kadınlara mahsus gayet

PAZARTESİ

ISSN 1300-6568

SAYI: 24 MART 1997

100.000 TL. (KDV DAHİL)

KEDİ KADINLAR

özgür ve hain

ALDATAN KADINLAR ANLATIYOR

saat 13.00

abide-i hürriyet

8 MART'TA SOKAKTAYIZ

hep birlikte

"artık örgütlü" diyeceğiz

Merhaba,

Geçtiğimiz ay, 8 Mart'ta Şişli Abide-i Hürriyet Meydanı'nda yapmayı düşündüğümüz "Artık Örgütlü!" mitingini örgütleme faaliyetleriyle çok yoğun bir biçimde geçti. Belki basından izlemişsinizdir, Valiliğe yasal başvuru yapıldı. Sloganların, pankartların, afiş ve el ilanlarının içeriği belirlendi. Artık tartışmadan çok iş yapmaya, mitingi pratik olarak örgütlemeye ve duyurmaya geçtiğimiz bir aşamadayız. Bu konuda sizin yardımlarınıza da güveniyoruz. Miting duyurusunu yaptığımızdan beri pekçok okurumuz yardımcı olmak ve bilgi almak üzere bizi aradı. Hepsinin telefonlarını aldık ve artık onları arayıp katkılarını istemeye başladık. Özellikle 8 Mart'tan önceki bu son hafta -nedense dergiyi ayın başında aldığınızı farzediyoruz-, el ilanlarım dağıtarak ve afiş asarak mitingin duyurusunu yapabilecek kadınların bizi aramaları çok önemli. Telefonlarınızı ya da daha iyisi yeni büromuza şöyle bir uğramanızı bekliyoruz. Yeni büromuz çok güzel, bu arada onu da görmüş olursunuz. (Dikkat! tam şu sıralar taşınmaktayız, yine de gelmeden önce bir aramakta fayda var).
Geçtiğimiz ay yaşanan kimi olaylar, zaten gündemden hiç düşmemiş olan şeriat/darbe tartışmalarını körükledi. Bir süredir siyasal islam hareketi ve bu hareket içindeki kadınlarla ilgili tartışmalara sayfalarımızda sık sık yer verir olduk. Gerek islamcı gerekse de laikçi kadınlardan farklı tepkiler almaya devam ediyoruz. Türkiye'nin gündemindeki en önemli tartışmalardan biri olan bu tartışmanın kadınlara ve feminizme ilişkin yansımalarının çok önemli olduğu kanısındayız. Bu gündem bu sayımızda da yerini aldı. Türkiye Gümrük Birliği'ne katılalı bir yıl oldu. Bu katılımın özellikle ekonomik etkileri pek çok tartışma yarattı. Ancak işin kadınlarla, kadın emeği ve istihdamıyla ilgili kısmı tartışma noktaları içinde pek yer almadı. Gümrük Birliği'ne katılımdan sonra ücret karşılığı çalışan kadınların durumu ne yönde değişiyor? "Gümrük Birliği'nin Kadın Emeği ve İstihdamına Etkisi" konulu toplantıda konuşulanlar, yoksulluğun kadınlaşması sürecinin Türkiye'deki veçhesi üzerine önemli ipuçları veriyor.
8 Mart'ta Abide-i Hürriyet'te buluşmak üzere...

Okur toplantıları

Bu ay İstanbul'daki okur toplantımız 14 Mart Cumartesi günü saat 14:00'te yeni büromuzda. 8 Mart çalışmaları dolayısıyla iki aydır ayrı kaldığımız okurlarımızla 8 Mart mitingini de değerlendirebilmeyi umuyoruz.
Yeni adresimiz: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu. Ankara büromuzun okur toplantısı da yine 14 Mart Cumartesi günü aynı saatte. Gündem 8 Mart değerlendirmesi.

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

Tek başına kurtuluş olmaz, birbirimizden başka güvencemiz yok. Yine sokaktayız, bu defa örgütlü!

8 Mart'ta sokaktayız

Uzun zamandır suskunduk demeye dilimiz varmıyor ama kadın kurtuluş hareketinin habercisi olarak algılanabilecek biçimde sokağa çıkmayalı epey oldu. "O günler"in renkli, gururlu, güçlü ve çoğumuz için hayatımızın en güzel günleri diye adlandırdığımız hatıraları ne kadar da taze. Ama artık anıları canlandırmanın, üstelik de bu defa örgütlü olarak devam etmenin zamanı gelmedi mi?

8 Mart'ta

"artık

Bu yılın 8 Mart'mda geniş bir Kadın Mitingi için çağrı yaptığımız Ocak sayımızda şöyle demiştik,

"Türkiye'de feminizmden söz edilmesinin üzerinden on yılı aşkm zaman geçti. On yıl, bizim hayatımız için uzun, tarih içinse kısa bir süre. Bu yıllar boyunca sadece kendimizi, kendi hayatımızı değil, yaşadığımız topraklarda da bir süre şeyi değiştirdik. Bu süre içinde kadın kurtuluşu değişik aşamalardan geçti. İlk yıllarda bağımsız varoluşumuzun mücadelesini verdik. Sonraki yıllarda yaptığımız sokak eylemleriyle toplumun ilgisini çektik, kadınlarla ilgili çeşitli yasaların değişmesine yol açtık. Daha sonra oluşturduğumuz kurumlarda kadınlara el uzattık. Her durumda etkili olduk, vurduğumuz her yerden ses getirdik. Her şeyden önemlisi, kadınların ezildiği, erkeklerden farklı bir durumda yaşadıkları ve bunun için bir şey yapılması gerektiği toplum gündeminin bir parçası haline geldi.

Şubat sayımızda duyurduğumuz gibi çeşitli kadın kuruluşlarının düzenleyeceği "Artık örgütlü!" mitinginin çalışmaları olgunlaştı. Uzunca bir zamandır ilk defa bu 8 Mart'ta yalmzca kadınlar olarak, kendi çizdiğimiz bir politik hedef doğrultusunda bu kadar geniş bir sokak eylemi yapacağız.

Kadın kurtuluşu açısından yerel eylem ve hareketliliklerin önemi büyük. Zaten, bu mitingle de biraz ifade etmeye çalışacağımız gibi, kadın hareketi esas olarak bağımsız küçük gruplar, geçici ortak eylemlilikler ve gevşek bir iletişim ağı çerçevesinde gelişebilir diye düşünüyoruz. Ama bu 8 Mart'ta, yerel kutlamalarımızı iptal etmek değilse bile erteleyip bu mitinge katılmanın çok önemli olduğu fikrindeyiz. Bunun çeşitli sebepleri var. Bunların en önemlisi, feminizmin, kadm kurtuluşunun uzunca bir süredir bir tahlil ve itiraz tonundan ibaret bir şey olarak algılanmasına karşı böyle bir mitingin bir siyasal hareket imkanım vurgulayabilmesidir bizce. Kadınların ezilmişliği, toplum gündeminin bir parçası haline geldi demiştik ama buna karşı çıkarılacak ses, yalmzca fikirleri merak edilen kadınların demeçleriyle ya da kendi küçük gruplarımızda, alanlarımızda sürdürdüğümüz birbirinden kopuk faaliyet-

hep birlikte Abide-i Hürriyet'teyiz

...örgütlü"

lerle değil de muhalefetin güçlü bir parçası olarak anlamh olabilir ancak.

Mitinginin ana teması olan örgütlenme talebinin de çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Yine ocak sayımızdaki çağrıda şöyle demiştik:

"Ama gösterdiğimiz çabanın karşısında elde ettiğimiz sonuç yetersiz oldu, yer yer gücümüzü çarçur ettik. Bunun temel sebebi örgütlenme konusunda gösterdiğimiz zaaftır. Bugün Türkiye'nin bir çok yerinde, kadınların kurtuluşu konusunda mücadele etmek isteyen ama birbirlerinden kopuk habersiz, kadınlar var. Bütün siyasi eğilimler, gruplar, partiler kadınlar adına bir şeyler yapmaya, kadınları örgütlemeye, kadınları örgütlenmelerinin aracı olarak kullanmaya çalışıyorlar. Ama siyasal partilerde, politik gruplarda, sendikalarda derneklerde de kadınlar için gerçekten bir şeyler yapmak isteyen kadınlar var. Onlar da birbirlerinden kopuklar. "

Gerçekten de Türkiyede kadın kurtuluşunun bir politik hareket olarak olgunlaşmasının önündeki en önemli engel örgütlenme konusundaki zaafıdır diye düşünüyoruz. Yanyana geldik, birlikte hareket ettik, ses getirdik ama bir türlü kalıcılaştıramadık bunu. O yüzden bu konuda kendimizi de düşünmeye sevkedecek, hareketlendirecek böyle bir eyleme ihtiyacımız olduğunu düşünüyoruz. Ayrıca, değişik kadın gruplarının birlikte çalışma konusundaki reflekslerini güçlendirmek

açısından da bu mitingi önemli buluyoruz. O yüzden belki başka zamanlar için geçerli olmayacak bir şeyde bu yıl ısrar ediyoruz. Nerede olursak olalım, enerjimizi "Artık Örgütlü" mitingine akıtalım.

Ya hayal kırıklığına uğrarsak?

Feminist arkadaşlarımızın önemli bir bölümünün taşıdığı endişe bu. Gerçekten de bu kadar çok farklı kadın grubunun, hem de bir kısmı kadm erkek karma örgütlerden gelen kadın gruplarının örgütleyecekleri bir mitingin başta konulan çerçeveden kayması konusunda bir garantimiz olmadığını düşünüyoruz. Üstelik de mesela 1989 8 Mart'ına ilişkin makus hatıralarımız da bu endişelerimizi güçlendiriyor. Kaldı ki, düzenleyiciler arasında olmayan grupların katılımlarının niteliği konusunda da endişelerimiz var. Ama mitingin hedeflenenden, yani örgütlenme teması etrafında bir kadın mitinginden başka bir şey olmamasının garantisi kadın hareketinin bağımsızlığına inanan kadınlar değil midir? Bu mitingin istediğimiz gibi, layık olduğumuz gibi bir miting olması için bu 8 Mart'ta hepimizin orada olmamız gerektiğine inanıyoruz.

Amaç: Cinsel tacizden arınmış bir işyeri

Batı'da bazı şirketler cinsel tacizle ilgili yönetmelikler uyguluyorlar. Bir büyük şirkete ait yönetmeliği yayınlıyoruz.

Şirket çalışanlarına değer verir ve herkesin saygı gördüğü bir iş yeri çevresi sağlama vaadine bağlıdır.

Şirket'in vaadi cinsel tacizden arınmış bir iş yeri yaratmaktır. Bu amacımızın temeli, Şirket'in başarısının çalışanlarının başarısına doğrudan bağlı olduğu yolundaki sağlam inancımızdır.

Politika

Cinsel taciz gerek iş yerinde gerekse işle bağlantılı diğer durum ve faaliyetlerde gayri meşru ve yasaktır.

Ek olarak, şikâyete bulunan, tanıklık eden ya da bir cinsel taciz olayına ilişkin bir soruşturmada işbirliği yapan bireylere misilleme yapmak da aynı biçimde gayri meşrudur ve hoş görülmeyecektir. Şikâyet konusu olan tutumun sözkonusu politikayı ihlâl ettiğinin kabul edilmesi için yasadışı bir tutum düzeyine çıkmasına gerek yoktur.

Cinsel tacizin ya da misillemenin gerçekleştiğine hükmedildiğinde, Şirket bu tutumun ortadan kaldırılması için hızla harekete geçecek ve iş aktinin feshini de içeren acil ve uygun disiplin eylemini uygulayacaktır.

Tanımlar

Cinsel taciz, aşağıda belirtilen durumlarda, istenmeyen cinsel açılımlar, cinsellikle ilgili ricalar ve cinsel içerikli sözel ya da fiziksel tutumlar olarak tanımlanır: A) Bu tür açılımlara, ricalara ya da tutumlara boyun eğmek ya da bunları reddetmek, açık ya da imalı bir biçimde işin koşulu ya da işle ilgili kararların temeli haline getirildiğinde; ya da B) Bu tür açılımlar, ricalar ya da tutumlar, sindirici, düşmanca, aşağılayıcı ya da cinsel bakımdan tehdit edici bir iş ortamı yaratarak bir bireyin iş performansına haksız bir biçimde müdahale etme amacım ya da etkisini taşıdığında.

Tüm cinsel taciz durumlarının bir listesini yapmak mümkün değilse de, aşağıdaki örnekler, niyetten bağımsız olarak cinsel tacizi oluşturan tutumlardır:

• Cinsel açılımlar • Cinsel içerikli ricalar • İşle ilgili gerçek ya da vaad edilen bir çıkar ya da ücret artışı için gerçekleşen cinsel alış veriş • Cinsel içerikli sıfatlar • Cinsel davranışa yapılan yazılı ya da sözlü göndermeler • Birinin cinsel faaliyetlerine ya da becerilerine dair dedikodular • Tekrarlanan buluşma talepleri • Art niyetli bakışlar, ıslık çalma ya da dokunma • Bir başkasının cinsel yaşamına ilişkin sorular sormak ya da yorumda bulunmak • Saldırı ya da cinsel edime zorlama • Cinsel ima taşıyan nesne, resim ya da karikatürleri sergilemek

Cinsel tacizle ilgili şikâyetler

Eğer kadın ya da erkek çalışanlardan biri cinsel tacize maruz kaldığına inanıyorsa, bir iç şikâyette bulunma hakkına sahiptir.

Cinsel tacize uğradıklarını düşünen çalışanlar, yöneticileri ya da danışmanlarıyla ya da İnsan Kaynağı görevlileriyle ya da bölgesel EEO/Farklılık Yöneticisi ile temasa geçerek Şirket içinde şikâyetlerini takip etmeye teşvik edilirler.

Cinsel taciz ya da misilleme konusunda şikâyette bulunmak isteyenler için 24 saat çalışan bir telefon hattı kurulmuştur. Şikâyetler isim vererek ya da vermeyerek yapılabilir.

Federal hükümetlerin ve eyalet yönetimlerinin cinsel tacizi yasadışı kabul eden yasaları mevcuttur. Şikâyetinizi bir devlet ajansı ya da ABD Eşit İş Fırsatı Komisyonu yoluyla yapabilirsiniz.

Bir şikâyet söz konusu olduğunda, Yasa Bölümü yönetiminde ayrıntılı bir soruşturma başlatılacaktır. Soruşturmalar gizli ve güvenli bir biçimde yürütülecektir.

USAŞ'ta cinsel

Uçak Servis Anolim Şirketi, kadın ve erkek işçilerin birlikte vardiyalı olarak çalıştıkları ve havayolu şirketlerine ikram ve yer hizmetleri veren yabancı ortaklı bir şirkettir. Bu işyerinde genel olarak yönetim kademelerinde ve şef konumunda erkekler görev alır, yani çoğu yerde olduğu gibi. Ve yine birçok işyerinde olduğu gibi üretim bölümünde çalışanlar arasında cinsel taciz olayları daha çok yaşanmaktadır. USAŞ'ta TOLEYİS örgütlü.

Birkaç yıl önce USAŞ'ın pastane kısmında geçici işçi olarak çalışmaya başlayan G. önce şefinin, 'Birlikte çay, kahve içelim,' teklifleriyle karşılaşır, kabul etmez, devam eden bütün teklifleri de geri çevirir. Sonunda sözleşmesi yenilenmez ve işten ayrılır. Bir süre sonra nasıl olduysa yeniden işe çağrılır: "Sami Bey bana tekrar sarkıntılık yapmaya başladı. Çalıştığım kısımda buzdolabının ayarını yaparken habersiz yanıma gelerek sürtünme ve el hareketleri ile taciz etmeye başladı... Yemek ve çay saatlerinde nöbetçi kaldığım zamanlarda özellikle yalnız kalmamı sağlayıp taciz etmek için her yolu deniyordu.... 'Lütfen beni rahat bırak' dememe rağmen beni un deposuna veya buzdolabının içine iş için çağırıyormuş gibi yaparak aynı hareketlerde bulunuyordu. Bana devamlı, 'Benimle ilişkiye girersen seni kadroya aldırırım' diyordu."

Daha fazla dayanamayan G. 22.7.1996 tarihinde sendikaya bir şikâyet dilekçesi verir. Aynı gün, işyerinde yaşananlara tanıklık edenler de G.'ın söylediklerinin doğru olduğunu destekleyen dilekçelerini yazarlar:

"Bir sabah işe başladığım esnada G. hanım buzdolabı düzenlemesini yaptığı sırada pastane şefi Sami Bey'in yanına giderek, şapkasını çıkarttığım gördüm ve, 'Saçlarının parlaklığına bakayım, kocanın seninle bu işi yapıp yapmadığını, banyo yapıp yapmadığından anlarım,' dediğini duydum. Birkaç defa Sami Bey'in sarkıntılık yaptığını gördüm." **O. D.**

"Gündüz vardiyasında çalıştığım bir gün G. meyve salatası kapaklarken pastane şefi Sami gülerek 'G. hanım buraya gelir misin' dedi... 'Bu akşam kocanla iş yapmışsın, çünkü saçlarından banyo yaptığın belli,' dediğim duydum. Arkadaşımın bu sözlerden sonra sinirlendiğini ve bizlerin orada olmamız sebebiyle mahçup olduğunu gördüm. Bu arada sinirlenen arkadaşım olay mahallini terkederken arkasından, 'Uf be şunun kalçalarına bak,' dediğine şahit oldum." **B. B.**

USAŞ'ın pastane kısmında olup bitenler yalnızca G.'nin başına gelenlerden ibaret değildir, ama onun dilekçesi bir şeyi başlatır, sendikaya başka dilekçeler de verilir. Konu hep aynıdır: İşyerinde cinsel taciz.

"1995 yılında sözleşmeli olarak işe girdim. Çalıştığım sabah vardiyasında, pastane kısmında, pastane şefi Sami Bey'in bana gelerek, 'Kızkardeşin U. kocasından ayrıldı, sen aramızı bul, ben ona da sana da bakarım, sana iş konusunda imkânlar sağlarım. Yalnız kızkardeşinle benim ilişkiye girmemi sağlarsan,' gibi sözler söyledi... Pastane şefi Sami Bey, 'Ben bugün kadınlarla şöyle ilişkiye, böyle ilişkiye girdim sen ve kardeşin benimle bir ilişkiye girseniz bir daha bırakamazsınız gibi,' sözlerini sürekli devam ettirdi. Biz de işimizden olmamak için aldırış etmemeye çalışıyorduk." **İ. M.** 24 Temmuz 1996.

O günden bugüne köprülerin altından epey su aktı, yani öyle denir ya, peki sendika ne yaptı dersiniz? Hiçbir şey. Eğer yaptıklarım iddia ettikleri şeyler varsa sayfalarımız açık, ne diyeceklerini biz de merak ediyoruz.

Şimdi bu işyerinde büro kısmında yaşananlara bakalım, bize olayları anlatan yaşadıklarını bizimle paylaşan İ. M. artık başka bir işyerinde çalışıyor ve o işyerinde çalışmaya karar vermesinin ilk nedenini de şöyle açıklıyor; "İş görüşmesine gittiğimde gördüm ki hiç oda yok, herkes büyük bir salonda çalışıyor, hemen, ben burada çalışabilirim dedim." İşyerlerini kadınlar için kâbusa dönüştüren, sürekli tedirgin bir ortamda çalışmak zorunda bırakan erkekler özellikle üst konumda, çalışma ortamı içinde tayin edici rollerdeyse kadına bir tek yol kalıyor; istifa edip, başka bir iş aramak. Çünkü, yaşadıklarını daha üst konumda olanlara anlatmakta zorlanıyor. Şimdi İ. M, USAŞ'la mahkemelik oldu. Neden mi? Çok basit, İ. M. kıdem tazminatını bile istemeden istifa edip işyerinden ayrılınca USAŞ, İ. M'den ihbar tazminatı istedi. Hangi yüzle demeyin. Onlara göre İ. M. ne yaşadı önemli değil, kurallar ve kanunlar var. Kanunlara göre de İ. M. eğer taciz edildiğini söylüyorsa bunu ispat etmek zorunda. Nasılım kendi bilir. İ. M. ise, "Yaşadıklarımızı ispat etmenin tek yolu var, herkes beline teyp bağlayıp çalışacak," diyor. Çünkü olup bitenler iki kişinin arasında. Herkes pastane şefi Sami Bey gibi uluorta konuşacak, tacizde bulunacak kadar "cesur" olmayabiliyor.

İ. M. USAŞ'ta çalışmaya on yıl önce başlamış, yani özelleştirmeden önce, şirke-

taciz

te şimdi yabancı sermaye ortak olmuş. Şirkette sorumlu mevkilerde artık yabancılar çalışıyor, ama kendi ülkelerinde uygulanan işyeri kuralları ve özellikle cinsel tacizle ilgili şikayetlerin nasıl ele alındığını hiç önemsemeden. Onlara göre de madem ki burası Türkiye, burada kadınlar taciz edilse de olur!

İ. M.'nin rahatsızlığı özellikle evlenip ayrıldıktan sonra başlıyor. 90'lı yılların başında işyerinden bir arkadaşıyla evleniyor ama anlaşamadıkları için bir yıl sonra boşanıyorlar. Ondan sonra kendisine başka gözle bakıldığını da bir olay üzerine anlıyor. "Bir gün işyerinde bayılmıştım," diye anlatıyor; "Hastaneye kaldırıldım. Arkadaşlar ne oldu falan diye konuşurlarken Siyami Çatalbaştan, 'aşk yapamadığı için bayılıyor,' diye yorum yapmış, arkadaşlarım söyledi. İnanamadım. Sonra düşündüm, Siyami Bey bana her zaman, her fırsatta iltifat ediyordu, 'Ne giysen yakışıyor, birlikte yemeğe çıkalım, bir kereden bir şey olmaz...' gibi. Ben bunların hepsini ya şakaya vuruyor ya da tersliyordum, ama bayılmam üzerine arkadaşlarının arasında böyle bir şey söylemesine inanamadım. Bunun için özellikle bir gün arabasına bindim ve sordum gerçekten böyle mi dedin diye, evet dedi, ama şaka yapmıştım diye hafifletmeye çalıştı. Bunun şakası olur mu? Çok kızdığını söyleyip, 'Arabana bunu konuşmak için binmiştim,' diyerek indim. O günden sonra da selamı sabahı kestim. Ama o hala 'günaydın fıstık' diyebiliyordu. Ben buna inanamıyorum." Daha sonra şirkette çeşitli değişiklikler olur. İ. M. de Hafız Gül'le birlikte çalışmaya başlar. İşte Hafız Bey'in birkaç cümlesi: "Sen neden bunu içiyorsun, insanı düz duvara tırmandırır'. "Hiç erkek arkadaşın yok. Olmaz böyle, evlenmelisin", "Kulanılmayan mal paslanır".

Eline, bacağına dokunmak için fırsat kollandığını gören, hisseden bir kadının çalışma verimini düşünün. Bütün bunların üzerine işin ağırlığı, alınan ücretin düşüklüğü ve birkaç başka olay üzerine İ. M. "Özel nedenlerden dolayı istifanun kabulü," diyerek işten ayrılır. İ. M.'ye hemen işi bırakamayacağı söylenir, o da "Yıllık iznimi kullanmadım, ona sayın," der, şirketin avukatı ile de konuşur ve anahtarlarını teslim eder. Kısa süre sonra kendine bir iş bulur ve orada çalışmaya başlar. Bir süre sonra da "USAŞ'a 75 milyon ödemeniz gerekir" diye bir tebligat alır. Yani hem suçlu hem güçlü misali. Annesinin teşviki ile bir avukata gider ve yaşadıklarını anlatır. Avukat Levent Nuri Aral duyduklarına inanamaz ve İ. M'ye USAŞ aleyhine dava açmayı önerir. İ. M. bizimle konuşurken bile çok sıkıntılı ve şaşkındı, kendisinin haklı olduğunu biliyordu ama dava açabileceğinden, kıdem tazminatını da alabileceğinden haberi yoktu. Şimdi Bakırköy İş Mahkemesi'nde dava açıldı. Konuşmaya çalıştığımız şirket avukatı ise, her zaman başvurulan bir yöntemle "İftira" diyor ve "Kadının özel hayatının tartışmalı olduğu"ndan sözedebiliyor.

Semra Emre

Korucuların tecavüz davası devam ediyor

Remziye'nin çocuğunun babasının kim olduğu kesinleşti. Buna rağmen tutuklama kararı çıkmadı.

Eylül sayımızda yeralan, korucuların tecavüz ettiği Remziye'nin yaşadıklarını belki hatırlarsınız. Batman'a bağlı Kozlu'nun Sincan köyünde yaşarken korucuların tecavüzüne uğrayan Remziye Dinç, olay sırasında bekâreti bozulmadığından, dava açabilmek için önce çocuğun doğumunu beklemişti, uzun süredir de mahkemenin başlamasını bekliyordu. Mahkeme geçtiğimiz ay Batman'da başladı. Bir grup kadın Remziye'ye destek olmak için İstanbul'dan Batman'a gitti ve duruşmayı izledi. Mahkemede Toplumsal Araştırmalar Vakfı, *Roza* dergisi, Barış Girişimi, İHD Diyarbakır Şubesi Kadın Komisyonu, HADEP Merkez ve Diyarbakır Kadın Komisyonu, Demokrasi Platformu, *Demokrasi* gazetesi, Barış Partisi Diyarbakır Şubesi, *Jujin* dergisi, Jiyan Kürt Kadınevi, İnsan Hakları Derneği Merkez ve İstanbul Şubesi, Kürt Kadınlarıyla Dayanışma Vakfı, Özgür Kadın Dayanışma Vakfı ve biz vardık. Yapılan tahliller sonucu Remziye'nin çocuğunun babası olduğu kesinleşen Nevzat Altuner, mahkeme sırasında değil de bir gün önce ifadesini verdiği için Remziye'nin avukatlarının soru sorma şansı kalmadı. Her nedense mahkeme, "Yarın İstanbul'a gideceğim," diyen sanığın ifadesini bir gün önce almakta bir sakınca görmemişti. Mahkemede ifade veren diğer tecavüzcüler Ekrem Altuner ve Ceyhan Altuner, kendilerine iftira atıldığını iddia ettiler. Hatta Ceyhan Altuner olay sırasında askerde olduğunu bile iddia etti, ama tarihler incelenince bunun doğru olmadığı anlaşıldı. Remziye duruşmada sanıkları teşhis ederek, tercüman aracılığı ile yaşadıklarını anlattı. Tecavüzcülerin tecavüzden sonra "Bunları anlatırsan aileni öldürür, teröristler yaptı deriz" diyerek tehdit ettiklerini söyledi. Remziye'nin avukatlarının sanıkların tutuklanması isteği ise mahkeme tarafından reddedildi. Şimdi Remziye'nin çocuğu Diyarbakır Çocuk Esirgeme Kurumu'nda. Remziye ise İstanbul'da akrabalarının yanında kalıyor, bir konfeksiyon atölyesinde çalışıyor ve ruhsal tedavi görüyor. Duruşmalar sürecek. Remziye'ye destek olan kadınlar da bu duruşmaları izleyecek. Tecavüzcülerden birinin baba olduğu kesinleşmesine rağmen, sanıklar, "Bunlar terörist yanlısı, onun için iftira atıyor" savunmasıyla ellerini kollarını sallayarak dolaşıyorlar.

Bir mücadelenin öncüsü

"Hayatımı siyanür değiştirdi"

Bergama'nın Çamyuva Köyü'nde kendi halinde bir hayat yaşarken, mitinglerde konuşma yapan, televizyonlardaki açık oturumlara katılıp profesörlerle tartışan biri oldu. Bergama'da siyanürle altın aranmasına karşı yürütülen eylemlerde o hep en önde. Kendi deyimiyle onun hayatını siyanür değiştirdi.

Sebahat Gökçeoğlu'nun hayatının değişmesinde en önemli rol bir belgesele ait. "Ben Eurogold firması bizim yöreye gelmeden bir yıl önce TBT l'de Afrika'da altın aranmasıyla ilgili bir belgesel izlemiştim. O belgeselde aynı bizim yöreye gelen şirket gibi bir şirket gitti, bu fakir ülkeyi paraya doyurarak, kandırarak altın aramaya başladı. Aradan bayağı zaman geçtikten sonra insanlar ölmeye başladı. Yöre halkından ellerine silahlarını alan gerilla savaşına çıktı. Şirket de adam tuttu, eline silah verdi, saldı. Güvenlik güçleri de eline silah aldı, gerillacıları kovaladı. Silahlarla çatıştılar. Kimisi siyanürden zehirlenerek, kimisi savaşta öldü, güvenlik güçleri de öldü. Kaybeden Afrika oldu."

Belgeselden bir yıl sonra köylerine gelen bazı adamlar bazı köylülerin topraklarını satın almak isteyince, Sebahat Gökçeoğlu'nun da militanlığı başlıyor. "Köyümüz bilmiyordu siyanürün zararını. Ben anlattım ama şirketin profesörleri tersini anlattı. İlk evvela bana inanmadılar, şimdi birlik olduk. Mal sahiplerinin tek tek evlerine gittim. Hisseleri satmayın dedim. Beni tahsil sahibi olmadığım için ciddiye alan olmadı." Sebahat Gökçeoğlu siyanürle altın aramanın zararlarını çok ikna edici bir biçimde anlatıyor oysa ki. "Bu şirket siyanür kullanarak oradaki altını topraktan ayrıştırmak istiyor. Fakat topraklarımız siyanür kullanıp da altın ayrıştırılmasma elverişli bir yer değil, süzgeçli, geçirgen toprak. Onun atık barajı kuracağı yerde, nehir şeklinde yeraltı sularımız geçiyor. Ve bu sularla binlerce dönüm arazimiz tarımsal yönden etkilenecek. On yedi köyün ve Bergama'nın zeytinine, içme sularına da karışacak. Bizim yöremizde çok miktarda zeytin, dünyaca birinci lifli pamuk, ayçiçeği, sebze, mısır, buğday yetişiyor. Bir tek insan yetişmiyor. Buraya 3. sınıf toprak diye rapor veren yetkili kişi gelsin ayaklarını bizim topraklarımıza soksun, beyin damarlarında filizler yetişir. Siyanür zehrine bağışlanacak, hibe edilecek toprağımız yok." Sebahat Gökçeoğlu gerçekten iyi bir konuşmacı. Gündelik hayattan konuşurken bile aklına siyanür gelince en düzgün, en ajitatif cümlelerle yetkililere mesaj yolluyor.

"Köyümüz çiftçilikle, tarım ürünleri yetiştirerek geçinen geliri güzel bir köydür. İnsanlar yağıyla, tuzuyla rahat rahat geçinip giderken birden ortaya çokuluslu altın arama şirketi geldi. Köylülerimizin bir kısmı kandırarak, tehdit ederek zorla tarlalarını aldı. Tarlaları aldıktan sonra köyümüze muhtarlık seçimi geldi. Bu işinin ustası şirket, seçime siyanür karıştırdı. Köyü ikiye bölmeyi başardı. Siyanürcü aday, siyanürsüz aday girdi seçime. Seçimden önce nüfus sayımı olmuştu. Bizim köyden olmayanlar sayılmış. Şirket beş yıl önceden çalışmaya başlamış. İzmir'den Bergama'dan bizim köye oy kullanmaya geldiler. İki oyla siyanürcü taraf kazandı. Kardeş kardeşle, amca yeğenle dargınlaştı. Köyü gerdi, kahveler ayrıldı. Kadınlar da bayram yerinde, düğün yerinde ayrı oturuyordu . Birbirlerine burun deliklerini şişirerek bakıyordu. Altı yedi yıldır yöre halkı bu şirketle içiçe yaşadıkları için çok yalanlarına tanık oldular. Şimdi siyanürlü, siyanürsüz taraf kalmadı aramızda. Şimdi herkes siyanür istemiyor. Beferandum yapıldı köyümüzde. Tamamının istemediği bellidir. Tarlasını satan bile oy verdi. Tarlalarını satanlar en önde istemiyor. Sayın Cumhurbaşkanı, 97'yi toprak yılı, çevre yılı ilan etti ama Bergama'da uygulamaya geçirmesini bekliyoruz. Sanki Bosna'dan daha tedirgin Bergama halkı. Bir gün rahat uyumuyor üzüntüsünden. Yeşil gelinlikli Bergama'mıza kara duvak örtmesinler Eurogold firmasını. İç ve dış yetkililerden rica ediyoruz. Artık yöre halkının rahat etmeye hakkı vardır. Bize sahip çıkmalarını tüm insanlıktan bekliyoruz."

Sema Ene

Buna benzer konuşmaları pek çok defa yapmış. Bir televizyon programında bazı yetkililer, "Halk siyanüre karşı değil, bazı siyasi partiler istemiyor," deyince ertesi gün yapılan bir mitingde kendini kürsüde bulmuş, "Bakalım halk istiyor mu, istemiyor mu diye konuşmaya başladım." Bir başlamış bir daha da susmamış. Profesörlerin, siyasi parti temsilcilerinin, muhtarların katıldığı bir açık oturumda hiçbirinin konuşmasma fırsat vermemiş. Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin düzenlediği mitingde binlerce kişiye konuşmuş.

Bir buçuk yaşından beri çevreci

"Ben bir buçuk yaşında çevreye girdim. Annem tarım işçisi. Çevrenin güvenliğini okur yazar çevrecilerden daha iyi tanırım. Onun için ön plana çıktım. Paneller, toplantılar, mitingler. Yol kestik, İzmir Çanakkale yolunu. Yarı çıplak eylem yaptık. Bergama'da miting yaptık. İzmir havaalanında yalın ayak yürüdük. Şirket artık ayakkabımızı da alıyor diye. Ve daha yılmadan yapacağız. Kesinlikle bu çevreyi Eurogold firmasına yok ettirmeyeceğiz.

Çok önde oldum. Bizim köy yerlerimizde bir kadının öne çıkması hakikaten yadırganır. Ama konu siyanürse eğer, can kurtarılacaksa, hakhlığın da kanıtlanırsa hiç de yadırganmaz. İnsanlar uçan kuştan bile imdat arıyor. Üzüntüleri var. Kurtuluş yolu arıyorlar. Ben de aslında çok sıkılgan bir insanım. Beni siyanür itiyor bu yönlere. Köyün kadınları elele. Mitinglere, toplantılara, televizyonlara."

Peki ya evde?

"Evde bir şey değişmedi. Ama dışarda eşitiz. Tarım işinde de destekleriz erkekleri. Küreği omuzumuza vururuz. Sularız. Bizim hanede demokrasi tam. Kararları ortak veririz. Traktör, su motoru kullanırız."

Sol partileri seviyor ama, "Politikayı düşünmedim hiç. Onu zamana bıraktım. Şimdi siyanürü kovalayalım" diyor.

"Kadınlar eziliyor tabii"

"On altı yaşında evlendim, dokuz ay sonra çocuğum oldu. Erken evlenmek iyi bir şey değil. Kadınlar geç evlenmeli, az çocuk doğurmalı. Beni Siyaset Meydanı'na çağırdılar, kadınlar hakkında konuşmam için. Orada sadece siyanür konuştum, sonra diğer kadınlar konuştular, onları dinledim. Kadınlar eziliyor tabii. Bizim köyde dayak yok. Yirmi altı senelik evliyim, tokat yemedim." Kocasıyla birlikte dışarda çalışıyor, birlikte siyanüre karşı mücadele ediyorlar ama ev işlerini tek başına yapıyormuş. Ama gelecekten umutlu:"O örfümüzde öyle, zamanla değişecek tabii, bizden sonrakiler yaparlar herhalde."

Filiz Koçali

RAMİZE ERER

TÜPÇÜ

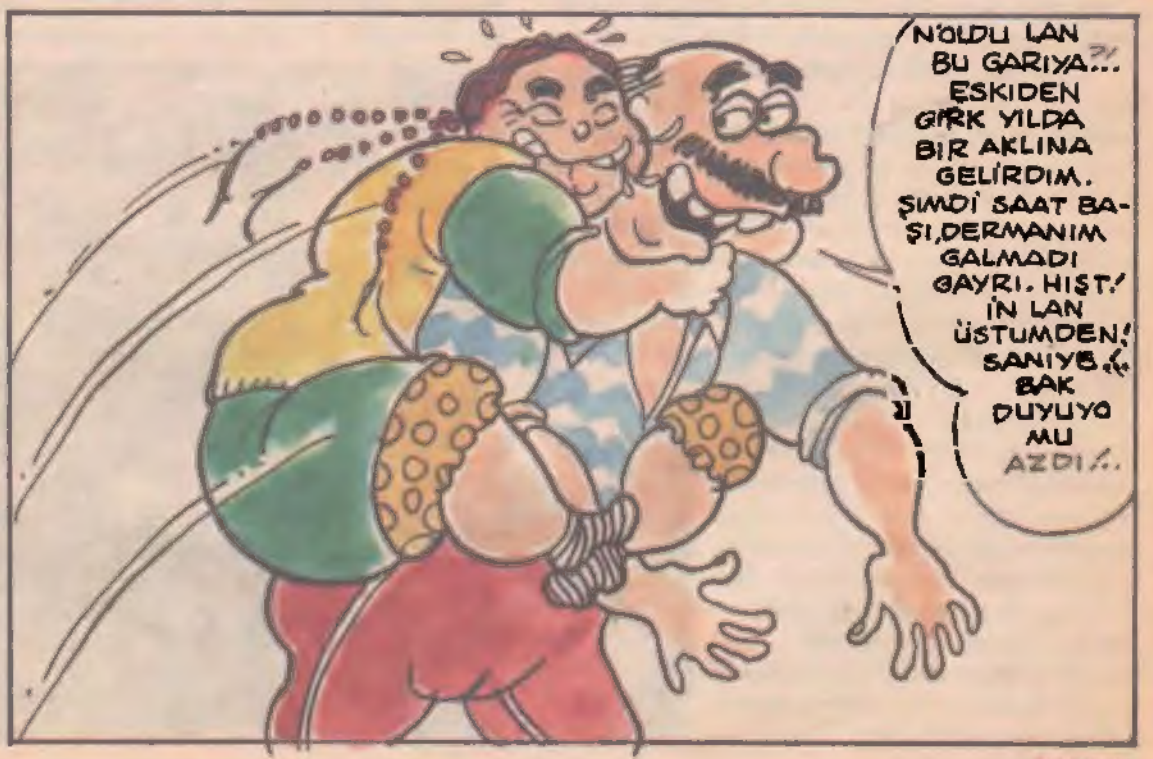

Gümrük Birliği'nin birinci yılında

Bizim için değişen bir şey yok...

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ile İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı 21 Şubat 1997'de "Gümrük Birliği'nin Kadın Emeği ve istihdamına Etkisi" konulu bir toplantı düzenlediler. Toplantıda hemen tüm konuşmacılar, Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girişinin birinci yılında, bu katılımın sosyal, politik ve iktisadi yaşamımıza getireceği değişiklikler çeşitli yönleriyle tartışıldığı halde bugüne dek, kadın istihdamına yapacağı etkiler üzerinde durulmadığını vurguladılar. Aslında, Gümrük Birliği'nin toplam istihdamı nasıl etkileyeceği konusu tartışılmıştı. Ancak bu yeterli olamazdı, çünkü emek cinsiyetsiz değildi. Toplumda kadın emeği farklı, erkek emeği farklı biçimlerde kullanılıyordu. Ev içinde olduğu gibi ev dışında da işler, "kadın işi" ve "erkek işi" olarak ayrılıyordu. Ve nedense kadınların payına yükselme şansı bulunmayan, düşük ücretli, sabır isteyen işler düşüyordu.

İlk olarak, Sussex Üniversitesi (İngiltere) Kalkınma Araştırmaları Enstitüsü'nden Susan Joekes, "Küreselleşme ve Kadın Emeğinin Değişen Konumu" başlıklı konuşmasında, çağımızda, hızla artan ülkeler arası ticaretin kadın istihdamını ve kadınların konumunu nasıl etkilediğini anlattı. Ülkeler arası alışverişin hızlanması, gelişmekte olan ülkelerde, genellikle emeğin yoğun olarak kullanıldığı giyim ve elektronik sanayi üretim ve ihracatım artırmakta. Bu sektörlerin öne çıkmasının en önemli nedeni ise emeğin ucuz oluşu. Bu durum aynı zamanda, hemen her ülkede, giyim ve elektronik üretiminde niçin kadınların yoğunlukla çalıştığını da açıklıyor. Ayrıca, kadınlar, sadece erkeklerden daha düşük ücretle çalışmakla kalmıyorlar, aynı zamanda daha itaatkârlar ve hünerli parmaklar isteyen bu işlerde erkeklerden daha iyi iş çıkarıyorlar.

Artan ticaretle birlikte kadınların ücret karşılığı olmadan çalıştıkları işlerden, gittikçe daha çok, ücretli işlere kaydıkları görülüyor. Joekes, kadınların ücretli işgücü içindeki alt konumlarına rağmen, kadınların artan oranda bu tür işlerde çalışmalarının, genel konumlarını, yani hem kişisel hem emek piyasası içindeki konumlarını, göreli olarak iyileştirdiğine inanıyor. Ücretli çalışan kadının, aile içinde sözü daha geçerli oluyor. Ayrıca, tarım kesiminde çalıştıklarından daha iyi bir konuma geliyorlar. Bangladeş örnek olarak veriliyor. Bu ülkede ihracatın artmasıyla kadınlar için yarım milyon yeni iş açılmış. Giyim sektöründeki bu işlerde kadınların aldığı ücret çok düşük, ancak yine de tarımda çalışan bir erkek işçinin ücretinin üç misli.

Joekes kadınların konumunu iyileştirmek için bazı önlemler öneriyor: Kadın erkek ücret eşitliğinin devlet tarafından etkili bir biçimde sağlanması, vergi sisteminin değiştirilerek işverenlerin kadın işçi çalıştırmasının teşvik edilmesi ve kadınlara teknik ve meslek eğitimi verilmesi. Özellikle mesleki beceri kazandıran eğitim üzerinde durmasının nedenini, kadınların örgün eğitim düzeylerinin yükseltilmesinin, ayrımcılığı önlemede yeterli olmamasıyla açıklıyor. Eğitimli kadınların da toplumsal cinsiyetçi ayrımcılıktan nasiplerini aldıkları biliniyor.

Türkiye' in Gümrük Birliği'ne katılımının birinci yılında ücret karşılığı çalışan kadınların durumu ne yönde değişiyor? Kadınlar yine ucuz emek, yi e "kadın işleri"ne hapsolmuş durumda. Eğitimli kadınlar bile bu kaderden kurtulamıyor. Üstelik ülkelerarası hızla artan mal ve sermaye akışı başka ülkelerde hiç tanımadığımız hemcinslerimizle rakip olmamıza yol açıyor. İş bulabilmemiz için emeğimizi daha ucuza su mamız gerekiyor. Bu nede le, kadınlarıı uluslararası dayanışması ve birlikte mücadelesi önem kazanıyor.

İkinci olarak, Yıldız Ecevit (Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü), "Türkiye Ekonomisinde Ücretli Kadın Emeğinin Özgül Durumu" başlıklı konuşmasında kadın istihdamının bir profilini çiziyor. Özellikle kentlerde, kadınların iş yaşamına katılımı çok düşük ve çoğunlukla genç ve bekâr kadınların çalıştığını görüyoruz. Örneğin, kentlerde yaşayan 40-44 yaşları arasındaki kadınların yüzde 80'i evde oturuyor. Tabii bu, kadınların çalışmadığı anlamına gelmiyor. Evdeki bütün işler onların sırtında. Ancak konu itibariyle bizi ilgilendiren kadınların ücretli olarak yaptıkları işler. Ücretli çalışan kadınlar sadece belli birkaç alanda yoğunlaşmış. İşler, "kadın işleri" "erkek işleri" diye ayrışıyor ve kadınlar düşük statülü işlere hapsolmuş durumda. Kadınları en çok tarım kesiminde görüyoruz. Herhangi bir ücret karşılığı olmadan, babalarının, kocalarının tarlalarında çalışıyorlar. Sonra hizmet sektörü geliyor, sanayi sektörü ise kadınlara kapalı. Fabrikalarda çalışan kadınların sayısının düşük olmasında bu tür işlerin kadınlara uygun iş olmadığı zihniyetinin rolü büyük.

Kadınların çalışma yaşamındaki alt konumlarının erkeklere göre daha düşük eğitimli olmalarından kaynaklandığım söylemenin yanlış olduğu, kadınların her eğitim düzeyinde dezavantajlı durumda oldukları söyleniyor. Üniversite mezunu da olsalar bu kural değişmiyor.

Kentlerde, az sayıda kadının emeğim işgücü pazarına sunduğunu gördük. Peki bu kadınların iş bulma şansı nedir? Erkeklere oranla kadınlar arasında işsizlik çok daha yüksek. Emek piyasasında kadınların erkekleri geçtiği tek alan bu.

İlk oturumun tartışma bölümünde, toplantıya izleyici olarak katılan konfeksiyon şirketi sahibi bir kadın, şirketinde uyguladığı kısmi zamanlı çalışmanın işçi kadınlar tarafından tercih edildiğini söylüyor. Bu yolla kadın istihdamının artırılabileceği önerisi ise, izleyiciler arasında bir hayli tepki topluyor. Kısmi zamanlı çalışmanın kadınlara uygun bir çalışma biçimi olarak sunulmasının çok tehlikeli olduğu dile getiriliyor. Kadınlar önce evde işlerini yapsınlar, sonra da arta kalan zamanlarını dışarda çalışarak değerlendirsinler mantığının, kadınların, iş yaşamında hep marjinal kalmasına yol açacağı, ayrıca bunun kadınların temel sorumlulukları ev işleridir anlamına da geldiği söyleniyor. Bu konu, kadınların ücretli istihdamının ev içi toplumsal cinsiyetçi işbölümüyle ilişkisini, gündeme getiriyor. Katılımcılar, tüm sorumlulukları kadınlara yükleyen ev içi işbölümünün kökten değişmesi gerektiğini, bunun ideolojik bir mücadele gerektirdiğim belirtiyorlar.

Tartışılan diğer bir konu, iş yasalarında yer alan kadınları koruyucu yasalar (akşam vardiyasına kalmamak gibi). Uygulamada bu yasaların kadınları korumaktan uzak olduğu, hatta tersine, kadınların aleyhine çalıştığı, işverenlerin, kadınları daha düşük statülü ve ücretli işlerde çalıştırmasına gerekçe oluşturduğu belirtiliyor.

Gündeme getirilen diğer bir konu, kentlerde çalışan genç ve bekâr kadınların çoğunluğunun evlenince işlerim terk edip evlerine kapanmaları. Bu duruma yol açan en önemli nedenlerden biri çalışma saatlerinin uzunluğu. Türkiye'de yasalar tersini söylese de uygulamada çalışma saatleri çok uzun, hafta sonları çalışan işyerlerinin sayısı ise az değil. Bu koşullar, evli kadınların kendilerine biçilen aile içi rolleriyle bağdaşmıyor.

Toplantının ikinci oturumunda, ilk konuşmacı Hacer Ansal (İstanbul Teknik Üniversitesi) "Gümrük Birliği ve Formal Sektörde Kadın" başlıklı konuşmasına, Gümrük Birliği'nin Türkiye için ne anlama geldiğine dikkat çekerek başlıyor: Avrupa Birliği ülkeleriyle alışverişte, sanayi mallarına ve işlenmiş tarım ürünlerine karşılıklı olarak konan

vergilerin ve diğer engellerin kaldırılması. Bunun anlamı, bizim Avrupa ülkelerine daha fazla mal satabileceğimiz gibi, o ülkelerin de Türkiye'de mallarını daha kolaylıkla satabilmeleri. Daha doğrusu, hangi ülke daha ucuz ve kaliteli mal üretirse onun malının müşteri bulacağı. Bu değişimin işletme bazında en önemli etkisi ise, işletmeleri, hem Türkiye hem Avrupa pazarlarında rekabet edebilecek mallar üretmeye itmesi olarak ortaya çıkıyor. Bu nedenle, firmalar teknolojilerini yenilemekte, üretim ve organizasyonda yapı değişikliğine gitmek zorunda kalmaktadırlar.

Ansal, çalışmasında tekstil ve elektronik sanayinde yeni teknoloji kullanımının ve organizasyon değişikliğinin kadın çalışanları nasıl etkilediğine bakıyor. İleri teknolojiler işletmelere girdikçe toplam işçi sayısı düşüyor. Hiç olmazsa işlerini kaybederken kadınlar erkeklerle beraber diye düşüneceksiniz, ama hayır. Yine kadınlar dezavantajlı durumda, erkeklere göre daha yüksek oranda işlerini kaybediyorlar. Böylece, bu fabrikalarda toplam çalışanların içinde kadınların oram düşüyor. Fabrikaların değişik bölümlerine girdiğimizde ise şunları görüyoruz. Eski teknoloji ile üretim yaparken, kas gücü gerektiren ve "erkek işi" olarak kabul edilen, örneğin, bir tekstil fabrikasının dokuma bölümünde, yeni teknolojinin girişiyle iş kolaylaşmış, kas gücü gereksinimi de ortadan kalkmış. Herşey otomatik, düğmelere basılarak yürütülüyor. Yine de bu bölümlerde kadınlardan eser yok. Geleneksel olarak erkekler tarafından yapılan işler teknoloji değişse de kadınlara kapalı. Bu da erkek egemen zihniyetin, sözde dayanakları ortadan kalksa bile, değişime nasıl direndiğini gösteriyor.

Yeni teknolojiyle birlikte fabrikalara yeni bölümler eklenmiş, örneğin bilgisayarların kullanıldığı bölümler. Buralarda kadınları arıyoruz. Bu bölümlerde fikir üretmek, iş programı yapmak gibi, yani kafa çalıştırılması gereken işler, erkeklere verilmiş. Bilgisayara veri girmek gibi, rutin, sabır isteyen, ama fazla kafa kullanmayı gerektirmeyen işlerde ise kadınlar var. Üstelik eğitimleri hiç de erkeklerden az değil.

Umut veren birkaç rakkam sunuyor Ansal. Bazı şirketlerde mühendis kadın oranı önemli ölçüde artış göstermiş. Oh diyorsunuz ve yanılıyorsunuz. Biraz kazıyınca altından yine ayrımcılık çıkıyor. Kadın mühendisler "yazılım" alanında yoğunlaşmış. Sakin, ucu tıkalı, yani yükselme şansı olmayan bir alan. Tam kadınlara göre!

Ücret farklılığında da uyarılıyoruz. Aynı işlerde çalışan kadın ve erkekler arasında ücret farklılığı yok gibi. Ancak bu durum geneli yansıtmıyor. Devamlı tekrar ettiğimiz gibi "kadın işi" var, "erkek işi" var. Ücret, beceri kullanıldığı varsayılan işlerde daha yüksek. Bu tür işlerde her nedense "erkek işleri".

Diğer bir konuşmacı, Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nden Ayda Eraydın, "Gümrük Birliği ve Enformal Sektörde Kadın"ın durumunu anlatıyor. 1970'lerde dünya çapında yaşanan bunalım üretim ve tüketim biçimlerinin değişmesine yol açmış. Bazı sektörlerde, kitlesel mal üretimi, (yani büyük fabrikalarda büyük sayılarda aynı malın üretilmesi) yerini, tüketicilerin birey olarak talebine karşılık verebilmek amacıyla, değişik mallar üreten "esnek üretim" organizasyonlarına bırakıyor. Yani, ayni kazaktan binlerce üretmek yerine, değişik model ve kaliteden farklı tür kazaklar üretiliyor. Bu üretim biçimde fason üretim önem kazanıyor. Büyük işletmeler, küçük atölyelere, hatta evlerinde çalışan kadınlara iş veriyor. Talebin iniş çıkışlarına uyumlu, üretimi zaman zaman artırabilen veya azaltabilen ve hep değişik ürünler üretebilen organizasyon biçimleri gerekiyor. Bu üretim organizasyonu sosyal güvencesi olmayan, sendikasız, gerektiği zaman işe alınan gerektiği zaman atılabilen işgücü anlamına geliyor. İşte kadın emeği burada sahneye çıkıyor. Kadının, evin "birincil ekmek kazananı" olarak görülmemesi talep edilen niteliklere uygunluğunu sağlıyor.

Eraydın, Türkiye'nin ihracatının yüzde 50'sinden fazlasını gerçekleştiren konfeksiyon sektöründe İstanbul'da yaptığı bir çalışmasını aktarıyor. Kadın yoğun bir sektör olan konfeksiyonda çalışma koşulları çok ağır. Günde 9-10 saat çalışılıyor. Kadınların hafta sonu ve hatta tüm gece çalıştıkları oluyor. Çoğu düşük eğitimli ve ikinci nesil göçmen kadınlar. Çalışmaya başlama yaşı ise 10-12.

Eraydın konfeksiyon sektörünün bu üretim yapısıyla şu anda olduğundan daha ileri gitmesinin mümkün olmadığını söylüyor. Üretimde bir dönüşüm yapılmadığı takdirde ihracatı artırma olanağının bulunmadığım vurguluyor. Yani, kadınlara açık az sayıdaki alandan biri olan bu sektörün geleceği de çok aydınlık gözükmüyor.

İkinci oturumun başkanı Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden Ferhunde Özbay toplantının sonucunu "belirsizlik" olarak nitelendiriyor. Değişmekte olan ve değişecek yapısal faktörlerin geleceği nasıl etkileyeceği belirsiz. Belirsizliğin olumlu yanlarım yakalamaya çalışıyor. Az da olsa bazı alanlarda kadın istihdamının arttığım gördüğümüzü, ancak bu durumun tersine dönme olasılığının da bulunduğunu söylüyor. Bu nedenle, hızla, erkek işlerinin kadınlara açılmasını sağlamalıyız, diyor.

Özbay, 1970'lerde kadınların işgücü piyasasındaki alt konumunu, eğitimlerinin düşüklüğüne bağladıklarını, oysa, artık eğitimin nicel yanının anlamlı olmadığının anlaşıldığım ve asıl mesleki ve teknik eğitimin önem kazandığını söylüyor. Liseleri ve artan sayıdaki imam hatip okullarım bu gereksinimi karşılamaktan uzak olarak görüyor. Eğitimin kalitesinin gittikçe düşmekte olduğunu, değişen sosyal yapıya uygun eğitim politikamızın bulunmadığım söylüyor ve ekliyor: Eğitim ve sağlık harcamalarının kısılmasına ve devletin refah devleti olmaktan çıkarılmasına karşı durmalıyız.

Özbay'ın üzerinde durduğu diğer bir konu, küreselleşmenin tüm dünyadaki kadın emekçiler üzerindeki etkileri. Ülkelerarası artan ticaretle, mal ve sermaye akışının hızlanmasıyla, başka bir ülkede, bizden daha düşük bir ücreti kabul etmek zorunda kalan bir kadının, işimizi elimizden almasının mümkün olduğu bir dünyada yaşadığımızı ve o kadınla rekabetimizin, kadın emeğinin ucuz ve ikincil emek olarak yeniden üretilmesini dünya çapında sağladığını söylüyor. Bu nedenle, tek tek ülkelerde kadınların kurtuluşundan söz etmek mümkün görülmüyor. Bu duruma ancak hep birlikte son verebiliriz. Cinsiyetçi ayrımcılığa izin veren yasaların ve uygulamaların tek tek ülkelerde değil her yerde değiştirilmesi şart.

Güneş

Kadın Kozası çalışıyor

Habitat sırasında kurulan Kadın Kozası Ankara'da çalışmalarını sürdürüyor. Koza herkesin katılımına açık.

Geçen yıl 2 Mayıs-14 Haziran tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen BM Habitat 2 İnsan Yerleşimleri Konferansının ardından Küresel Eylem Planı ve Ulusal Eylem Planı üzerinde çalışmalar yapmak, alınan kararları yaşama geçirmek üzere sivil toplum örgütleri kendi kozalarını (çevre, gençlik, çocuk spor gibi çeşitli konularla ilgili çalışma gruplarını) oluşturmuşlardı. Kadın bilinci içinde saklı olan sınırsız potansiyeli açığa çıkarmak, bu yönde ortak projeler hazırlamak, yaşanabilir bir kent için bu çalışmaları Ankara Yerel Habitat'ın Mart 97'de gerçekleştirilecek birinci hazırlık toplantısına taşımak amacıyla Kadın Koza'sını oluşturmaya yönelik ilk toplantı 22 Şubat'ta Ankara'da yapıldı. Aynı konuda etkinlik gösteren tüm sivil toplum örgütlerinin ve hiçbir sivil toplum örgütüne bağlı olmak koşul aranmaksızın bireylerin katılımına açık olan Koza yapısı, Koza'ya katılan kişi ve kuruluşların birbirleriyle iletişimim kolaylaştırmakta, kendi aralarında kendi amaçlarına yönelik çalışmalar yapmalarına olanak sağlayarak sivil girişimciliği ve sivil bakış açısını resmi gündeme yansıtmayı amaçlamaktadır. Kadın Kozası'nın toplantıları bundan sonra düzenli olarak sürdürülecek.

İlgilenenler için geçici kolaylaştırıcılardan
Gülten Kayan 0312.309 04 84,
Semiha Öncel 277 23 52 09,
Fulya Vekiloğlu ve Nursay Arı 467 34 26.

Elvan Göçmen

Maltepeli kadınların artık bir yeri var

Maltepe'de, Beşçeşmeler Mahallesi, Mahallenin Muhtarları Sokak'ta hemen dikkat çeken sarı kapılı yer burası. Aynı adlı dizideki Temel'in kahvesinin solundan gidince birkaç metre ilerde. Gerçekten! İçerisi rengarenk duvarlar, 8 Mart duyuruları, resimler, kadınlara ait yazılarla, her taraf çiçeklerle dolu. Özenle hazırlanmış çocuk odasında açılışa çocuklarıyla gelen kadınların çocukları keyifle oynuyorlar. Sıcacık bir mekân, kadınlarla dolu, herkes memnun, keyifli, birbirine sarılanlar konuşanlar...

On beş yirmi kadın bir buçuk yıl boyunca buluştular. "Hayatımızın her alanında kadın ezilmişliğini çok fazla hissediyorduk. Bu nedenle buluşmaya başladık. Düzenli olarak buluşuyorduk. Kadın ezilmişliğinin nedenlerini, neler yapabileceğimizi konuşuyorduk. Giderek bunları başka kadınlarla konuşmak, paylaşmak, dayanışma içinde olmak istedik ve yeni kadınlarla buluşabilecek, konuşabilecek bir yerimiz olsun dedik. Yer için uğraşmaya başladık. Sonunda kendi emeğimizle bu mekân ortaya çıktı. Şimdi burada kadınlarla birlikte olmak, yaşadıklarımızı paylaşmak, ortak sorunlarımızın üstesinden gelmeye çalışmak ve dayanışma içinde olmak istiyoruz." diye anlatıyorlar.

Bu mekânın henüz adı yok. Gelenlerden öneriler topluyorlar, böylece bu sıcak yerin bir adı olacak. Haydi kadınlar önerinizi alın Maltepe'ye koşun.

Nermin Coşkun

Erkek egemenliğine dayalı şeri düzenle yine erkek egemenliğine dayalı "çağdaş" yurttaşlar toplumu arasındaki temel fark kadınlar açısından şudur: İlkinde, kadınlar üzerindeki baskı Tanrı kelamının güvencesi altındadır; gizlenecek, saklanacak, çekinilecek bir yanı yoktur bunun. Ikincisinde ise, hukuksal eşitlik perdesi altında bütün toplumsal ilişkilerde ve özel alanın patırtılı dünyasında gizlenmiştir bu baskı.

Bir kez daha

"Kadınlar, şeriat ve çağdaşlık" üzerine...

Geride bıraktığımız bir ay içinde "şeriat" tartışması iyiden iyiye alevlendi. Bir yandan Sincan Belediye Başkanı Bekir Yıldız'ın sözleri, öte yandan yine Sincan'da bir kadın muhabirin, Işın Gürel'in uğradığı korkunç saldırıyla başladı bu gelişme. Bunları Bekir Yıldız'ın tutuklanması ve Adalet Bakanı Şevket Kazan'ın Yıldız'ı cezaevinde ziyaret etmesi izledi. Ankara'da yapılan "şeriat'a Karşı Kadın Yürüyüşü"nün kimi siyasal İslâm sözcüleri tarafından, kelimenin tam anlamıyla münasebetsiz deyimlerle nitelendirilmesi bu zincirde bir başka halkaydı.

Bu "olaylar dizisi" kimi siyasal İslâm yanlılarının şeriat düzenini örtük olarak savunmaktan açık olarak savunmaya geçişlerinin bir ifadesi gibiydi. Bir yandan da, şeriat "sözcüğü" üzerinde bir tartışma başlatıldı ve "Kuran'daki kurallar bütünü" biçiminde evcilleştirilmeye, dolayısıyla eleştiriden muaf hale getirilmeye çalışılan bir şeriat kavramı atıldı önümüze.

Nasıl tanımlanırsa tanımlansın, şeriat hukuktan devlete, çalışma yaşamından eğitime, sokaklara, kamusal alanı baştan aşağı düzenleyen bir kurallar bütünü. Ancak bununla da kalmıyor ve özel alanı, bu alandaki temel ilkeleri, yani kadın-erkek ilişkilerini de tanımlıyor ve denetliyor. Kısacası, ev içinde, mutfakta, yatakta nasıl davranacaklarını; sokağa, kamusal alana hangi koşullarda, hangi amaçlarla, hangi kılıkla çıkacaklarını; evlilik, boşanma, miras, vb. durumlarda kadınların "yurttaşlık" statulerine getirilecek kısıtları bir bir düzenliyor. Bütün bunları yaparken de, kadınla erkek arasındaki, Tanrısal buyruğa dayalı bir farklılığı temel alıyor: "Yaratılış"tan kaynaklanan, yani doğal, değiştirilemez bu farklılık temelinde kadınlar için özel görevler (annelik, eşlik) ve "hak sınırları" belirliyor.

Zaten kadınlar açısından şeriat'ın asıl tehdit edici yanı da buradan kaynaklanıyor. Bu hukuk düzeninin temelini "eşit yurttaşlar" anlayışı değil, "farklı ve birbirini tamamalayan" cinsler varsayımı oluşturmuş. Böyle olunca da "eşitlik" adına hiçbir şeye itiraz etmek mümkün değil. Oysa "eşit yurttaşlık" ilkesinin geçerli olduğu bir toplumda, örneğin mevcut Medeni Kanun'un "aile reisi" kavramını ve bunun uzantısı olan, eşitliğe aykırı bir dizi hükmünü eleştirebilirsiniz; kadının çalışmasının ve seyahat etmesinin koca iznine bağlı olmasını, mülk alım satımında, konut seçiminde sadece kocanın söz sahibi olmasını bu temelde sorgulayabilirsiniz... Ama zaten kadın olarak sizin görev ve haklarınızın Tanrı buyruğuyla, "yaratılış"tan farklı olduğu açıkça ileri sürülüyorsa ve geçerli toplumsal ölçüt "eşitlik" değil de (Tanrısal) "adalet"se, buna karşı yapabileceğiniz çok da bir şey yoktur... Bu tanımların kendilerini sorgulayan ve kadınların öncüluk edeceği koklü bir reform hareketi başlatmak dışında...

İşte laikçiliği tek bayrak olarak benimsemiş, bu uğurda imam nikâhlı kadınların cezalandırılmasını savunabilen, "şeriat'a karşı Kadın Yürüyüşü"nde örtülü bir kadın silüetinin üzerine çarpı işareti koyacak kadar kadın düşmanlığı yapabilen kimi kadın gruplarının taktıkları bu at gözlüğünün nedenini de buralarda aramak gerekiyor. Yurttaşlık hukukuna göre örgütlenmiş "çağdaş" toplumlarda, çocuklarla ilgili düzenlemeler ve evlilik sözleşmesinin bazı temel ilkeleri dışında, özel alan (aile yaşamı, eviçi) toplumsal ve siyasal düzenlemelerin dışında bırakılmıştır. Bu alanda olan bitene toplum müdahale etmez. Nitekim 1960'ların sonunda çeşitli ülkelerde, 1980'lerde de Türkiye'de gelişen ikinci dalga feminizm bu özel alanda olup bitenlerin politika dışı olmadığını, bu alanın erkeklerin kadınlar üzerindeki hâkimiyetine dayalı sistemin bir parçası, hatta en temel kalesi olduğunu haykırmıştır. Böyle yaparak feminizm "çağdaş" toplumun en temel ilkesini sorgulamış, özel alanla kamusal alan arasındaki duvarı yıkmaya yönelmiştir. Aslında erkek egemenliğinin en "çağdaş" biçimi bu duvarın üzerinde yükselir: Sistematik ve eşitsiz bir işbölümü; bu işbölümünde ezilen tarafın, kadınların maruz kaldığı sistematik şiddet; kadınların emekleri, bedenleri, kimlikleri üzerinde sorgulanmayan bir erkek denetimi... Mahremiyetin masum görünümü altında özel alanın baskıya dayalı dünyası yer alır.

Kısacası erkek egemenliğine dayalı şeri düzenle yine erkek egemenliğine dayalı "çağdaş" yurttaşlar toplumu arasındaki temel fark kadınlar açısından şudur: İlkinde, kadınlar üzerindeki baskı Tanrı kelamının güvencesi altındadır; gizlenecek, saklanacak, çekinilecek bir yanı yoktur bunun. İkincisinde ise, hukuksal eşitlik perdesi altında bütün toplumsal ilişkilerde ve özel alanın patırtılı dünyasında gizlenmiştir bu baskı. "En çağdaş" toplumlarda, çalışma hayatım, evliliği düzenleyen yasa maddelerinde, eğitimde, hele feminizmin son yirmi beş yıl içinde sağladığı kazanımlarla birlikte, çarpıcı eşitsizliklere rastlanmaz. Hatta hak eşitliğinin ötesinde, kadınların somut yaşamlarını kolaylaştırmaya / düzeltmeye yönelik pozitif ayrımcılık önlemleri de vardır. Ama yine de, kadınların emeklerine, bedenlerine, kimliklerine erkekler tarafından el konuluyordur. Yine de kadınlar sokakta, işyerinde, evde cinsel tacize, şiddete, tecavüze maruz kalıyorlardır.

Kadınların itirazını, isyanını meşru kılan bu "çağdaş" düzenin diğeri karşısında fersah fersah üstün olduğu tartışılmaz. Ancak bu düzene sırtımızı yaslayarak, imam nikâhlı ya da örtünmüş kadınları hedef almanın, laikçi/şeriatçı kadınlar saflaşması yaratmanın çeşitli sakıncaları var: Her şeyden önce, kendi ezilmişliğimize kör kalmak, kendimizden daha "geri" gördüğümüz bir kesim kadını (onların erkeklerini değil!) aşağılamak... Giderek, kılıklarından dolayı bu kadınların ev dışında çalışma, kamu hayatına katılma haklarının ellerinden alınmasına onay vermek; imam nikâhının yani erkek baskısının zaten mağdur ettiği kadınlara, bir de kadınlar olarak yüklenmek... Bunların da ötesinde, örtünmenin siyasal bir simge haline gelmesine yol açmış olan yasakçı laiklik anlayışına omuz vermek, böylelikle örneğin Cezayir'de olduğu gibi radikal siyasal İslâm gruplarının tepkilerini beslemek... Ve nihayet, bu baskıcı, yasakçı laiklik anlayışıyla ilgili yanılsamalara düşmek: Unutmayalım, bu coğrafyada 12 Eylül öncesinden bu yana siyasal İslâm başka politik akımlara karşı kullanılacak bir koz olarak desteklendi. Başka coğrafyalarda, diyelim Pakistan'da, Bangladeş'te ise, kadınlar üzerinde şeriat'a dayalı baskıyı yerleştiren, kurumlaştıran bizzat bu ülkelerin darbecileri oldu...

Gülnur Savran

İslam hukuku kadınların aleyhinedir

Ve imam nikâhı bu hukukun bir parçasıdır

Pazartesi'nin son sayısında imam nikâhı üzerine yazılanları okudum ve korkuya kapıldım. Korkumun nedeni imam nikâhının Türkiye'deki yaygınlığı değil, *Pazartesi*'nin yorumu: "Medeni" nikâhın ve genelde evlilik mahkûmiyetinin kadınların hayatlarında neden olduğu sıkışmışlıkla imam nikâhı arasında pek de fark olmadığının ileri sürülmesi.

İmam nikâhı tek başına bir olgu değil, bir bütünün parçası. İslami hukukun, günlük hayatın her alanını örgütleme iddiasındaki bir dünya diniolan İslamiyetin, İslami yaşamın önemli bir parçası.

İmam nikâhının devletçe tanınması; Refah Partisinin miğferliğini yaptığı İslamcıların açıkları yeni bir çarpışma alam. Yarın, -feministlerin onayıyla ya da sessiz kalışıyla- imam nikâhı onaylanırsa, İslama uyun boşanmaya nasıl itiraz edilecek? (Kocanın evlilik akdini tek taraflı feshiyle kadın çocuklarım ve bütün eşyalarını bırakarak evi terk eder). Ya İslami miras hukukuna (kadının mirasta payı yoktur, erkek kardeşlerinin uygun gördüğü bir bedele razı olur), ya ceza ve muhakeme usulüne (kaç kadının tanıklığı bir erkeğinkine denk düşecek) nasıl karşı çıkılacak?(*)

Türban olayından bildiğimiz tuzak tıpkısıyla yine işletiliyor: "İslama gönül düşürmüş" ve "Allah'ın emrettiği şekilde yaşamayı seçmiş(!) bazı kadınlarımızın "uğradığı zulmü" ortadan kaldırmaya çalışırken, İslami yaşamı seçmemiş, hatta neyi seçeceği kendisine sorulmamış -tesettürlü birçok kadın da bu grupta, istedikleri kadar aksinin propagandasını yapsınlar, ufak bir İslam elitine mensup kaduları medyatikleştirip geneli temsil ediyormuş gibi göstersinler- büyük kadın çoğunluğu güme gidecek.

Biz de oturup öyle miydi boyle miydi diye düşüneceğiz. Medyatikleşmiş birkaç İslamcı kadının ağzından, kadınların hakkı hukuku, mağduriyeti sözleri çıkıyor diye olan bitene çekingen onaylar vereceğiz. Osmanlı süfrajetlerinin Tanzimat'tan başlayıp 1930'lara kadar süren mücadelesinin bize kazandırdığı yasal hakları, bu haklardan daha önemlisi, İslami hukuk cenderesinin kırılmasını elimizin tersiyle bir kenara iteceğiz. Buna hakkımız yok. Buna hiç hakkımız yok.

Nuriye Ortaylı

(*) İslamı hukuk konusunda, bu hukukun geçerli olduğu ülkelerdeki feministlerin yazdığı çok sayıda tanıklık, eleştiri, çozum onerisi var Bu kadınlardan Türkiye'de en çok tanınanı Nevval El Saddavı.

Her 7 kadından 1'i okuma yazma bilmiyor!

- Ankara'da kadın okumaz yazınazlık oranı yüzde 15'lerde. Bu oran İzmir'de yüzde 19'ları buluyor, Güneydoğu'da yüzde 55'lere ulaşıyor. Şırnak'ta kadınlar arasındaki okumaz yazınazlık oranı yüzde 80, Mardin, Siirt ve Van'da yüzde 64.

Okuma yazmazlığın kırsal kesime ait bir sorun olduğu doğrultusunda genel bir kanı var. Oysa elimizdeki istatistikler büyük şehirlerde yaşayan kadınlar arasında da okuma yazmazlığın ne kadar büyük bir sorun olduğunu ortaya koyuyor. Evet, İstanbul'da, içinde yaşadığımız bu şehirde her 7 kadından 1'i yani yaklaşık yüzde 15'i okuma yazma bilmiyor (1990 yılı istatistiklerine göre). Ankara'da da karşımıza çok benzer bir tablo çıkıyor. Ankara'da kadın okumaz yazmazlık oram yüzde 15'lerde, bu oran İzmir'de yüzde 19'ları buluyor. Bu oran Güneydoğu'da yüzde 55'lere ulaşıyor. Şırnak'ta kadınlar arasındaki okumaz yazmazlık oram yüzde 80, Mardin, Siirt ve Van'da yüzde 64.

Okumaz yazmaz kadınlar okuma yazma ile eğitim sırasında elde edilen en temel bilgilerden, yani saatin nasıl okunacağından, 20. yüzyılda yaşıyor olduğumuzdan, bir yılın kaç aydan oluştuğundan habersizler. Bu kadınlar arasında hiç otobüse binmemiş, kendi mahallesi dışına hiç adım atmamış, Boğaz Köprüsü'nden hiç geçmemiş, Taksim'i hiç görmemiş yüzlerce, binlerce kadın var. Bu kadınlar en temel hukuki haklarının (Mülk sahibi olma, şiddet görmeme, boşanma) ne olduğundan haberdar olmak bir tarafa, pazara çıktıklarında fiyatları dahi okuyamıyorlar.

Yalıtılmış hayatları içinde bu kadınlar istemedikleri gebeliklerden korunamıyorlar, fiziksel ve cinsel şiddet gördüklerinde ses çıkaramıyorlar, hukuki hiçbir kanaldan yardım alamıyorlar, boşanamıyorlar, aile dışında hiçbir toplumsal dayanışma biriminden haberdar değiller, çalışamıyorlar, kendilerine söylenenler dışında hiçbir kanaldan bilgi alamıyorlar

Okumaz yazmazlığın kadın özgürleşmesi için ne kadar temel bir engel, ne kadar temel bir sorun olduğunun bilincinde olalım!

Kadınları okur yazar yapmak için verdiğimiz zorlu mücadelede bize destek olmanızı istiyoruz. Her türlü kaynağınızla -gönüllü katılımınız, maddi kaynaklarınızla- desteğinizi bekliyoruz. 8 Mart ın bütün kadın dostlarımız için kutlu olması dileklerimizle. Sevgiyle...

İşlevsel Yetişkin Okur Yazarlığı Programı Çalışanları
(Anne Çocuk Eğitim Vakfı)

Kadın Eserleri Kütüphanesi'nde 8 Mart

8 Mart günü çeşitli kadın gruplarının yapacağı, "Artık ŞÖrgütlü" mitinginin ardından, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı 8 Mart Pazar günü saat 14.00'de "Örgütlenme Deneyimlerimiz" başlığıyla bir panel düzenliyor. Panelde, kadın örgütlenmesinin değişik alanlarında yer alan kadınlar kendi deneyimlerini aktaracak, bugünün değerlendirilmesinden yarının hedeflerine doğru birikim oluşturmaya yönelik bir tartışmayı gerçekleştirecekler. Panele dergimizden de bir arkadaş katılarak *Pazartesi* dergisi deneyimini aktaracak. Kadınların örgütlenmeye yönelik ihtiyaçlarını ve niyetlerini dile getirdikleri bu 8 Mart'ta, bu panel örgütlenme tartışmalarına bir katkı sunmayı amaçlıyor.
Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı:
Fener Mahallesi, Fener PTT yanı, Haliç, 34220, İstanbul
Tel: (0212) 534 95 50 Faks: (0212) 523 74 08.

AYIP KÖŞE

Buhar banyosu boş. Oraya ilk girdiğimde bunu bilmiyorum, spordan sonra havluya sarınmışım. Buhar o kadar fazla ki zar zor oturacak yerlerden birine ulaşabiliyorum, ayaklarım havada, dizlerim bükük şekilde oturuyorum. Vücudum terlemeye başladıkça ve gözlerim buhara alıştıkça yalnız olduğumu fark ediyorum. Parmağımla kendime yavaşça girebilmek için kendimi okşamaya başlıyorum, içeriye ulaştığımda kendim veya birisi oraya dokunduğunda daima o ılık şurup başlıyor. Bu hep oluyor ama vücudumun içinde ıslaklığa ihtiyacım yok çünkü ter ve buhar bacaklarıma doğru akarken bacaklarımın arasındaki tüylere değiyor, o kısım bütünüyle sırılsıklam olmuş. Buhar banyosunun kapısının açıldığım duymuyorum. Gözlerim kapalı, aklım artan heyecana kapılmış ve tek fark ettiğim bir ses duyduğumda orada birinin olduğu, hızla bakıyorum. Karşıda, mermer kaplı bölmede bir vücut fark ediyorum. Tanrım, kendime ne yaptığımı gördü mü acaba? Hareket etmeye korkuyorum. Uyukluyormuş numarası yapıyorum, gözlerimi yeniden kapatıyorum. Mermere uzanıyorum, havluyu öyle yukarı kaldırıyorum ki neredeyse yüzümü kapatıyor. Uyukluyorum veya öyleymiş gibi yapıyorum. Bildiğim diğer bir şey de bir elin kalçalarıma ulaştığı. Havlunun altında gizlenmiş bir şekilde nefes nefeseyim. Bacağımdaki tüyler diken diken oluyor, biraz da korku... Kaçmalı mıyım? Ama havlu beni koruyor, saklıyor, pasif kalıyorum. Diğer bir kişinin içeri girip bizi böyle görebileceği gibi bir problemi boş veriyorum. O da izleyebilir. Şimdi elleri kıçımda. Onlara masaj yapıyor, parmakları daha yukarılara bacaklarımı ayırana dek. Ağzım bekliyorum, beni bitmez tükenmez dakikalar boyunca öylece bırakıyor. Dudaklarının havlunun altında sessizce yalvarıyor; "Lütfen, lütfen, durma öp beni, onu öp!" Parmakları benim bir parçam olmuş. Klitorisim nemli sıcaklıkla karşılaştırıyor ve sanki o büyüyor, ona doğru genişliyor, ağzma ulaşıyor... Ve sonra yumuşak bir şekilde şefkatle dudakları üzerimde, dili bana doğru ıslak hareket ediyor. Bir yanım eğer biri bizi bulursa neler olacağım düşünmeden edemiyor ama hiç şansım yok. Ben o parmakları, o ağzı terk edemem. Ter yüzüme akıyor, buhar yanımı kaplıyor, hissediyorum. Onun elleri ve dudakları dışında hiçbir şeyini hissetmiyorum. Başka türlü o şekilsiz. Şimdi benden akan şurubu hissedebiliyorum, o bunu içiyor, teri ve benim terim yarığımda karışıyor. Dudakları öyle dolu ve dili öyle ıslak ki yavaşça beni emiyor. Kıçımdan klitorisime kadar bütün yollardan geçerek ama onun üzerine gelince duruyor, ondan ayrılamıyor, sonra dili küçük yuvarlaklar çizerek onun etrafında dolaşıyor, onu gıdıklıyor, dönüyor, o dolu öpücük yine, yine. Sıcaklık çok artmış ve benim heyecanım da. Korkarım bayılacağım, çığlık atacağım. Havluyu sıkıca ısırmışım, kalçalarımı aniden yükseltiyorum, böylece dilinin tümü geldiğimde içime giriyor. (Bica üzerine yazılmış.)

Nancy Friday, *Benim Gizli Bahçem*

Özgür ve za

Bugüne kadar bir sürü kediyle aynı evde yaşayan yalnız kadınlara hep tuhaf gözle bakıldı. Yalnızdı, çünkü huysuz ve geçimsizdi. Yalnızdı, çünkü bir erkek elde edememiş, edebilmişse bile onu elinde tutmayı becerememişti. Kedi besliyordu, çünkü erkeksiz olduğu gibi çocuğu da yoktu. Sayısı giderek artan kedileri de, kafayı giderek daha çok yediğinin göstergesiydi. Bu imajıyla mahallenin delisinin bir kademe üstünde yer alabilirdi ancak. Modern kedi kadınsa bu imajı yıkıp geçti. Özgürlüğüne her şeyden daha çok düşkün modern kedi kadının sloganı: Her başarılı kadının arkasında yetenekli bir kedi vardır!

Bir veya iki kedi besleyen yalnız bir kadın kabul edilebilir bir şey. Tamam. Fakat üçüncü bir kedi aldığınız anda adınız hafif eksantrikten, tamamen zırdeliye çıkar. İnsanlar bir kedi sürüsüyle yaşayan bu meczup kadınları aslında pek iyi tanımıyorlardır, ama bilirler ki, "kedi kadın" kedilerle yaşar, çünkü erkek bulamıyordur.

The Sunday Times'da yayınlanan bir habere göre, geçen ay İngiltere'de yayınlanan Sosyal Eğilimler Raporu tuhaf bir tesadüfü ortaya çıkardı: Yalnız yaşayan kadın ve erkeklerin sayısı arttıkça, kedi nüfusu da büyüyor. İngiltere'de yalnız yaşayanların toplam nüfusa oram yüzde 29. 2016 yılında bu oranın yüzde 36'ya çıkması bekleniyor. Bu arada İngiltere'deki kedi nüfusu da köpekleri geride bırakarak 7.2 milyona ulaşmış durumda.

Anti-kedi lobisine göre bu, toplumun şimdi de kedi takıntılı yalnız kadınlarla dolduğunu gösteriyor. Bunun en sağlam kanıtı da, süpermarket sepetlerini ciğerli tavuklu mamalarla dolduran tuhaf kadınların sayısındaki artış. Bu kadınlar onlara, *Batman*'de Michelle Pfeiffer'm canlandırdığı yalnız ve avare, erkeklerle ilişki kuramayan, intikam peşindeki Catwoman, kedi kadın karakterini çağrıştırıyor.

Kedi kadınlarsa böyle düşünmüyor. Onlara göre, bu hükümet raporu onların çoktandır bildikleri bir şeyi ortaya çıkardı yalnızca: Birbirlerini daha konuşmadan içgüdüleriyle tanıyan bir kedi seven kadınlar topluluğunun varlığı. Fakat bu kadınlar ne Michelle Pfeiffer'm canlandırdığı karaktere, ne de *Bizimkiler*'in

im: Kedi kadınlar

Ayla Hanım'ına benziyor. Modern kedi kadın iyi eğitimli, özgürlüğüne delice düşkün ve para sıkıntısı çekmeyecek kadar iyi bir gelire sahip. Kediler, ne erkeklerin ne de çocukların yerini tutuyor. Bu kadınlar kedilerle yaşamayı seçiyorlar, çünkü onlar basbayağı arkadaşlar!

Türkiye'de de kedi kadınların sayısı giderek artıyor. Artık yalnızca süpermarketlerde değil, arka sokak kuruyemişçilerinde dahi kedi maması bulabiliyorsunuz. Ya da şöyle diyor kuruyemişçi mahçup mahçup : "Vallahi yeni bitti. Ismarladım bugün gelmesi lazım." Belli ki, mahallenin kedi kadını ya da kadınlarından mama konusunda epey bir sitem almış.

Geçenlerde iyi eğitimli, yüksek gelirli, özgürlüğune düşkün tam bir kedi kadın arkadaşım, kendisi gibi gazeteci kedi kadın arkadaşlarıyla geçirdiği bir haftasonunu anlattı. Onlar sohbet edip dertleşirken, kedileri de birbirleriyle oynaşıp hep beraber gayet güzel vakit geçiriyorlarmış. Derken tabii herkesin eve gitmesi gerekmiş. Fakat içlerinden birinin kedisi efendim sepete girmek istememiş, acaba sepeti mi sevmedi diye düşünmüşler. Sonra eve gitmek istemediğine karar verip hepsi orada kalmışlar. Aynı arkadaşım ilk kedisi Benek in onu nasıl alıştıra alıştıra terk ettiğini anlatırken de, gerçek bir dosttan, hem de tarafların birbirini iyi anlayıp farklı tercihlerine saygı gösterdikleri ideal dostluklardan söz eder gibiydi. Benek Ataköy 9. kısımın "ağası" haline geldikten sonra daha az eve gelir olmuş. Önceleri yalnızca bir haftalığına ortadan yok oluyormuş. Giderek bu süreler uzamaya başlamış. "Nasıl olsa geri geleceğini biliyordum, o yüzden endişelenmiyordum," dedi arkadaşım. Gerçekten de geri geliyormuş Benek, yemeğini yiyip evde birkaç gün geçirip dinlendikten sonra tekrar sokaklara dönüyormuş. "Benek sokaklarda mutlu oluyordu, o yüzden sokaklara gitti," dedi arkadaşım. Onu alıştıra alıştıra terk ettiği gibi, bir de yavrusunu bırakmış: Yumoş. Hoş, Benek 9. kısma genel olarak epey bir kendisine benzeyen kedi yavrusu hediye etmiş...

Kedi kadınlar, kedileri neden seviyorlar? Çünkü kediler de en az onlar kadar bağımsızlıklarına düşkünler, dolayısıyla birbirlerini kısıtlamıyorlar. Çünkü kediler sevimli, güzel, temiz ve zahmetsiz olmalarının yanı sıra, kedi kadınların hayatına uyum sağlamayı biliyorlar. Ayrıca onlar gibi duyarlılar, eh onların da hayatından birçok aşk gelip geçiyor, acılarıyla mutluluklarıyla hayatı paylaşmayı biliyorlar.

Yalnız yaşayan kadınların sayısındaki artış üç belirgin eğilimden kaynaklanıyor: Artık kadınlar evlenmeden öncę en azından bir süre ailelerinden ayrı ve yalnız yaşamayı tercih ediyorlar. Çalışan ve para kazanan kadın, evliliği hayatının merkezinden çıkarıyor. Evlilikler de eskiden olduğu gibi her şeye rağmen sürdürülmüyor ve boşanma oranlarında büyük bir artış var. Kedi nüfusundaki artışa gelince...

Ben dört yılı aşkın bir süredir deliler gibi sevdiğim bir köpekle birlikte yaşıyorum, fakat anti-kedi lobisine ait değilim. Anti-kediciler gibi, kedi kadınlar arasında da köpeklere karşı özel bir nefret besleyenler var. Onlara göre, kedi kadına, köpek de, kokması ve pis olması nedeniyle, erkeğe benziyor. Ayrıca köpek hiyerarşiyi anlıyor ve riayet ediyor. Bu yüzden anti-köpekçiler, köpek sevenlerin hiyerarşinin tepelerinde bulunan erkeklerle ilişki kurmaktan hoşlandıklarını iddia ediyorlar. Buna karşılık kediler hem kedi hem insan zihniyetine sahip yalnız yaratıklar. Bu yüzden yalnız yaşayan kadınlar kedilerle yaşamayı tercih ediyorlar.

Kedi kadın, kedisiyle sıra dışı bir ilişki kuruyor. İkisi de yalnızlıktan, zulümden, aldatmaktan, bağımsızlıklarından ve terk edip gitmekten duydukları zevki yadsımıyor ve aynaya bakar gibi, birbirlerinde kendilerini görüyorlar. Kedi kadın için kedisi bir statü sembolü ya da sahip olduğu şeylerden biri değil yalnızca. O kendi halinde, eleştirellikten uzak, başlı başına bir varlık. İyi bir işi olan ve çoluklu çocuklu hemcinslerinin imrendiği özgürlüğe sahip kedi kadın, kendisine tuhaf gözle bakan ve "Artık evlenip çocuk yapsan," diyenlerden hiç hoşlanmıyor, tıpkı "Sen bu kediye iyi bakmıyorsun," diyenlerden hoşlanmadığı gibi...

Aslında kedi besleyen kadınlara kuşkuyla bakılmasının tarihi ortaçağa kadar dayanıyor. Ortaçağda yaşamış kedi kadınlar, Hıristiyan kilisesi tarafından Şeytan'ın bir görüntüsü olan kedilerle ilişki kurduğu için "cadı" kabul edilir ve işkence edilerek yakılırmış. Dünyaya hükmetme iddiasındaki liderler Büyük İskender, Napolyon ve Hitler de kedilerden nefret ederlermiş. Kedi kadınlara göre bunun nedeni, kedinin hiçbir zaman ele geçirilemeyecek özgür ruhu.

İşte kediyle kedi kadın arasındaki ilişkinin temelinde bu yatıyor. Arada bağlılık yeminleri yok, bu ilişki geleneksel kalıpları, sözleşmelerle garantiye alınmış bağları reddediyor.

Geçenlerde başka bir arkadaşım da kedisinin onu terk edişini anlattıktan sonra, "Bir daha kedi almayacağım, çok kötü oldum," dedi. Oysa kedisi aynı Benek'in yaptığı gibi, onu önce bir, sonra iki gün, daha sonra da bir haftalık aralarla alıştıra alıştıra terk etmişti. Gitmek istediğini beyan etmişti yani. Evet, onun ya gerçekten bir daha kedi almaması ya da "eleştirellikten uzak" bu varlığı olduğu gibi kabul etmesi gerekiyor. Çünkü aslında hiç kimse, kimseye bir gün gitmeyeceğinin garantisini veremez, bir kedi ise hiç veremez. Bunu insanlara en iyi anlatanlar kediler, erkeklere en iyi anlatanlarsa kedi kadınlar! Kedi kadınlar özellikle kedileri sevmeyen erkekleri çok kısa sürede terk ediyorlar. Erkek, kedileri de söz konusu kedi kadım sevdiği kadar seviyor olsa bile, eğer kadının bağımsızlığına ve yalnızlığına ayak uyduramıyorsa, şansını baştan kaybediyor.

Ne kedilerin, ne de kedi kadınların bu özgür yaşam biçiminden vazgeçmeye hiç niyetli olmadıklarını gören pazarlama uzmanları, onları şimdiden hedef kitle olarak belirlemiş. Bugün İngiltere'de hayvan gıdası ve malzemelerine harcanan para yılda 2.8 milyar sterline ulaşmış bulunuyor. Kedi kadınların nüfusa oranının giderek yükselmesi bekleniyor. Bu yüzden pazarlamacılar, yaşlı, hiç kimsesi olmadığı için kedi besleyen eski kedi kadın imajını değiştirmeyi ve onları daha olumlu bir imajla sunmayı planlıyorlar. Oysa kedi kadınlar daha olumlu bir imaja ihtiyaç duymuyorlar. Onların tek istediği, oldukları gibi kabul edilmek, tıpkı kediler gibi.

Yeşim

Benimki Sevgililer Günümü kutladı

Benimkiiii hatırladınız mı? Hani geçen sayıda anlatınıştım, barışmak için et getirir diye.

Geçen sayıda sevgilimden biraz bahsetmiştim, hatırlamazsınız diye tekrar anlatıyorum, çok hislidir de biraz kapalı bir yapısı var. Şimdi bu kapalı adamlar özel günler konusunda kapalıyı aşıp kapama haline geliyorlar adeta. Mesela geçtiğimiz ay benim doğum günüm vardı, sevgilim o gün işyerinden arayıp kutlamaya karar vermiş. Bu kararında yakın arkadaşlarından birisine, "Bu sefer doğum günümü kutlamazsa akvaryumunu sokağa dokerim," şeklinde bir konuşma yapmış olmamın buyük etkisi olduğunu düşünüyorum. Bu akvaryum ve içindeki canavar yavrusu yaratıklar benim en büyük silahımdır. Çünkü sevgilim, balık adını vermeye kesinlikle dilimin varmadığı gri renkli, yarı saydam, dişleri ağızlarının kenarından fırlayan ve paslanmış demir renkli tüllerini sallandıra sallandıra suyun içinde gezinip birbirleriyle dalaşan hilkat garibelerine çok düşkündür. Her akşam onları dakikalarca izler ve sanırım benim gözlerime yıllardır hiç aralıksız o kadar baktığı olmamıştır. Bu, "Duydum ki unutmuşsun gözlerimin rengini..." dramı zaten benim kalbimde bir yarayken bir de haftada bir o su dolu kavanozu temizlemek zorunda olmam işin boyutunu genişletmektedir. Neyse, ben sinirlendim mi akvaryumu sokağa, tuvalete, çöpe filan dökmeyi kurarım. Evde balık beslemenin insanı rahatlattığı söylenir ya doğru, ben de bu hayalle rahatlıyorum genellikle.

İşte bu projemi böylece söze dokmem üzerine (ki bir dünya seyahatine çıkıp yıllarca memlekete dönmemekten sonra, ilişkimizin bana vehmettiği en ciddi projedir bu) sevgilim tam doğum günümde beni telefonla aradı ve katalitik sobanın tüpünü değiştirip değiştirmediğimi sordu. Yine aynı arkadaşından öğrendiğime göre söz konusu anlam kayması sıkılganlığından kaynaklanıyormuş. Akvaryum sağ salim durur halde hayatımız sürdü tabii. Ben acaba bunların zehiri var mıdır diye hayaller kurarken "Sevgililer Günü" geldi çattı.

Şimdi bizim dergide de bu konuda eleştirel bir hava var. Zannediyorum ki dergi kurulduğundan beri, her sevgililer gününde onca hediye ve tebrik telefonu gelmesine rağmen, bir türlü istediklerinden hediye ve tebrik telefonu alamamış olmalarının bunda etkisi yoğun. Zaten çevremizdeki maşallah hepsi toplumsal konularda eleştirel tavır geliştirmiş bulunan erkekler, olayın tüketim ekonomisi ve kapitalizme bağlantısını futbol ligindeki derbi maçlarının muhtemel sonuçları kadar net ve kesin ifade ediyorlar. Onlar toptan söz ederken bizim aklımıza futbol ve kapitalizm ilişkisinin bir türlü gelmeyişi, buna karşılık biz aşktan söz ederken onların aklına kayıt dışı ekonomide hediyelik eşya sektörünün payının gayrı safi milli hasılaya katkısının gelebilmesini de şu bürodaki feminist arkadaşlarım nasıl açıklar bilmiyorum.

Ben bu sefer onlara kesinlikle uymadım. Fakat yardımlarım da rica ettim. Doğum günü konusunda sevgilimin bir erkek arkadaşına başvurmuştum, "Sevgililer Günü"nde ise kadın arkadaşlarıma beyanda bulundum, "Söyleyin ona," dedim, "Bu yıl kutlama ve hediye olmazsa, eve balıkçıda doğup büyümüş azman bir kedi alacağım!" Ve bunu derken inanın ki Yeşim'in kedi kadınlarla ilgili yazısını okumamıştım.

Olaylar benimkinin kulağına gitmiş tabii. 14 Şubat günü, bana bağlanan bir telefonda sesi duyuldu, "Ne haber güzelim, ne yapıyorsun?" dedi. Sesinde bir sıkılganlık var. Bundan yıllar önce, "Senin takıldığın biri falan var mı?" diye lafa başladığı ankinin tıpkısı bir salaklık ve sersemlik ahizeden üstüme üstüme akıyor. "Ya bugün şey ya, bir alo yapayım dedim," buyurdu. Düşündüm, aklıma evlenme yıldönümlerinde Rıdvan'ın jubilesine bilet alan yeğenimin kocası geldi, kıyasladım ve başlangıç başlangıçtır deyip teşekkür ettim. Ve içim manasız bir sevinçle pır pır evin yolunu tuttum. Yemek saati benimki geldi. Elinde bir paket, Allahım yoksa... Paketi ayakkabılığa koydu, salona geçti. Yemeğimizi yedik, televizyonun karşısına geçtik. Bayram ziyaretlerini filan konuşurken laf götürdüğümüz hediyelere geldi, dayanamayıp kapıdaki paketin mahiyetini sordum, bu sefer, "Başkası yoksa yani ne bileyim, biz senlen..." derkenki o hatıralarımda canlanan alıklık. Kurduğu altı dilbilgisi hatası içeren ve dört ismin yerine şey kelimesinin zamir olarak kullanıldığı cümleden anladım ki bana **Sevgililer Günü için hediye almış!** İçimden, "Aşkım bir pusula, sana döndü her fırsatta..." şarkısını söyleyerek pakete kavuştum. Yumuşak bir şey...

Akvaryum balıkları nasıl satılır bilir misiniz? Kalınca bir naylon torbaya su doldururlar, içine de balığı... Bu seferki diğerlerine hiç benzemeyen cicili bicili ufak bir şey. "Eskileri hiç beğenmezdin," dedi. "Belki ben yokken sen de bakarsın..."

En çok neye kızıyorum biliyor musunuz, gece uykuya dalarken, belki de "Yokluğumda beni düşünürsün," demek istemiştir diye hayal kurmıyordum.

Melek Güneş

AÇIK OLMA:AÇIKTA KALIRSIN

Bir tekzip ve hikâyenin devamı

Ben, bu yaşıma kadar yalnızca Arko kullandım, Nivea değil. Sevgili ablacığım böyle önemli bir hatayı nasıl yaptı anlamadım. Her neyse, bu tekzibi yayınlamanızı rica ediyorum. Ayrıca konunun devamını merak edenler vardır diye de bir iki not eklemek istiyorum.

Geçen ay *Pazartesi*'yi okuyanlar hatırlayacaktır. Jale imzalı "Kozmetik sanayiinin bize yaptıkları" diye bir yazı vardı. Benim yaşadıklarım söz konusu olduğu için yazıda yer alan önemli bir hatayı düzeltmeyi görev biliyorum. Ben, bu yaşıma kadar yalnızca Arko kullandım, Nivea değil. Sevgili ablacığım böyle önemli bir hatayı nasıl yaptı anlamadım. Her neyse, bu tekzibi yayınlamanızı rica ediyorum. Ayrıca konunun devamını merak edenler vardır diye de bir iki not eklemek istiyorum. Şimdi ben bu kozmetik kutu, kavanoz ve tüplerinin arasında önemli uygulamalarımı aksatmadan yürütürken, bizim kızlar yüzümdeki olumlu gelişmeleri -yumuşaklık, parlaklık- derhal fark edip harekete geçti. Önce birisi kocasının banka kartı sayesinde, sonra diğeri bir arkadaşının alışveriş kartını borç alarak aynı markanın kendilerine uygun görülen serisini satın aldılar. Satıcı kızlar birbirine benzeyen bir takım kadınların birkaç gün ara ile yaptığı bu alışverişlerden memnun olmuş olmalı ki kızlara eşantiyon seti hediye etmişler, set diğer kız kardeşime verildi. Ama o, birkaç gün sonra bunların yüzüne uygun olmadığım iddia ederek, çözüm bulmak umuduyla bana geldi. Kontrol ettim, çoğunu yanlış kullanmış. Kutuların üzerinde küçük Türkçe açıklamalar var, zahmet edip okusaydı hiçbir terslik olmazdı. Benim gözlük numaram biraz eski o yüzden zorlanıyorum, hanımefendinin sapasağlam gözleri var. Her neyse asıl terslik, aldığı malzemeleri kocasıyla birlikte kullanan kardeşimin başına geldi. Kendi kozmetiklerini neden kocasının kullanımına sunduğunu anlamadım ama başına gelenleri şöyle anlattı; "Yüzüme kil maskeyi sürerken -hani şu haftada bir kullandığımız- o da karşımda oturmuş beni seyrediyordu, heves ediyor gibi geldi, "İster misin, sana da sürelim?" dedim, "Olur" dedi, ona da sürdük, sıra temizlemeye gelince sorun çıktı, adamın yüzü pamukla temizlenmiyor, pamuklar sakal kıllarına takılıyor, aslında yeni traş olmuştu ama olmuyor işte, aklıma bir şey geldi, bir dakka dedim, o zavallı, aynanın önüne oturmuş, pamuk parçaları sallanan yüzüne bakarken ben mutfaktaki skoçbraytı bir güzel yıkadım, zaten az kullanılmıştı, yani yeni sayılır, sonra ona gözlerini kapat dedim ve skoçbraytın ıslatılmış sünger tarafıyla yüzünü bir güzel sildim, pırıl pırıl oldu. Ama gözlerini açtığında, elimdeki skoçbrayta dehşetle bakıyordu. Hiç takmadım, "Bak ne güzel oldu" diye onu da ikna ettim, biraz sitem etti ama hemen susturdum, "Yüzünü silmek için sert tarafım kullanmadım ki." Haklı. Öyle değil mi?

Jale'nin kızkardeşi

meğerse sartre'nki...

Sartre'ı tanırsınız, bir sürü başka özelliğinin yanında yeni-feminizmin öncüsü, kabaca ifade edersek biz feministlerin büyük önderimiz simone de beauvoir'ın uzatmalısıdır. yani bir anlamda eniştemiz olurdu rahmetli. hiç evlenmemişler, hiç aynı evde oturmamışlar, genellikle otellerde yaşarlarmış, çocukları olmamış, ömür boyu birlikte yaşamışlar ama ikisinin de hayatlarında başkaları olmuş. hani, "bizimkisi farklı," derler ya, öyle. yani bir sürü monden vaziyet, kesinlikle eleştirdiğimi düşünmeyin ama iki çocuğunuz var ve ikinizin maaşı bir evi ancak geçindiriyorsa zor heves edilecek durumlar.

sartre'la beavoir daha hakkın rahmetine kavuşmadan da ilişkileri epeyce ilgiye, tahlile mazhar olmuştu. ölenin arkasından konuşulmaz ama simone de beauvoir'ın, "sartre'la ilişkim hayatımın en önemli başarısıdır," demiş olması bu ilgiyi haklı çıkarır. zaten ilişkileri üzerine bütün tahlil ve anlatımlar bizim şeften kaynaklanır. yani, sen koskoca beauvoir ol, dünyanın bir ucundaki türkçe'den başka dil bilmez bir sürü kadın bile seni okuyup yuvasını dağıtsın, ondan sonra tut... neyse, dedim ya, ölenin arkasından kortuşulmaz.

fakat basında son olarak yer alan bir haber var ki, bunların hepsinin üzerine tuz biber ekti. paris'te gallimard adındaki bir yayınevi tarafından simone de beauvoir'ın mektupları yayımlanmış. ve ne ortaya çıksa beğenirsiniz, simone'la jean paul, yani yazmaya elim varmıyor fakat simone'nun deyimiyle adeta bacı kardeş gibi yaşıyorlarmış. simone, açıkça, "o benim aşkı tanıdığım ilk erkek oldu, ancak yatak onu pek cezbetmiyor. o yüzden, zamanla yatak ilişkisi anlamsız hale geldi..." diyesivmiş. üstelik de, "sartre'ın bana ihtiyacı var. dış dünyaya kapalı bir kişilik, iç dünyası ise karmakarışık... onun tek dostuyum. onu sadece ben gerçekten anlıyorum, ona yardım ediyorum, ona iç huzur veriyorum, benimle daha dengeli oluyor. Yirmi yıldır benim için her şeyi yaptı, benim yaşamama yardımcı oldu, benim kendimi bulmamı sağladı..." bile demiş. bu satırlar aklıma şunu getirdi, ne bileyim, görüyorsunuz, geçimsiz bir adamı, sevgilisinden başka arkadaşı yok (şahsen sevgilisinden başka arkadaşı olmayan erkekler beni hep endişelendirir), insan aklına getirmek istemiyor ama böyle şeyler psikolojik de olabilirmiş diyorlar. ayrıca bir gün yolları güzide vatanımıza düşeydi, ne bileyim padişah macunuydu filan. uzun lafın kısası, üzülmedim desem yalan olur. bir yandan da aklımdan şu geçiyor, bu sartre'ın başka hanımlarla da mevzuları olmuştu galiba diye hatırlıyorum. tam o sırada haberde daha önce farketmediğim bir şey gözüme çarptı, meğerse beauvoir bu mektupları amerikalı sevgilisi nelson algren'e yazmışmış. o anda içim rahatladı, toprağı bol olsun, simone kime, neyi yazacağını biliyormuş. ne bileyim, acaba günahım mı alıyorum dersiniz?

ayşe düzkan

“Ben de aldattım”

İntikam, merak. cinsellik, heyecan, eşitlenme duygusu, kendini kanıtlama ya da aşk... Kadınlar neden aldatıyor, sonucunda neler yaşıyor?

Neşe: Bir erkek arkadaşımla birlikte yaşıyorduk. Sevgilim çok çok kıskanç. Bu arada bir adamla tanıştım, arada sırada telefon ediyor, uzun uzun konuşuyoruz. Sonunda bir kahvede buluştuk. Sevgilim de o semte hiç uğramaz; özellikle orada randevu verdim. Görürse bizi feci olur çünkü. Bir ara adam tuvalete gitti. Bir baktım karşıdan sevgilim geliyor. Ben onu görünce burada büyük bir rezalet olacak diye düşündüm, kalktım masadan “Yürü gidiyoruz.” dedim, çıktık. Bütün bu süreçte elimiz elimize değmedi ama büyük bir skandal olurdu fark etsevdi. Sevgilim takıntılı bir biçimde kıskanç, sutyen takmamı kıskanır, takmamımı kıskanır. Bir gün öğrendim ki, eski sev-gilisini. hamile bırakmış, kız kürtaj olmuş. Çok kötü hissettim. Hem çok kıskanç, beni sürekli kontrol ediyor, hem de böyle bir şey yapıyor. Bu olaydan sonra herkesle flört edebileceğimi hissettim ve ettim de, ama bir yandan da vazgeçemiyorum. Zaten çok depresif bir dönemindi. İnanılmaz bir ilkesizlik ve yüzsüzlükle çapkınlık yaptım. Hiç ayrılmaya niyetim yoktu. O intikam duygusu. Bu şeyi nasıl telafi ederim duygusuyla. Beş sene boyunca hiçbir şey yapmadan hafif hafif flört ettim. Birisiyle flört ettiğimde “Aranızda bir şey var,” derdi, “Yok bir şey,” derdim. Çünkü beş kişiye yakıştırdığı için, doğrusunda da yanlış diyebiliyorsun. Fakat sonunda ben yine böyle bir kaçamağımda küt diye âşık oldum. O zaman anladım aşk başkaymış kaçamaktan. Beş senelik ilişkim böylece bitti. Ondan sonraki sevgilim hiç kıskanç değildi. aman kontrol edeyim filan hiç yoktu. Onunla birlikteyken bir yakınlaşmam oldu. müthiş bir vicdan azabı çektim. Hem aşktan. çok âşıktım çünkü, hem de karışmıyor, ben böyle şey yapıyorum diye. Bütün ilişkim boyunca çok sadık kaldım.

Tülay: Kaçamak başka. aşk başka dedin ya, çok doğru. Ben de sekiz senelik evliyim. çocuğumuz da olmadığı için kocamla birbirimize çok düşkünüz. Kocam beni çok sevmesine rağmen kaçamakları oldu ve ben bunları öğrendim. önceleri çok üzüldüm. sonra intikam almak istedim. Fakat yaşadıklarımın intikamla bir ilgisi yok. Sadece rahatlatıyor, yaparken üzülmüyorsun. borçlu hissetmiyorsun. Benim de kaçamaklarım oldu. Ama âşık olmaktan hep korktum. Aşık olacağımı hissettiğimde sadece kocamı düşündüğüm için hiç bir şey yaşamadığım, duygularımı bastırdığım dönemler oldu. Bu kadar kendimi korumama rağmen geçen yıl âşık oldum ve bir ilişki yaşadım. Kaçamak yaşamak daha kolay. Ama duygusal bir yoğunluk yaşamak çok zor. Bir kere bölünmüşlük duygusu yaşıyorsun. Kaçamakta bir şey yok, dans ediyorsun, birlikte oluyorsun, hoşluk yaşıyorsun. Vicdanında bir şey yoksa, o da yaptı, ona zarar verecek bir durum yok dediğinde rahatsız olmuyorsun. İlişkiniz güzel güzel gidiyor. Onunla ayrı bir şey yaşıyorsun, öbürüyle ayrı bir şey. Hatta şöyle oluyor, kocanın vakasından düşüyorsun: benimle ilgilendi, ilgilenmedi diye sorgulamıyorsun.’ Öteki de olduğu için, kocan seni ara sıra ihmal etse bile bir dovum yaşıyorsun. Ama ötekiyle duygusal bir yoğunlaşma olduğunda aslında ikisini de varım yaşıyorsun, ne âşık olduğun insanla her şeyini vererek, bütün zamanını, sevgini vererek yaşayabiliyorsun, ne de kocanla. Kocanla birlikte olduğunda kafanda öteki var çünkü. İki ilişkiye de önem vermek, ikisini de yarımlaştırıyor. Bu ilişkileri uzun sürdürmek tehlikeli. En fazla kendine zarar veriyorsun. Bir sürü şeyi bastırmak zorunda kalıyorsun. İkisi de en vakının, ikisiyle de en önemli şeylerini, duygularım paylaşamıyorsun. Giderek vicdan azabı da duyuyorsun. Aslında iki erkekle birliktesin ama hem yalnızlık yaşıyorsun, hem de bir doyumsuzluk yaşıyorsun. Mesela biz kocamla birlikte sinemaya gitmekten çok hoşlanırız; şimdi birlikte sinemaya gidiyoruz, hep öteki aklıma geliyor. Ötekiyle birlikte olup eve geldiğimde inşallah kocam daha gelmemiştir, onunla yüz yüze gelmem diye dua ediyorum. Yüzleşmek zorunda kalmayayım istiyorum. Onun eve geç geleceği zamanlar buluşmayı tercih ediyorum ve eve gelmeden uyuyorum. Bu. ilişkinin başında hissettiğim bir şey değildi. Uzun ikili ilişki çok zor. İntikamla, ya da sadece cinsel çekimle yaşanan ilişkilerde bunun bu kadar yoğun yaşanacağını sanmıyorum ama aşk söz konusuysa çok zor.

Tülay 30 yaşında, doktor

Sevim: İki ilişkiyi aynı ağırlıkta yaşamak sürebilecek bir şey değil. Seninki geçiş dönemi bence. Bir insan senin tarif ettiğin tabloyu beş yıl yaşayamaz. Bir adamla her şeyini paylaşıyorsun. belki kaçamaklarını bile paylaşıyorsun. bir bütünlük yaşıyorsun. Bu kadar bütünlük duygusu istemek kadınlara özgü bir şey mi? Niye bu kadar aşk istiyoruz, niye bu kadar bütünlük istiyoruz? Bir insanla bütünleşme arzusu var. Tuhaf bir şey, ben uzunca bir süre bunu da anlamak istemedim. Güçlü bir aşk yaşıyordum kocamla ve onun kaçamakları olduğu zaman ben biliyordum ki esas kadınım. O da bana âşıktı. O zaman bana çok âşık olsa başka biriyle yatamaz diye düşünüyordum. Belki ilk bir iki yıl için bu doğru ama sonra başka bir şeye dönüşüyor, belki heyecam azalıyor. Ben yedi, sekiz sene, kocamın kaçamakları olduğu halde ve benim etrafımda da bir sürü adam olduğu halde kesinlikle kimseyle birlikte olmadım. Onu kendimce yücelttim de, ben âşığım, âşıksam yapmam diye. İntikam duygusuyla bir şey yapmayı kendime yakıştıramadım. Bir de kaçamak yapmak bir başka insana da haksızlık gibi gelivor. O kadar yüceltiyorum ki ilişkiyi. Ben bu adama âşığım, onunla ne yapacağım? Harcanacağı baştan belli. Ama bir merak da vardı, ben bütün ömrümü bir tek adamla mı geçireceğim diye. Başka bir erkek bedeni, buna bir merak, deneme isteği.

Neşe 35 yaşında, satış mümessili

Tülay: Aslında bu duygu senin yaşlarında değil de, daha geç vaşlarda daha çok oluvormuş.

Sevim: Bir sürü kadın sırf bu nedenle yaşavabiliyor ama benimkinde öyle olmadı. İntikam da yoktu. Çocuğum oldu, daha hamilelikte çok konsantre oldum çocuğa. Beş av boyunca da çok az insanla görüştüm, hep çocuğumla ilgilendim, beş av sonra kendime geldim. Bir baktım bütün sosval hayatım bitmiş, ne oluyor, ölüyorum galiba dedim. Bir de o arada eşimin bir ilişkisini öğrendim. Çok yakın bir erkek arkadaşım bana gidip geliyordu. onunla bir yakınlaşma oldu, birlikte oldum. Biraz sığınma duygusu ama asıl çocuk doğurmamın etkisi olduğunu düşünüyorum. Bedenin sana ait olmaktan çıkıyor, kendini cinsel nesne olarak göremiyorsun. hâlâ yapabilirim, beni de isteyen var duvusuvdu benimki. Adama âşık olma ihtimalim yoktu, vicdan azabı yoktu. kendimi çok rahat hissediyordum. Ama o sırada bir kopuş da var herhalde, kendimi rahatsız hissetmedim. Şimdi şunu çok iyi anlıyorum, geri dönüp bakınca o yedi sekiz yıl boyunca anlamadığım bir şevi şimdi anlıyorum. Hakikaten insan bir insanla çok bütünlüklü bir ilişki vaşavabilir. hayatının ekseni o olur, ama başka şeyler de yaşayabilirsin. Bu mümkün.

Aliye: Benim yaşadıklarım sizinkilerden çok farklı. Benim çevremde k
kocalarını aldatmaz. Sevgiliyle bi
yaşamak hiç olmaz, birini severse
nirsin. Ben ilk kocamı severek ev
fakat iki aylık evliyken kaybettir
larca unutamadım. Beş yıl sonra
çok ısrar etti, evlenip boşanm
adamla evlendim. Evliliğim aşk
olmadı. Benim kocam da çok k
Tek başıma dışarı çıkmamı istem

yere gideceksem. işini ayarlar o götürmek ister. Fakat bir düşkünlüğü de yok, seviyor kıskanıyor desen, düşkün olması azım. İyi bir insan ama inceliği yok. Bir arkadaşım var, bir işyerinin santralinde çalışıyor, o da evli, çocukluk arkadaşım. Telefonda biriyle tanışmış, hiç buluşmadılar, birbirlerini görmediler ama her gün telefonlaşıyorlar. Adam buna o kadar ince davranıyor ki, arkadaşım bana bunları anlatırken kendinden geçiyor. Onu hiç böyle mutlu görmemiştim. Gözleri ışıl ışıl, güzelleşti, kadına bir haller oldu. Özendim ona. Uzun zaman geçmiş ben kendimi bırakmışım, mutsuzum, isteksizim, canım kocamla yatmak istemiyor. Biz o sıra yeni bir eve taşındık. Ev sahibimizin karısı ölmüş, benden epeyce büyük bir adam. Karşı dairemizde oturuyor. İlk birkaç hafta hiç dikkat etmedim, kendi halinde yaşlı bir adam. Bir gün kapıda karşılaştık, ben alışverişten dönüyordum, o da dışarı çıkıyor, bana "Nasılsınız?" dedi, dedi ama bunu söylerken adam yiyecek gibi bakıyor bana. çok heyecanlandım. Önce heyecanlandığımı fark etmedim, kapıyı kapatıp içeri girince fark ettim. Ne konuştuğumuzu hatırlamıyordum. O zaman arkadaşım gibi olduğumu anladım. Sonra ben her kapıdan çıktığımda beni takip edip kendi kapısını açıyordu ve bana yine aynı şekilde bakarak bir şeyler söylüyordu. Bu böyle oyun gibi birkaç hafta sürdü. Bir gün yine çocukları okula yolluyorum, kapıya çıktı, çocuklar iner inmez, kahvaltıya çağırdı beni. Gidiş o gidiş, adamla o güne kadar iki kocamla da yaşamadığım kadar bir cinsellik yaşamaya başladım. Zaten ilkinde bir şey anlamamıştım ama ikisinin de bana yapmadıklarını yapıyordu. Aklım fikrim ondaydı. Kocama karşı, çocuklarıma karşı hiçbir suçluluk, vicdan azabı duymadım. O zaman tek duyduğum heyecandı ve korkuydu. Onu düşündükçe çok heyecanlanıyordum. Ne istersem yapıyordu. Bir yandan da kocam duysa, anlasa öldürür. Bu yaşadıklarımı bir tek o çocukluk arkadaşıma anlattım, bir de şimdi anlatıyorum. Şimdi düşününce, o adam beni neden çok etkiledi diye sorunca, kadınlığımı yaşattı bana diyorum. Öyle ki, akşam kocam benimle yatmak istemesin bana yetiyordu. Bazen gündüz ev sahibimle iki kere sevişiyorduk. Elimde telsiz telefon, kocam telefon etse bile karşı daireden çekiyor. Evdeymişim gibi konuşuyordum. Bir keresinde o ayaklarımı öperken ben kocamla konuşuyordum. Kocamda görmediğim şeyler, ayak öpmeler filan. O da bana, "Senin gibisini görmedim," diyordu. hakikaten ben de kocama yapmadıklarımı ona yaptım. Ayıp diye düşünmedim hiç. Şimdi de düşünmüyorum.

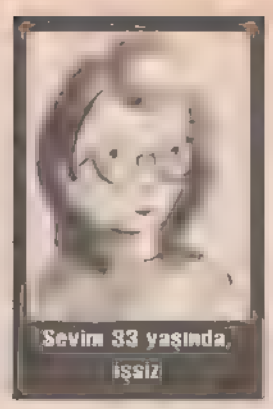
Sevim 33 yaşında, işsiz

Sevim: Aslında pek çok kadın için bu var. Bilmem kaç yıllık ilişki, heyecan filan yok. Kadınlar için bu eksikliği gidermek çok zor. Kadın o ilişkide kendini cinsel nesne gibi hissedemiyor. Sırf bunu hissetmek için aldatabiliyor kadınlar.

Pınar: Benimki de biraz böyle oldu. Kocamla görünürde hiçbir problemimiz yoktu. Eve gelip gidenler, yemekler, içmekler, yaşıyorduk. Ama cinsellik yoktu, haftada bir birlikte oluyorduk. Birbirimizi çok seviyoruz, kocamın hiçbir kaçamağı olmadı. Fakat arkadaşlarını bana ruh gibi geziyorsun diyorlardı. Kabullenmiştim ben durumu. Huzurluydum ama coşkum yoktu. Böyle yaşayıp gidiyordum. Arada resim yapıyorum ama ondan da pek zevk almıyorum. Sonra okuldan bir arkadaşım arkadaşlarıyla ortak atölye kurdu, beni de çağırdılar. Yıllardır kimseye âşık olmamışım. Atölyeye benden epeyce büyük, altmış yaşında biri gidip geliyor. Belki de uzun zaman sonra dış dünyayla, kendi seçtiğim bir dünyayla ilişki kurmaya başladım ve gözüm açıldı, bilmiyorum artık, bildiğim tek şey aşktan ölüyorum. Her gün atölyeye gidip geliyorum, acaba bugün gelecek mi, gözüm kapıda. Evde de hayat aynı biçimde geçiyor. Yine gelenler gidenler, yemekler, cinsellik yok, heyecan yok. kocam çok iyi, çok kibar. Yedi sekiz ay, ben böyle âşık vaziyette dolaştım. Sonra o Bodrum'a yerleşti ve aşkım bitti. Ama içimde müthiş bir aşk isteği. Kocamı seviyorum, ayrılmak istemiyorum fakat içim kıpır kıpır. Sonra yine gayet dengesiz bir biçimde yine atölyeye gidip gelen genç bir öğrenciye âşık oldum. Benden on yaş küçük. O da bana âşık oldu, bir yıl boyunca kocamı aldattım. Sonunda bir gün eve getirdim ve hiç adeti değildir, öğlen vakti, kocam eve geldi. Salonda oturuyorduk. kapı açıldı birden, ortada bir durum yoktu ama anladı kocam, içeri odaya girdi ve o gidene kadar hiç çıkmadı. Çok kötü oldu. Ben sevgilimden ayrıldım ama kocam beni çok kötü cezalandırdı. Üç sene hiç benimle yatmadı. Ben eski günlerimden daha kötü oldum. Eski durgunluk durumumu beş kat fazlasını yaşamaya başladım. Hayattan umudumu kestim. Kendimi işe verdim. Evden gidemedim, kocam da gidemedi.

Aliye 40 yaşında ev kadını

Ben aşk, erkek defterini kapattım. Deh gibi çalışıyordum. Fakat içimde de bir boşluk. Depresyon hali. Uzun süre psikologa gittim. Çok bedel ödedim. Sonunda ayrıldım. Bir daha kimse olmaz hayatımda divordum ama kısa bir süre önce âşık oldum. Şimdilik ruh sağlığım yerinde. Fakat bir daha kimseyi aldatamam. Yaşarken kötü bir şey hissetmedim de sonrasını çok kötü yaşadım.

Tülay: Sana kötü davranmasa da, seni cezalandırmasa da bedel ödüyorsun. Onun üzülmesi de bir bedel. Onun üzülmesine de üzülüyorsun.

Neşe: Evliliklerde anlıyorum fakat mesela aralarında kurumsal ilişki yok, vazgeçilmeyecek bir ilişki değil, aşk yok, ama aldatıyor. Niye ayrılmıyor, bunu anlayamıyorum. Belki kadınlar kendilerini istenir hissetmek için, ben varım demek için yapıyorlar. Arzulanıyorum o halde varım. Bir noktadan sonra ben arzulanmasam da varun noktasına geliyorsun ya da var olmanın kanıtı sürekli birilerinin arzulaması değildir.

Sevim: Bütün bu aldatma işlerinde arzu ve gönül dışında, rekabetler, intikamlar da var, kendini iyi hissetme, güçlü olma, kendini gerçekleştirme de var. Sadece gönlüm çekti değil. Eşitlenmiş hissediyorsun. Belki de o ilişkiyi katlanabilir kılmak için. Sen de yapıyorsun, kendini eşitlenmiş hissediyorsun. O eşitlenme değil aslında.

Tülay: Aslında kaçamakların öbür ilişkiyi güçlendirdiği de söyleniyor. Kendini iyi hissediyorsun. Ötekinden beklentilerin azalıyor. Adam belki on yıldır sana bakmıyor, kaşın gözün güzel demiyor. Birden elde var bir olmaktan çıkıyorsun. O da seni başka bir gözle görmeye başlıyor. Uzun vadede yaralayabilecek şeyler ama kısa vadede iyi geldiği kesin.

Sevim: Kadınların hayatında belli bir yaştan, belli bir tecrübeden sonra ve hakikatan ben varım diye hissettikten sonra aldatmak kendi tercihi ve gönül işi. Gönül işi dışında kendi kendini kanıtlamak, intikam almak. Güçlü de olmuyor aslında. O güçsüzlük duyusuyla bunu yaptığında yıpranıyor ilişkiler.

Neşe: Cinsellik, romans ne eksikse onu gidermek için başkasıyla birlikte oluyorsun.

Tülay: Benimkinde bunların hiçbiri yok. Cinsellik desen iyi, romans, ilgi desen yerinde. Ama mevzu o değil, benim yaşadığım daha zihinsel bir şey. Ben cinselliği kocamla daha iyi yaşıyorum. Sevgilimle cinsellik ilişkimizde çok az yer tutuyor. İlle bir açlıktan yapılmıyor. İnsan bir başkasından da bir başka türlü hoşlanıyor. Biriyle bütünsel bir ilişki yaşıyor olabilirsin ama hiçbir ilişki o kadar bütünsel değildir. Belki ilişkinin uzun sürmesiyle ilgili bir şey. Ben onunla zihinsel bir ilişki yaşıyorum. Belki yatmanın kendisi değil, ama yatmaya gidene kadar başka bir şey var. Onu insan kırk yıllık kocasına duyamayabiliyor.

Pınar 27 yaşında

Saunada başıma gelenler

Siz seksen beş derece sıcaklıkta, doksan derece nemli bir ortamda azarlanmak nasıl bir şeydir bilir misiniz? Üstelik de rahatlamak için gitmişseniz...

Oğünmek gibi olmasın ama aslında ben hiç de çirkin sayılmam. Tamam, kalçalarım gayet geniş, göğüslerim de Montafon cinsi ama belimin inceliği sayesinde gayet estetik bir görünümüm var. Daha doğrusu bize dayatılan estetik normlarından çok fazla uzaklaşmıyorum. Zaten şu anda cebelleşmem gereken o kadar çok şey var ki, oram büyükmüş, şuram küçükmüş bana ne! Ev işleriyle iş işleri arasında bir de hayatımı değiştireceğim umduğum bir sınava hazırlanırken zaten fırtınanın sınırlarını zorluyorum. Böyle bunaldığım bir gün saunaya gittim ki biraz da buram buram terleyip rahatlayayım ama daha beter depresyona (!) girip öyle çıktım. Hepsi benimle beraber saunaya giren o teyze yüzünden oldu. Kadın girdi saunaya, önce şöyle bir süzdü beni, sonra başladı konuşmaya; "Bak kızım, zayıflamak için uzun yürüyüşlere çıkman gerek, bir de böyle ayaklarının altını masajlayacaksın. Ben her gün yapıyorum, çok da iyi geliyor." Kendisine bu bilgi için teşekkür ettikten sonra çabuk zayıflaması konusundaki içten temennilerimi ilettim, ancak zat-ı alimin böyle bir niyetinin olmadığını belirtmeden edemedim ve azarlandım.

Siz 85 derece sıcaklıkta, 90 derece nemli bir ortamda azarlanmak ne demek bilir misiniz? Üstelik bir de rahatlamak için gittiyseniz. Açtı ağzım, yumdu gözünü, "Aa, olur mu öyle şey? Beni alan belli, satan belli, neyse beni geç, ama ya sen? Uhüü... böyle şişman kalırsan kimse seni almaz ki. Sonradan üstüne koyarsın bu kilonun. Yok, yok, iyi bir talip bulmak istiyorsan, sen ayağının altını masajlamaya bak kızım, evde kalırsın yoksa. Evet, dediğim gibi, 90 derece nemli bir ortamda, 85 derece sıcaklıkta alış veriş işlemi hâlâ bitmemiş bir ürün olarak kalakaldım ortada. Napcam ben şimdi?

Gökçen/ Ankara

Bu sayfaya yazan, tanıklıklarını, deneyimlerini, ilişkilerini bizimle paylaşan okurlarımıza teşekkür ederiz.

Bunları yaşamaya mecbur muyuz?

İş ilanlarına bakıyorum. Telefon edip müracaatımın kabul edilebileceğini anladığım zaman küçük bir parantez açarak "örtülü" olduğumu söylediğimde, tüm sihir bozuluveriyor. Karşımdaki bu durumun şirketlerinin prensiplerine uymadığını belirterek söze başlıyor. Ayrıca bunu anlamam gerektiği söyleniyor.

Yıllar önce nasıl da ideallerim vardı. Üniversite geleceğimizi kurtaracak tek çıkar yoldu. Yeter ki biz okuyalım, sonunda istediğimiz işi buluruz diye baktım bunca yıl. Türkiye'de her şey torpille ilerliyordu ve babamın da çevresi bizim meslek edinmemize yetecekti. Taa ki okula girdiğimde başıma geleceklerden habersizce örtünmeye karar verene kadar.

Okulda örtümden dolayı bir sorun yaşamadım. Bundan beş, on yıl öncesinde okuyor olsaydım ya başımı açacaktım ya da okuldan ayrılacaktım. Yine bir şeyi daha iyi anlıyorum. Örtülü okumak için mücadele verenler olmasaydı, onlar acı çekmeseydi biz de okuyamayacaktık. Okuyamama acısını çekmedik.

Çalışamama acısını çekiyoruz. Kulaklarımda benden bir yıl önce mezun olan arkadaşımın ağlamaklı sesi; "Tayinim İstanbul'da ilkokula çıktı. Müdür başımı açarsam derslere girebileceğimi söyledi. Şimdi ne yapacağımı şaşırdım. Neden istediğimiz gibi yaşamamıza izin vermiyorlar," diye ağlıyordu. Geçen yıl onu teselli etmeye çalışıyordum. Şimdi aynı durumla karşı karşıyayım. Peki biz ve bizden sonrakiler hep tesellilerle mi avutulacağız?

Kendimi toplum dışında biri görmeye başladım. İş ilanlarına bakıyorum. Telefon edip müracaatımın kabul edilebileceğini anladığım zaman küçük bir parantez açarak "örtülü" olduğumu söylediğimde, tüm sihir bozuluveriyor. Karşımdaki bu durumun şirketlerinin prensiplerine uymadığını belirterek söze başlıyor. Ayrıca bunu anlamam gerektiği söyleniyor. Denemek için birkaç numara daha arıyorum, sonuç aynı. Artık geri çevrilip bulaşıcı hastalık muamelesinden bıkıyorum. Arayışlarıma popüler gazetelerin fikir yapısından farklı gazetelerin iş ilanlarına bakarak devam ediyorum. Aradığım numaraların çoğu şirketlerine erkek eleman aradıklarını belirtiyorlar. Buna rağmen her ne hikmetse ilanlar da "erkek" açıklaması yok. Nedenini sorduğumda ilanda yanlışlık olduğu belirtiliyor. Buna karşılık ilandaki yanlışlık eleman bulunana kadar devam ediyor.

Evet bir tarafta hastalıklı muamelesi,diğer tarafta kadın eleman fikrini yok saymak. Örtülü kadınlara çalışma alanlarını kapatmak.

Günlerdir Türkiye çalkalanıyor "Afganistan'da İslami rejim kadınlara baskı uyguluyor, onları evlere kapatıyor," diye. Soruyorum, laik Türkiye, siz İslami rejim gelmeden bizleri neden evlere kapatıyorsunuz? Bunu nasıl açıklayacaksınız?"

Erkekler bunun gibi nedenlerle üretken kadınları toplumdan soyutlarken, feministler, türlü kadın dernekleri sizler nerelerdesiniz? Hani her alanda var olmak istiyordunuz? Yoksa yine tarihsel oyunun tekrarını mı yaşayalım. Erkeklerin bir gün çalışma alanlarını "lütfetmelerini" mi bekleyelim?

Yukarıda sorduğum sorunun cevabını şimdi verebilirim. Organizasyon oluşturmak. Meselemiz bir bölünmeye daha sebebiyet verecek olsa da buna ihtiyacımız var. Bizlere türlü hakların erkeklerden gelmesini bekleyecek durumda olmamalıyız. Kadınların "ne yapabiliriz ki" demelerine fırsat bırakmadan şunu diyebilirim: Kendi ellerindeki nimetlerin farkına varmalılar. Çocuklarının, özellikle erkek çocukların "kadıncıl" bakış açısıyla yetiştirilmelerine özen göstererek, biz ve bizden öncekilerin çektiği acıları gelecek kuşakların yaşamasına izin vermeyecek bir organizasyon kurmalılar.

Yine mücadeleci ruhum beni iş ilanlarından ülkemizin meselesi işsizlik probleminden, kadınlar (örtülüler) realitesine getirdi.

Kadınların neler yapabileceğini düşünürken, biraz önceki ümitsizlikten eser kalmadı bende. Belki de öğrencilik hayatının rahatlığından uyandığım gibi, telefonlarla karşılaşınca da uyanacağım uykudan. Olsun uyansan da rüyadan, okumak için mücadele veren ablalarımız gibi kurumlarda çalışma mücadelesi vererek bizlerin varlığını kabul ettirip, varlığımızı "lütuf" beklemeden göstermiş olacağız. Ardımızdan gelenler böyle basit konulara takılmadan varlıklarını ispatlamış olacaklar. Tabii biz kendimize düşeni yaptıktan sonra...

Fatma Pala

Nakliyecilerin sorunu

Halamın kızı geçenlerde bize geldi ve sohbet ederken ağlamaya başladı. Kocası onu dövüyormuş, aman dedim, derhal ayrıl. Nasıl olur? Ne yaparız? Sonrası... derken iki hafta içinde hergün bu konuda konuşup ikna ettim, kocasından ayrılmaya karar verdi. Derhal gerekli organizasyonlar yapıldı, -tanıdığımız bir ablanın yanında yaşayacaktı, tabii geçici olarak-, eşyalarını taşınması için nakliyeci bulmaya çıktım. Adam ne dese beğenirsiniz "taşımaya geldiğimde kocası da evde olmalı." ya sana ne. kadın kocasından ayrılacak. Nakliyecinin açıklaması çok çarpıcıydı; "Abla, geliyorlar taşınıyoruz diye. bu ayrılma işini hiç söylemiyorlar, sonra koca durumu haber almışsa polisle bizi yakalıyor, arabayı karakolun önüne çekiyoruz artık, bekle, bekle. Ya da plakayı alan komşular haber veriyor, polis önce bizi arıyor, biz işi gücü bırakıp eşyaları nereye taşıdıysak o evi bulmaya çıkıyoruz. Bu arada taşınma sırasında gelen kocalardan yediğim dayaklar da cabası. Benim ağzım çok yandı, o yüzden karı koca evde olsunlar ben göreyim, sonra uğraşmak istemiyorum." Kamyoncunun bu sözlerinden sonra düşüne düşüne eve döndüm, ben bu halamın kızıyla bir kere daha konuşsam iyi olacak galiba.

Jale

Mahallenin delikanlısı

Bir pazar günü şehrin diğer ucundaki arkadaşım Derya'lara gitmek için evden çıktım. Durakta ağbimin arkadaşı Erol'la karşılaştım;

"Kızılay'a gidiyorsan sana oraya kadar eşlik ederim."

"Hayır Kızılay'a gitmiyorum."

"Nereye gidiyorsun, işe mi?"

"Hayır gezmeye."

"Nerede gezeceksin?"

"Orada, burada, şurada. Arkadaşımla gezeceğim."

"Nerede buluşacaksınız?"

"Dışarda buluşmayacağız, evlerine gidiyorum."

"Tuh güvenimizi boşa çıkardın, demek kendini eve attırıyorsun."

Birden neye uğradığımı şaşırdım, "kendini eve attırmak!" Ne demek bu? Cevap veremeden öylece kaldım. O da, gelen ilk dolmuşa binip gitti.

Akşam olayı ablama anlatıp, ertesi sabah Erol'un çıkış saatine ayarlayıp, onu bu sözlerinden dolayı hizaya getireceğimi söyledim. Ertesi sabah o saatte evden çıkamadım. Erol lafı geçerken ablam dönüp;

"Sen de bazen hak ediyorsun" demez mi?

"Bu da nerden çıktı?"

"Kimbilir çocuğa ne kıl bir ses tonuyla cevap verdin. Orda, burda, şurda."

"Haydaa tabii ki öyle cevap veririm. Benim nereye, niye gittiğimi neden böyle merak ediyor. Biliyorum ama, ne yapayım biri sorular ibi konuşunca gıcık gıcık cevaplar buluyorum."

"Üstelik bu cevapların bir erkekle buluşmaya gidiyor gibi."

"İyi misin? Diyelim ki bir erkekle buluşmaya idiyorum, ona ne? Kime ne?"

"Olur mu? Mahallenin delikanlısı."

"Bunda ne anormallik var? Benim hiç erkek arkadaşım olmazsa bu anormallik olur."

"Ama bu ülkenin, bu mahallenin şartları..."

Bu sozleri hiç beklemiyordum. Ablam beni suçlu buldu. Doğru, ben ne demeye ters cevaplar buluyor mahallenin delikanlısının bam teline bam diye basıyorum. Ben kimim ki? Sonra ne mi oldu? Bir sabah lafımı söyledim de rahatladım.

Ayten, İstanbul

Arka masadaki üç genç...

Arkadaşlarına kız bakma, beğenme işini öylesine anlatıyor ki; manken üzerinde kıyafet beğenir gibi. O bir beğense, zavallı kız onu zaten beğenecek.

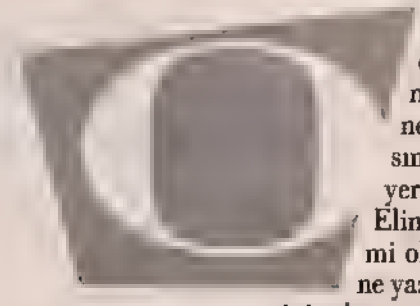

Ocak ayının ortasında olmamıza rağmen ışıtan ve ısıtan güzelliğiyle güneşin mavilikler üzerindeki yansımasını seyrederken, iskeleye yakın bir yerde belediye çay bahçesindeyim. Elimde *Pazartesi* dergisi. Çay içip dergimi okuyorum. Hindistanda kadın üzerine yazılmış makaleyi okurken, çay bahçesinin duvarından atlayarak içeriye giren üç gencin gürültüsüyle kafamı kaldırdım derginin sayfasından. Gençler hemen arkamda duran masaya oturdular. Demir ayaklı sandalyelerin betona sürterken çıkarttığı ses kulaklarımı çınlattı. O sırada Hindistan'da kadınların daha doğrusu kız çocuklarının nasıl ikinci, hatta üçüncü sınıf insan olarak kabul edildiklerini okuyorum. İspanya'da lezbiyenler için tercih edilen zulüm biçimini okurken ürperdim. Herşey erkeklik için mi diye düşünürken "Oh be," dedim. "Şükürler olsun ki, bizim ülkemizde bunlar yok. En azından diri diri gömülmüyoruz." Ülkemizde kadım düşünürken, arka masadaki üç gencin kadın konulu sohbetine takıldı duyu organım. Kulak misafiriydim. Hem de isteyerek. Merak ettim kadın hakkındaki düşüncelerim. Yaşlarının en fazla yirmi olduğunu tahmin ettim, konuşmalarından. Arkaya dönüp bakmadım, daha doğrusu bakmaya cesaret edemedim. Öyle ya, kendilerine asıldığımı düşünebilirlerdi. Sohbet, evlilik üzerine. Konaklı'da oturdukları anlaşılan gençlerden birisine, annesi Manavgat'ta kız bulmuş. Tabii evlenmesi için. Çocuk birkaç kez Manavgat'a gitmiş, çaktırmadan bakmış kıza. Nasıl oluyor bilmiyorum ama hem de alıcı gözle. "Yaramaz kız," diyor. "Evlenilmez öylesiyle. Tarladan başka dünyası yok. Zaten ben evlenecek olsaydım ...'le evlenirdim. Kaç sene çıktını ettim." Arkadaşlarına, bu kız bakma, beğenme işini öylesine anlatıyor ki; manken üzerinde kıyafet beğenir gibi. O bir beğense, zavallı kız onu zaten beğenecek. Dikkatimi çeken bir başka husus, her söze başlamasında kullandığı ".... koduğumun" lafıydı. Manavgatlı genç kızdan, onu beğenmeyişinden söz ederken de kullanıyordu bu sözü. Öyle ya kolayca koyabilirdi onlar. Hindistan'da, İspanya'da ya da Türkiye'de.

Gaye. Alanya

Yaredir sinede eski sevgili ya da kim lan bu öküzz?

Sevgili eski olunca bakıyorsun ki adamın kafası uçmuş gitmiş. Yerine bir öküzün başı oturmuş. Öküzce konuşmalar, öküzce davranışlar. Kaytarmalar, samimiyetsizlikler, bakarkörlükler, kendini kandırmalar gırla gitmektedir bu öküzz adamlarda. Amanin, ateşte yemeğim varı çekin ve tabanları yağlayın. Dışarda bir sürü "sevgili" var.

Benim bir eski sevgilim var. Yani, namusu mücessem kadın ayaklarına yatıp samimiyetimize halel getirmeyelim; tabii bizim de birden fazla "eski sevgili"miz oldu. Ancak özellikle bir adedinden bahsetmek istiyorum burada, zira temsil yeteneği en yüksek notalara vuran o. Bir kere o en "eski", "ciddi" sevgili. 18 yaşından 22 yaşına kadarlık çok ciddi, ağır, vahim bir dönemimi bu adamla geçirmiş bulunuyorum. Tabii ki, anababa evlerinde oturuyorduk. Birlikte yaşamadık. (Bu daha da ağırlaştırdı işi.) Nikâh davetiyelerimizi satın almalara kadar da vardırdık hikâyemizi.

Ben anam ve sevgili kız arkadaşımla tatile çıktım. Tatil dönüşü evleneceğiz. Annem kiracısını çıkarttı bizim için. O daireye yerleşip muradımıza ereceğiz! Bende bir sıkıntı, pir sıkıntı. Bir sabah kalktım ki, vücudumu merihliler gibi, beyaz dairemsi lekeler işgal etmiş. Marmaris'teki doktor anlamadı. İstanbul'a dönüşte gittiğimiz dermatolog, "aşırı sıkıntı hallerinde" vuku bulan kendi kendine geçen bir durum olduğunu pat diye teşhisledi. Ben ağlayıp zırlayarak "N'olur evlenmeyelim. Bak sen bankacı, ben reklamcı olmak zorunda kalacağız. Berbat bir çift haline geleceğiz. Onlar, bunlar gibi olacağız" diyerek resti çektim.

Evlenmedik. Ama ben reklamcı olmak zorunda kaldım bir süre. O ise bankacı olmadı ama, şimdi reklamcı. Alnına dökülen o güzelim kara saçlarının yerinde yeller esiyor. Filinta gibiydi; incecikti. Şimdi kalın, göbekli. Hem motosikleti hem arabası var. Yüz milyon bayılıp takım elbise alabilenlerden. Ben onu gördüğümde, yahu bu benim tanıdığım, sevdiğim adam değil ki. Adını da değiştirse ya diyorum içimden. Tolga, Sarp, Ozan, Alican öyle adlar var ya, bu kadar değişmişken onlardan birini alsa.

Tabii bir yandan da akraba gibi bir şey olmuşuz: Atsan atamazsın satsan satamazsın. Yılda iki-üç kere de olsa, görüşüyoruz. Bu yaz motosikletiyle Gölköy'e bizi ziyarete geldi. Çok kalın deriden eyer gibi bir çanta elinde. Böyle motosiklete özgü naneler, Akmerkez'de bir dükkanda satılıyormuş. (Ben merak ettim ister istemez, bu "aksesuarı" nerden edindiğini.) Şimdi Boss takım

elbiseler alabilen, giyebilen bir adamla "ayrı dünyaların insanları" olduğumuz muhakkak. Gerçi bütün "eski sevgililer" şimdi doktor, reklam yönetmeni, yaratıcı bölüm başkanı (ne titr ama!) şu, bu. Şimdi siz bana: "Bak onlar bir baltaya pırlanta sap olmuş, halleri vakitleri yerinde. Evleri, arabaları... Sen böyle fukara ve işsiz güçsüz kaldın diye garez oluyorsun adamlara. Seni gidi haset kumkuması seni", diyebilirsiniz. Ama kazın ayağı öyle değil.

Bu kariyerler, bu paralar kolayına yapılmıyor. En paçoz deyimiyle "ruhunu satıyorsun", en ameliyane tabiriyle "kafan sikiliyor." Sonunda bambaşka bir insan olup çıkıyorsun. Seninleyken Beymen'in vitrinine intihar ederken giymek istediği smokini tespit etmek için bakan eski sevgili; reklam terminolojisiyle konuşan, düşünen, soluk alıp veren bir pazarlamacılık bağımlısı olarak karşına dikilince, neye uğradığım şaşırıyorsun.

Bir kere ayrı dünyaların insanlarının ciddi bir komünikasyon sorunu oluyor. Akım bokum, o mudur bu mudur - ko-nu-şa-mı-yor-sun. Konuşur gibi, eğlenir gibi, güler gibi yapıyorsun. Zamanında ne acıları, ne aşağılanmaları, ne samimiyetleri paylaşmışsın. Şimdi bir film hakkında bile konuşmanız mümkün değil. Koyuyor bu insana. Eski sevgiliyi olmasa dahi, eski bir dostu özlüyorsun.

Sonra malumunuz, erkekler sinir bozucu yaratıklar. Eski bir sevgili, büsbütün sinir tahriş edici olabiliyor. Bize Gölköy'e geldiği gün, balık yemek istediğini söylüyor. Ben makarna, salata yapmayı planlıyordum; ama o istedi diye oraya telefon, buraya koştur balık buluyorum. Fakat saat 11 suları olduğundan çipura tipi büyük balıklar bitmiş. İstavrit boyunda değil de, çipurayla istavrit arası "orta boy" diyebileceğimiz Ege'ye

has (adını hatırlamadığım) bir balık buluyorum. Patates salatası, yeşil salata, balıklar da kızartılıyor. Yeminle, ömrümde yediğim en güzel balıklardan biri. "Eski sevgili" bu boy balıkla uğraşamazmış. Çatal bıçak uğraş dur - balık piş ağzıma düş diyarında büyümüş mübarek. Peynir ekmek yiyor, 10-12 kutu bira içiyor. Yani çüşş. Biri bu kadar koşturmuş; balıklar tazecik. Hayır, boy meselesi olmadı.

Tabii bu öküzlükler de, Sumatra'daki bitkiler gibi mümbit topraklarda bitiyor. Annesi mutfaktayken içeri bağırdığını hatırlıyorum: "Anne kül tablamı getir," diye. Sonra evlendi ve tüp bitince annesini arıyordu, tüpçüyü arasın diye. Türk anaları ciddi bir tatminsizlik yaşıyorlar kocalarıyla: Hem fizik, hem müzik olarak. Oğulları doğunca hakikaten görmemişin oğlu olmuş çüküne tapmış, gibi oluyorlar. İşte hayallerimdeki, yakışıklı, güzel sevgiliyi hem de bacaklarımın arasından çıkardım diye. Bu sevindiriklikleri hayat boyu idare ediyor hem onları, hem içlerini daraltan evliliklerini.

Bir başka eski sevgili bana uğradı bir gün. Karnı açmış. Çeşitli yemekler vardı, ısıtayım da ye bari oldum. Mutfağa yollanırken, masa örtüsünü eline tutuşturdum, ört diye. Yemeklerin altını yakıp döndüm ki, dörde katlı örtüyü (nice düşünceler sonucu) açmış ve de ikiye katlı haliyle orasından burasından çekiştirerek masaya örtmeye çalışıyor. Düşünebiliyor musunuz bu öküz, bir örtüyü tamamen açmayı **akıl edemiyor.** Bir adet masaya bir adet örtüyü örtme pratiğine sahip değil. Endüstri mühendisliğinden mezun olmuş. Yani klinik bir zekâ geriliği değil mevzumuz; sosyolojik bir zekânın dumura uğraması durumu. Ki ben bu ketlenme, düşünememe haline **öküzzlük** hah, diyorum.

Bu adamlar böyle yaşlanıp öküzlükleri tahammül fersa raddelere vardıkça da, kendilerini beğenme hallerinde saniyeler içinde dahi gözlemlenmesi mümkün, bir artış oluyor. Bir kere genç kızlar onları çok beğeniyorlar. Barlarda, partilerde kadınlar etraflarını çepeçevre alıyorlar ve gerek sohbetlerine, gerek danslarına "doyum olmuyor." Bu her zaman aranılır, arzulanır olma durumları bunları şişirdikçe şişiriyor. Beyin hücreleri yağmurlar, seller altında kalıp, sulanıyorlar. En basit incelikleri, gündelik hayatın en bilindik pratiklerini dahi yapamaz hale geliyorlar. Böyle felç inmiş biri gibi... Ama hayır! O zaman bu özgüven, bu şişinme, bu elimi sallasam ellisi neşesine, ne demeli?

Bunları bu kadar beğenip birlikte olmaya can atan genç kızların meselesi nedir acaba? Yani kızlar, bu heriflerle sinirlerinizi törpüleyeceksiniz de ne olacak? Hayata dair özgün bir laf, daha önce boku çıkmamış bir espri, çiğnene çiğnene tadı tuzu kalmamış görüşler dışında bir satırcık olsun, sunacaklar mı size? Tabii cinselliğin büyük bir gücü, kendine ait çok özel, çok kimyevi bir dili var. Ama bir zaman sonra hödüklüğüyle içinizi daraltan biriyle yatmak da iç bunaltıcı tonlar alır. Kin ve intikam duyguları, cinselliğe gaz verebilir; ama ne kadar zaman? Bir de hödüklüğün, öküzlüğün iştah kabartan hiçbir yanı yoktur, inanın.

Gerçi her beraberliğin de bir ömrü var. O ömrü kısaltacağım diye ne kadar kıçını yırtarsa, o kadar muvaffakiyetsizlik duygusunu kaşıklamak durumunda kalıyor insan. Benim şimdi derin bir ikrah duygusuyla andığım bir Alman sevgilim oldu bir zamanlar. Üstelik de (yüzüm kızararak) üç sene kadar. Geçenlerde bir arkadaşım Malezya'dan yazdığım bir mektubu hatırlattı. "Kaldırımda önümden yürürken arabaların altına itmemek için kendimi zor tutuyorum," yazmışım. Yani böylesine cinai duygularla herifle dolan dur, onca zaman. Hong Kong'daki son günlerimizde: "Ben sana o fırçayı kullanma demedim mi" diye saç fırçamı camdan fırlatışını hatırlıyorum mesela. O fırça saçlarım için zararlıymış. 16'ncı kattan! Birinin kafasına düşse ölüm nedeni olacak. Ve de bu vaazlarımdan yola çıkarak beni en gaddar, kararlı ve tutarlı kadın zannetmeyin, çok reca ederim. Hong Kong'da beni bırakıp giden de O oldu; yağmurlu bir gündü ve de ben zırıl zırıl ağlıyordum beni bırakıyor diye.

"Yaredir sinede eski sevgili" Murathan Mungan'ın o güzelim satırı. Kendi içinde çelişki içeriyor kadınlar için belki de. Sinede yare olanlar hâlâ sevgili oluyorlar, eski sevgili değil. Sevgili eski olunca bakıyorsun ki adamın kafası uçmuş gitmiş. Yerine bir öküzün başı oturmuş. Öküzce konuşmalar, öküzce davranışlar. Kaytarmalar, samimiyetsizlikler, bakarkörlükler, kendini kandırmalar gırla gitmektedir bu öküzz adamlarda. Amanin, ateşte yemeğim varı çekin ve tabanları yağlayın. Dışarda bir sürü "sevgili" var. Ben umutsuzum gerçi: Onların da öküzzlere dönüşmesini mukadderatın karşı konulmaz buyruğu olarak görüyorum. Ama gözleriniz onu sevgili olarak gördüğü sürece...

Ama işi yaredir sinede aşamasında terk edeyim, bu adamı seviyorum (hıçkırık) ama birlikte olabilemiyorum romantikliğini ve dürzülüğünü yaparsanız da işiniz iş. Valla yarım kalan, içlerde ukde kalan ilişkilerden korktuğum kadar... Canavarlardan, ejderhalardan, vampirlerden, zombilerden, jawslardan... Bir kere o bitmeyen ilişkiler kanı yerde kalmış ölüler gibi, peşinizde dolanırlar. Sekseninizde dahi o adamla alıp vereceğiniz bir şeyler kalmıştır. Türk filmlerinde, pudra düşmanı saçlarıyla mezarlık topraklarında sürüne sürüne ellerini birbirlerine uzatırlar ya... Dağlara taşlara kurşun: öyle hasret ve yaşanmamışlıkların ağırlığıyla yaşayacağınıza... Yaşayın, ömrü dolunca bitirin dahi demiyorum zaten biter, sonra da bakın o öküzzlere ve "Kim lan bu öküzz?" deyin. "Kim lan bu?" "Bu valla da billa da benim sevdiğim adam değil. Son model öküzzün teki."

Bunu söyleyebildiğinizde içinize kızgınlıktan ziyade merhamet ve gülme duyguları dolar. Ayaklarınız tembel bir meleğin kanatlarını aşırmışcasına, koşmaktan ziyade uçar gibi olursunuz. Ta tepelerden aşağılara bakar, dünya hallerine eğlenirsiniz. Eskiyen öküz o tazenin Romeo'su, keçiler Abdurrahman Çelebi, kadın ruhuna hakim olduğuna imanlı davarlar best-seller yazarları... Haydi nice nice öküzzlere! Şerefe!

Perihan Mağden

Geçen sayımızda olmayacak bir şey oldu! Periban Mağden'in yazısı eksik basıldı. Periban Mağden'den ve okurlarımızdan özür dileyerek, yazıyı tekrar sizin için bu defa eksiksiz yayınlıyoruz.

Hiç bunları kendine dert etmeğe değer mi?

Ajda çocukluğumuzun, ilk gençliğimizin, gençliğimizin: inatçı bilinçaltılarımızın o güzel, o yürekten sesidir... Nedir bu kadının sırrı, nasıl ruhumuzun en dip odalarına nüfuz edebilmiş bu kadar? Hani küçümsemeyle karışık komik figürleyip gülüp geçtiğimiz bu kadının şarkılarından daha iyi hatırladığımız sözler var mı? Bam tellerimizi hâlâ hâlâ titreten onun yirmi yıl yirmi beş yıl önceki sözleri, sesi...

Rhode Island'da sevgilisevgilisevgili Amerikalı arkadaşım Andrew'un arabasındayım. Pazar günü. Beni Newport'a götürüp oradaki Amerikan zenginlerinin saray yavrularını, denizi, kayalıkları gösterecek. Pazar gezmesine çıkmak üzreyiz yani. Arabadan atlayıp "Yanımıza müzik almamışım," diye içeri koşuyor. Dönüyor, kaseti koyuyor. Bağıra bağıra o koca koca varsıl varsıl Amerikan yollarında şarkımızı söylüyoruz:

Seveceğim gezeceğim
Görürsün sana neler edeceğim
Bir yerine bin cezayla
Hakkından geleceğim senin.

Andrew AFS'yle Türkiye'ye gelip bir yıl Tarhan Koleji'nde "okumuş". Yani Beyoğlu'nun muhtelif pastane ve kahvelerinde sınıf arkadaşlarıyla oturup çançançan. Bu adam öyle bir cinfizz ki, bir yılda aksansız (en allamei cihan Amerikalılar dahi Türkçeyi Lorel Hardi dublajından öğrenmiş gibi konuşurlar allah için) inanılmaz bir Türkçe (şarkı sözleri, deyimler-terimler hepsi sular seller gibi) öğrenip geri dönmüş. Fakat memleketimizin sevgisi içine bir kurt gibi düşerek. Üniversiteyi bitirip dön bu cennet vatana. Bir yıl Vakko'da epeyce itilip kakıldı. Çocuk en iyi okulunda Amerika'nın tasarım okumuş; burda kumaş bölümünün eşyalarını yerleştiriyorlar, berbat bir maaş falan. İşte İstanbul'daki o yılında tamştık Andrew'la. Ben güzel Türkçemizi bu kadar zınk diye hatmetmesini Yahudiliğine de bağlamıyor değilim. Gittiğim lisede ne Amerikalı hocalar tanıdım, yirmi yedi yılda yedi kelimeyi zor bellemiş. Bir an durup düşündüm: Allahın Amerika'sında Rhode Island yollarında bu kadının, bu Ajda Pekkan'ın şarkılarını bağır çağır yamk kahır bize söyleten nedir Zeus aşkına? Nedir bu kadının sırrı, nasıl ruhumuzun en dip odalarına nüfuz edebilmiş bu kadar? Hani küçüksemeyle karışık komik figürleyip gülüp geçtiğimiz bu kadmın şarkılarından daha iyi hatırladığımız sözler var mı? Bam tellerimizi hâlâ hâlâ titreten onun yirmi yıl. yirmi beş yıl önceki sözleri, sesi...

Bir kere geçmişimize en ince sinir tellerimizle bağlı tüm şarkıları. Buyrun size bir Ajda şarkısı anısı: On üç yaşlarındayım. En sevgili arkadaşımın annesi kocasından şüphelenmeye başlamış. Kokuyu almış: Başka bir kadın kokusu!! Adam doktor. Anne, adanı hastaneden dönmeden muayenehanesine gizlice girip bir masanın altına saklanıyor. (Kadındaki sabra, azme ve rezaletlere karşı mangal yürekliliğe dikkatinizi çekerim!) Evet, evet doktor ihanetçi koca sevgilisini odaya alıyor. Anne fırladığı gibi masanın altından! (Yani suç üstünün de eski tadı yok. Herşey çene çene çene şimdilerde.) Doktor babakoca bin özür, milyon pişmanlık - nedamet. nedamet..

Bu baskını yapan kadın Türkiye'de gördüğüm en güzel kadınlardan biridir. Nastasya Kinski yanında halt etsin. Doktor koca ise mütevazı bir öğretmen bayanla aşk yaşamakta. Kadın hem çok kaprisli, hem de zır deliydi ayrıca. Yani adamcık bir tatlı kâm almaya niyetlenmiş; hevesi kursağında kaldı. Barıştı bunlar. Fakat yaralı bir gurur, yaralı bir ceylana benzer: Ne etseniz ormandaki kan izlerini güneş doğunca gizleyemezsiniz. (Teşbihte hata olmaz malumunuz; ama bu teşbihimle özel bir teşbih büyük Ayı'sı falan haketmiyor muyum? Doruklara vardırdım gözlerinizin önünde bu işi- şahidimsiniz.)

Yani affetti affetmesine adamı, hatta Avrupa'ya gidip seks hayatlarını alevlendirebilmek için muhtelif filmler ve dergilerle dahi döndüler. Ama yine de cızır cızır cızır. Yani ben de bu ihaneti ağzından burnundan getiririm de, getiririm hesabı. Biz de iki yalaka satılmış çocuk olarak bu cadı kadının yanındaki haklı yerlerimizi aldık. (Ayşecik: Yuvanın bekçileri) Mesela üye oldukları kulüpte akşam yemeği yemişiz, arabalarında eve dönüyoruz. Basıyor kadın düğmemize, biz başlıyoruz sıtma görmemiş seslerimizle:

Görürsün sana neler edeceğim
Bir yerine bir cezayla

Hikâyenin sonu da hazindir. Doktor kalp krizi, by pass geçirdi. Çok kiloluydu. Gerçekten çok iyi yürekli, şeker bir adamdı. Rejim yapması gerekirken, sabah kahvaltıda bir kavanoz reçel filan yiyerek bir nevi intihar etti. Anne soma daha da zıvanadan çıkıp kapandı. Şimdi çarşaflarla sokağa çıkıyormuş, Kıbrıslı o ünlü şeyhin müridiymiş vs.

Lisenin yatakhanesinde kırık kalplerimizle... Tabii o yaşta hormonlar insanın burnundan fışkırıyor; aşklar şiddetli yaşanıyor. Tüm hayatı kaplıyor; hem de nasıl. Yatakhanede çığlık çığlığa bağırıyorsunuz, yani şarkı söylemenin çok ötesinde- bağırlar yamk!

Kapı açık
Arkanı dön ve çık
İstenmiyorsun artık
Bir zamanlar sen de bana
acımadın
Yalnız kaldım
Yıkılmadım AYAKTAYIM
Yaşadım YAŞIYORUM

Ajda çocukluğumuzun, ilk gençliğimizin, gençliğimizin; inatçı bilinçaltılarınızın o güzel, o yürekten sesidir. Babam evi terketmiş. Annemle kaldığı otele gidip "Babacığım, kocacığım: Evine Dön. Sensiz biz ne yaparız," numarasını yapacağız. (Bakınız: Yine Ayşecik filmleri) Gidip yapıyor, muvaffak da oluyoruz. Dönüyor babam eve. Ama soma İzmir'de bir iş alacak, bu sayede boşanacaklar. Evlilik çoktan kayalıklara oturmuş. Yine de sittin sene yeterince Ayşecik'lik (cikcikcik) edip yuvayı kurtaramamakla vallahi de billahi de suçladı ağır entel annem beni. Oku de Beavoirlar'ı, Sartrelar'ı, git Devrim İçin Hareket Tiyatrosu'na, Sinematek'e habire; sonra da mühendis kocayı elinde tut. Annem böyledir: Kurbandır, sütten çıkmış bahtsız melaikedir. Yani okkanın altına ben gitmedim değil yuvayı bir araya getirmedim diye. (Tabii göz önünde olan bendını. Beni suçlamayacak da kimi suçlayacak?)

Mesela bu tuhaf olaylar (yirmi seneden fazla olmuş olalı) hep Ajda şarkılarıyla üşüşürler kafanıza. Hem hâlâ içlenip utanıp sıkılıp yüzünüz kızarır bunları düşündükçe... Hem de o günleri: o içliköfte salyasümük ihtirastramvayı günleri geride, çok çok geride bıraktığınız için tanıdığınız tanımadığınız tüm tanrılara duacı olur, mumlar yakarsınız içinizden, içinizde.

Ajda'yı yazacağım ya; kafamda habire Ajda ve onun son şarkısı (klibi) "Eğlen Güzelim"le dolanırken Ayşe Düzkan'a rastlıyorum Taksim'de. "Ne kadın ne şarkılar," sohbetine dalıyoruz ayaküstü. Diyor ki "Bakıyorum, feministler ne zaman bir gece bir yere çıksak habire onun şarkılarını söylerken buluyoruz kendimizi; Hür Doğdum Hür Yaşarım, Seveceğim Gezeceğim. Kapı Açık Arkanı Dön ve Çık vs. vs. Hep onun şarkıları."

Kadın bilinçaltımızın bilinçsiz taş ustası. Farkında değil ama ne kaleler dikmiş bizler için. Helal olsun. Helal olsun sana Ajda. Kimse bu şarkıları yapamazdı. Kimse senin kadar içten söyleyemezdi. Helal olsun.

Hür doğdum hür yaşarım
Sana ne sana ne
Köle miyim sana ben
Sana ne sana ne
ZARARIM KENDİME
Sen bak kendi işine

Hani "Boş Sokak" şarkısı vardır:

Fakat ne yazık ki
Sokak boştu

Onu on yaşımda çokçok içlenerek, gözlerim yaşararak dinlediğimi hatırlıyorum. Buyrun bakalım: On yaşında sana ne yazıyor allahaşkına, ister dolu olsun sokak ister boş. Çok küçükken girmişiz Ajda'mn şarkılarına. Ayşegül kitaplarını bitirip bu şarkılara girmişiz, çıkarabilene aşkolsun.

Yani şarkılardan, kendimizden bu kadar bahsettik de bu kadından, bu küllerinden habire habire yeniden doğan Türk malı tanrıçadan bahsetmeyecek miyiz? Çok reca ederim, hanımlar beyler. Bu konuya teşrif edelim biraz da.

Ajda'mn son kaseti hiç beğenilmemiş. "Eğlen Güzelim" de beğenilmemiş. Ajda televizyonda diyor ki: "Ne zaman yeni bir kaset yapsam, bunu mu yapmış denir." Haklı Ajda. Ben de "Eğlen Güzelim"i hiç beğenmemiştim, ama dinledikçe insanın dinleyesi geliyor. On yıl soma içki sofralarında

Eğlen güzelim / Gününü gün et

diye bağırmayacağımız ne malum?

Bu klipte gençlerin arasında dolaşıyor bir hayalet gibi. Yok, hayalet gemide kaybolmuş bir star gibi. Sarı bukleli saçlar, Rita Hayworth'vari dekoltesi yerinde kadife tuvalet- bir içim su. Ama görmüş geçirmiş de yani. Genç adamlara şehvetliden ziyade, müstehzi bir yaklaşım içinde. Klibin sonu ömre bedel: Meğer köpeğini gezdirmiyormuymuş, gemiye dayanıp ya hayal görmüş, ya hatırlamış - orası muğlak. (Biliyorsunuz şimdi kliplerde muğlaklık çok moda. Ben Borges'vari de diyorum bu üstün sanatsal çabala"ma"lara) O gençlerin arasında ne aradığını da aramızda çok konuşmadık değil. Ayşe Düzkan Ajda'nın bu züppe liseli çocukların hocası olduğunu, kendi liselerinde de çok gönül yakan böyle bir hoca olduğundan filan yola çıkarak, iddia etti. Bense Ajda'nın kafasında yaş mefhumu olmadığından "yaşıtlarıyla eğleniyor" atmosferi için bu yaş grubunu seçmekte hiçbir beis gör-

meyeceğini iddia ettim. Elçin Yahşi bence en doğru yorumu getirdi: Gençlerin mezuniyet balosuna davet edilen star rolünde Ajda. En doğrusu bu tabii: Nesilden nesile Ajda. Yılların (eskitemediği değil) yenilediği şarap!

Tabii bu aslında köpek gezdiriyordu meselesi, son 5-10 yılında Ajda'nın ittirmeye çalıştığı "çok çok hayvan seven kadın" portresiyle de alakalı. Kedileriyle çok gördük, çok duyduk Ajda'yı. Yine televizyonda bir söyleşide **yemin ediyorum** diyordu ki: "Minicik minicik pirzolalar gibi ortada dolanan o kedi yavrularını görmüyor muyum dayanamıyorum, eve getiriyorum." Ben şimdi bir hayvanseverin, bir kedi aşığının kedi yavrularından "pirzolalar" diye bahsetmesini anlayabilmiş, kavrayabilmiş değilim. Amma velakin, iş Ajda'yı anlamaya gelince akan sular durur. Öylesine çetrefil bir yumaktır ki Ajda: **Çık çıkabilirsen işin içinden.**

Hele son yıllarda kendini öylesine okumaya yazmaya, şan derslerine, feylezofi yapmaya, dünyayı pozitif enerjilerle kuşatmaya verdi ki... Hoş yıllar önce Yalçın Pekşen'le yaptığı o meşhur röportajında da şizofreni makalelerine alıntı yapılmaya layık mertebelere erişmişti. (Şimdi bu janr Mustafa Sandal'dan Tarkan'a çok star tarafından uygulanıyor: Akım mı diyor, bokum mu çık işin içinden. Tarkan epeyce Sezen Aksu ablasının "aşırı samimi" kılığındaki ağır yapmacıklıklarını da taklit ediyor gerçi.)

Bir de iki yaz önce Rumelihisar konserlerine dudak uçurtucu yepyeni bir "tip"le çıktı hatırlarsınız. *Uzay Yolu* kılığında. Ama bu Cemil İpekçi'nin kadınlara ne düşmanlığı var kestiremiyorum (zira pek, pek beğeniyorum talk şov'larda orda burda kendisini) öyle bir kılık saç baş makyaj yapmış ki Ajda'ya altmışlardan kalma bir uzay dizisinin demode mi demode kahramanı gibi fırladı sahnelere: Mumya gibi boyanmış bir surat, beyaz düz tuhaf saçlar, Kaptan Kirk'ün kötü üvey kız kardeşi bir kılık. Cemil İpekçi bir dönem Harika Avcı'nın saçlarını da kan kırmızı portakal rengine boyatıp yapmıştı yapacağını. Ajda o konserlerle ilgili Can Dündar'ın "Aynalar"ında ne anlatsa beğenirsiniz? "Sahneye bir çıktım ki herkes **'vowwww'** oldu. Gözlerine inanamadılar. Bu kadar güzel olmama." Yeminle, yeminle (yeminbaz etti bu kadın beni) üç aşşağı beş yukarı böyle laflar... Geçen aylarda da Huysuz Virjin'de spor müstehcen kılıkları pek beğeniyor ya, öyle arzı endam etti. Daracık tayt tayt tayt her tarafı. Huysuz'la konuşurken küçük heyecanlı bir kız gibi mikrofon elinde poposunun oralarda kıvranıyor. Tabii Huysuz "Kızım o ağzın için, popon için değil"i yapıştırıverdi. Bizimki yine mahçup, şirin, pozitif, tatlı **küçük kız.** Milletçe cebimize girecek: bu kadar ameliyat, ameliyat üstüne.

Gerçekten estetik saplantısı da dünyada Michael Jackson'la yarışacak düzeylerde. N'apsın? Kadın **mükem-me-li-yet-çiii.** (Eski kocası Ali Bars, ki kırk yılın Ajda'sını Ajda Bars mı yapmadı, ne mezalimlermilliyetçi MHP'de üst düzey bir şey şimdi.) Böyle bir bize ait, bizden bir vaka işte Ajda. O *Uzay Yolu* kılıklı konserlerinden bir şarkı izledim geçenlerde. (İtiraf ediyorum *Sabah Şekerleri*'nde.) "Kapı açığı" bir söylüyor ki. Hakikaten kastediyor söylerken. Şarkılarını içiniçinden. Çok duyarak. Ben çok beğeniyorum tarzını. Böylesine etkin bir tarzı olmasa yıllardır esir etmezdi bize kendini. (Karşımızda saçını boyamaya bile cesareti olmayan bir kalem var.) Yürekten duyduk hep şarkılarını, şarkı sözlerini. Şimdi ben

Haykıracak nefesim olmasa bile

soluklanıyor, kendimi toparlıyor ve satırlarıma son verirken ununu elemiş eleğini yakmış dünyadan elini ayağını çekmiş bir kadın olarak *Pazartesi*'nin tüm genç, güzel, şahane, başı bağlı ya da yeni bağlara namzet okurlarına içten haykırıyorum.

Eğlen güzelim gününü gün et
Ben vazgeçmişken eğlen
KARALARI BEN BAĞLARIM
SENDE VAKİT ÇOK ERKEN

Perihan Mağden

UĞRAŞIP DURUYORUZ

"Kamera Ali Şen'i gösterdi mi?"

Onunla on senedir birlikteyim.

Aynı evi paylaşıyoruz.

Ama aynı şeylerden hoşlanıyoruz aynı şeylerden zevk alıyoruz ve çok ortak noktamız var diyemeyeceğim.

Aslında hiç de yok sayılmaz canım.

Ben erkeğin futbol seveni, takım tutanı, rakı içeni, racon bileni ve bunlardan sonra kitap okuyanından vs.vs. hoşlanırını.

Evet, ikimiz de rakı içeriz.

İkimiz de futbolu severiz.

Ve aynı takımı tutarız; Beşiktaş.

İşin gerçeği daha önceleri de takım tutardım (yine Beşiktaş'ı) ama futbolun kurallarından anlamaz, mesela penaltı nasıl oluyor onu bile bilmezdim. Bilmiyorum diye de hiç üzülmezdim, sonuçla ilgilenirdim kısacası. Tuttuğum takımın üç ya da dört oyuncusunun ismini bilirdim; onlar da ya çok gol atanlar, ya da magazin basınında çok yer alan bir iki yakışıklı olurdu.

Şimdi öyle mi? Heyhat!

Ne kadar övünsem azdır kendimle...

Onun sayesinde, "Bu ofsayttı, bu penaltıydı, hakkımızı yediler, bu maçta şu hakem varsa işimiz zor, bu oyuncu sahanın şurasında, burasında oynamalıydı, teknik direktör hatalıydı"ya kadar varan bilgilere sahibim.

Acaba bu konuda bu kadar bilgi sahibi olmak istemiş miydim? Zannetmiyorum. Hayat beni buna zorladı. O kadar sık maç oluyor ki, ya da bana öyle geliyor, bu durumda adam stadlardan, kahvelerden, ocakbaşlarmdan çıkamayacak, yüzünü göremez olacağım dedim ve demez olaydım.

Eve CİNE 5 almdı.

Mutlu yuvamızda maçları beraber seyreder, seyrederken de rakımızı yudumlar, kritik yapar hale geldik.

Fakat bu günlerde işleri nedeniyle maçları kaçırır oldu, bir değil iki değil, bu böyle olmayacak. Zeki adamdır bir yolunu bulur derken....

Günlerden bir gün Beşiktaş'ın önemli bir maçı var, hem de Fener'le ve o dışarda, seyredemeyecek. Benim de evde yapmam gereken işler var, televizyonun olduğu odaya ara sıra girip çıkabiliyorum. Kumandaya basıp gol olup olmadığına bakıyorum, tekrar işime devam ediyorum. Benim için öncelikli olan evin işleri, ara sıra da gelir bakarım olur biter.

Bir yandan da, "Tüh o seyredemeyecek" diye üzülüyorum...

Ama öyle olmadı.

Telefon çaldı heyecanlı bir ses: "Maç ne durumda?" Her türlü teknolojiye sahibiz, cep telefonumuz var. Hemen koşup kumandaya bastım; oh allahtan o sırada neticeyi söylüyor, yoksa rezil olacağım. Her zaman kestiğim ahkâmlar ne olacak, fanatikliğim ne olacak? Bu kadar önemli bir maçı nasıl seyretmiyor olabilirim. Ustelik acımasızlık çünkü adamın işi var. Tabii hiç belli etmiyorum ve "Henüz gol yok," diyorum. Neyse telefonu kapattık. Fakat bu sefer temkinliyim, odada olmasam da televizyonun sesini açtım. Yanılmamışım, yine telefon çalıyor; bir değil, iki değil işimi gücümü bırakıp televizyonun karşısına geçtim.

"Mehmet'i attılar."

"Niye attılar?"

"Gol oldu."

"Kim attı? Fener nasıl oynuyor?

"Alpay'ın kaşı yarıldı."

"Kavga mı çıktı?"

"Hayır çarpıştılar."

"Tüh Alpay da oyundan çıktı."

"Hayır çıkmadı kanlar içinde oynuyor."

"Golden sonra Ali Şen'i gösterdi mi kamera?.."

Yanında birileri var galiba, benden aldığı cevapları onlara aktarıyor. Gururlandım birden, bu konuda bana ne kadar güveniyor.

Maç 90 dakika. 10 dakika aralarla ben anlattım. Üstelik o arada bir sonraki akşamın yemeğini yapıp, dolabımı düzeltebildim.

O anda aklıma geldi, biraz üstüne düşsem ilk maç anlatan kadın olarak tarihe geçebilirim belki de.

Sultan

"Ülkemizde feminizm bilinmiyor"

Bu yazıda "Küçük grubumuzu", feminizm çerçevesinde oluşturduğu prensipler ve anlayışlarla birlikte anlaşmazlıklar, iç çelişkiler hatta kırgınlıklar gibi daha zor bir alanı da anlatmayı deneyeceğim.

Bu yazının Giriş bölümünü[1] oluşturan ilk biraraya gelişi yazmak fazla zor olmadı. Ne demiştik: Yedi kadın Şirin Tekeli'nin çağrısına uyarak evlerde toplaımaya başlamıştı. Yine hatırlavahm bu vazının çerçevesi Aralık 1981 ile 24 Nisan 1982 arasındaki "küçük grubun" toplandığı dört aylık dönemi anlatmakla sınırlı. Yazının ikinci ve üçüncü bölümlerinde grubun feminizm çerçevesinde oluşturduğu prensipler ve anlayışlarla birlikte anlaşmazlıklar, iç çelişkiler hatta kırgınlıklar[2] gibi daha zor bir alam da anlatmayı deneyeceğim. Kâğıda dökmekte zorlanacağını unsurlar, kişisel gibi gözüken ancak önemli politik uzanımlara sahip bu çelişkiler ya da duygusal gerilimler olacak. Yine de, eleştiriyi ve olası katkıları ötekilere bırakarak ilerlemekten başka bir seçeneğim yok gibi gözüküyor.

Tarihçenin bu ayrımının yazılaşmasmda, bunu oluşturmada en hevesli olanlardan; Şirin Tekeli ve Şule Aytaç (Torun)'dan yararlandım. Gülnur Savran'a ulaşamadım. Stella Ovadia ise katılmak istemedi. Şirin ve Şule ile bir akşamüstü biraraya gelip hem "eski günleri" andık hem de anımsamadeğerlendirme toplantısı yaptık. Herşeye rağmen bu ayrımdaki fikirlerin sorumluluğu bana ait, doğal olarak.

Biraz geç de olsa, bu yazının dört bölümden oluştuğunu belirtmeliyim. I.Giriş; II. Feminizmin belirişi, grubun ve kişilerin feminizme ilişkin görüşleri, III. Çalışma tarzı ve ilkeleri (Yapı-yapısızlık tartışması), IV. Sonuç. Elinizdeki yazı ikinci bölümün birinci kısmını içeriyor.

Bu döneme ait elimizde az sayıda belge var: Kadın dızisi üzerine *Yazko*'ya verilen dört adet çalışma raporu, mektuplar, sempozyumda alınmış kişisel notlar, yayınlanmamış ve eksikler içeren sempozyum konuşma metinleri, toplantı notları, bir kaç gri yayın...

Raporlardın başlayalım. İlk belge 14 Aralık 1981 tarihli *Yazko*'ya Rapor I. Raporu yazan Şirin Tekeli. Tekeli *Yazko* nun kadm kitapları dizisi teklifini kabul ettikten sonra bu konudaki düşüncelerini ve dizinin amacını bu raporda belirtir: Feminizmi tanıtmak!

...gerçekte, (ülkemizde) "çok yönlü ve karmaşık bir toplumsal-siyasal" hareket olarak feminizm bilinmiyor.

Dolayısıyla, böyle bir dizinin amacı, varoluş nedeni kendiliğinden ortaya çıkmaktadır: Kadm sorunlarının çözümü etrafında yürütülmüş olan evrensel, düşünme, anlama ve mücadele pratiği olarak "feminizmi" tanıtmak.[3]

Şirin Tekeli'nin *Yazko*'ya önerdiği program taslağı "yaym, tartışma ve araştırmalardan" oluşmaktadır. "Bu amaca (feminizmi tanıtmak) yönelik faaliyetler çok yönlü ve çeşitli biçimlerden yararlanan faaliyetler olmalıdır: kitap, broşür ve sair yayınlar, film, fotoğraf, resim gibi diğer mesaj veren araçlar; iletişim: bu gibi araçların verdiği mesaj çevresinde, alıcı-verici ilişkisi, tartışma toplantıları, konferanslar, paneller v.b." Şirin'e göre bu faaliyetler bir ekip çalışmasını gerektirir.

Sonuç: Bu taslaktan da görülebileceği gibi, kamu oyunun ilgisini çektiğini bildiğimiz ciddi bir sorun etrafında çok canlı olabilecek bir faaliyet başlatmak mümkün gibi görünmekte, bana. Ancak böyle bir faaliyetin yürütülebilmesi için, kadın sorununa aynı ve tek bir açıdan bakmayan; hatta eklektik denebilecek, geniş açılı ve görüş çeşitliliğini, yaklaşımda demokratikliği ilke edinmiş bir ekibin, bu konuya duydukları ilgi, heyecan ve bilgilerini birlikte seferber etmesi gerekiyor.

Bu raporda programın ideolojik çerçevesi "kadın sorunları etrafında yürütülecek bir yayın faaliyeti" ve "feminizmi tanıtmak" olarak çizilir. Feminizm henüz Marksist paradigmadan; "kadın sorunu"ndan ayrılmamıştır. İkinci olarak bu raporda "feminizmi tamtına" yayın ve kültür faaliyetleri çerçevesinde ele alınır. Rapor henüz grubun buluşmadığı bir tarihte yazılmıştır. Bu bakımdan, *Yazko*'ya sunulan raporlar grubun ilk biraraya geldiği tarihten itibaren görüşlerindeki değişimi ve dinamiği yansıtır.

Günü gününe tam bir ay sonra; 14 Ocak 1982'de yine Şirin Tekeli'nin kaleme aldığı ikinci Rapor[4] çıkagelir. Bu kez Şirin'in imzasında birinci raporda yer alan Doç. Dr. sıfatları yok olur. Raporun en önemli özelliği hedefin "feminizmi tanıtan yayın faaliyetinden," "feminist bir hareket yaratma"ya dönüşmüş olmasıdır. Bundan böyle yayın faaliyeti bu "hareketi" oluşturmada bir araç olarak görülecektir. Birinci raporda Şirin'in "kadm sorunları etrafında yaym"la sınırlı kişisel üslubu, "biz feministler"e dönüşür. "Ekip çalışması" fikri de değişip feminizmin en temel çalışma tarzı olan "kolektif çalışma"ya döner. "Kadm sorunu" tekilliğinden kurtulup "kadm sorunlarına feminist bir yaklaşım" halini alır. Hitap da daha sonraları bizi epey zorlayacak olan Mustafa Kemal Ağaoğlu'ndan, Şirin'in sözleriyle "bizi daha iyi anlayabilecek biri olarak gördüğümüz" Ahmet Cemal'e yönelir. Birinci raporun resmiyetle yüklü tonu aşılmıştır. Artık, "Politik-militan-feminist-amatör" hava tüm rapora hakimdir. Başkaldırı başlamıştır. Önce *Yazko* yönetimine!..

Yeniden başa dönersek, yani ikinci raporun neleri kapsadığına, gelişmeleri şöyle sıralayabiliriz: Bu bir ay içinde oldukça büyük adımlar atılır. Yeni yılın arifesinde, I. Raporu takip eden ilk günlerde Şirin Tekeli, Gülnur Savran ve Stella Ovadia ve daha sonraki günlerde Şule Torun (Aytaç), Yaprak Zihnioğlu, Ferai Tınç söz konusu diziyi oluşturmak üzere toplantılar yaparak "feminist yayınlar ve faaliyetler açısından esas alınmasını gerekli" gördükleri ilkeler üzerinde konuşup mutabakata varırlar. Yalnızca feminist yayınlar değil feminist faaliyetler de gündeme gelmiştir ve artık feminist bir hareket oluşturmaktan konuşulmaktadır. "20 saat" kadar süren toplantılarda feminist bir hareket için gerekli olan siyasal-toplumsal durum tahlili kabaca da olsa yapılmış, ilkeler ve hedef saptanmıştır.

Şimdi bunlara bakalım

1. Hedef: Feminist bir hareket oluşturmaktır. Bu nedenle de "*Yazko*'nun biz feministlere tanıdığı fırsat önemlidir".

... Bu fark ve ayrı bir dizi oluşturmanın gerekçesi, kadınların sorunlarına kadıncıl, feminist bir açıdan eğilme, sorunları deşme, sorumlar konusunda bilinçlendirme ve sorunların aşılabilmesi için bir hareket oluşturma hedefidir. Dolayısıyla, herşeyden önce, yayın sorumluluğunu alan bizlerin bu perspektifi kurmamız gerekiyor.

2. Okur profili çizilir. Dizi kime hitap edecek? Yanıt oldukça ayrıntılıdır ama kabaca söylersek "kentli, eğitimli, çalışan kadm" dır hedef kitle.

Dizi daha çok, kentsoylu kökenli veya küçük burjuva, kentte yaşayan, belirli bir eğitim düzeyine erişmiş, evli, çocuklu, çalışan veya evli ve çocuk sahibi olduğu için çalışmasına ara vermiş veya ikisini bağdaştırmanın bunalımını yaşayan, otuz yaş dolayında, yani kadm olmanın sorunlarını en yoğun şekilde yaşamakta olan, yavaş yavaş kendinde bir bilinç oluşturan, ama

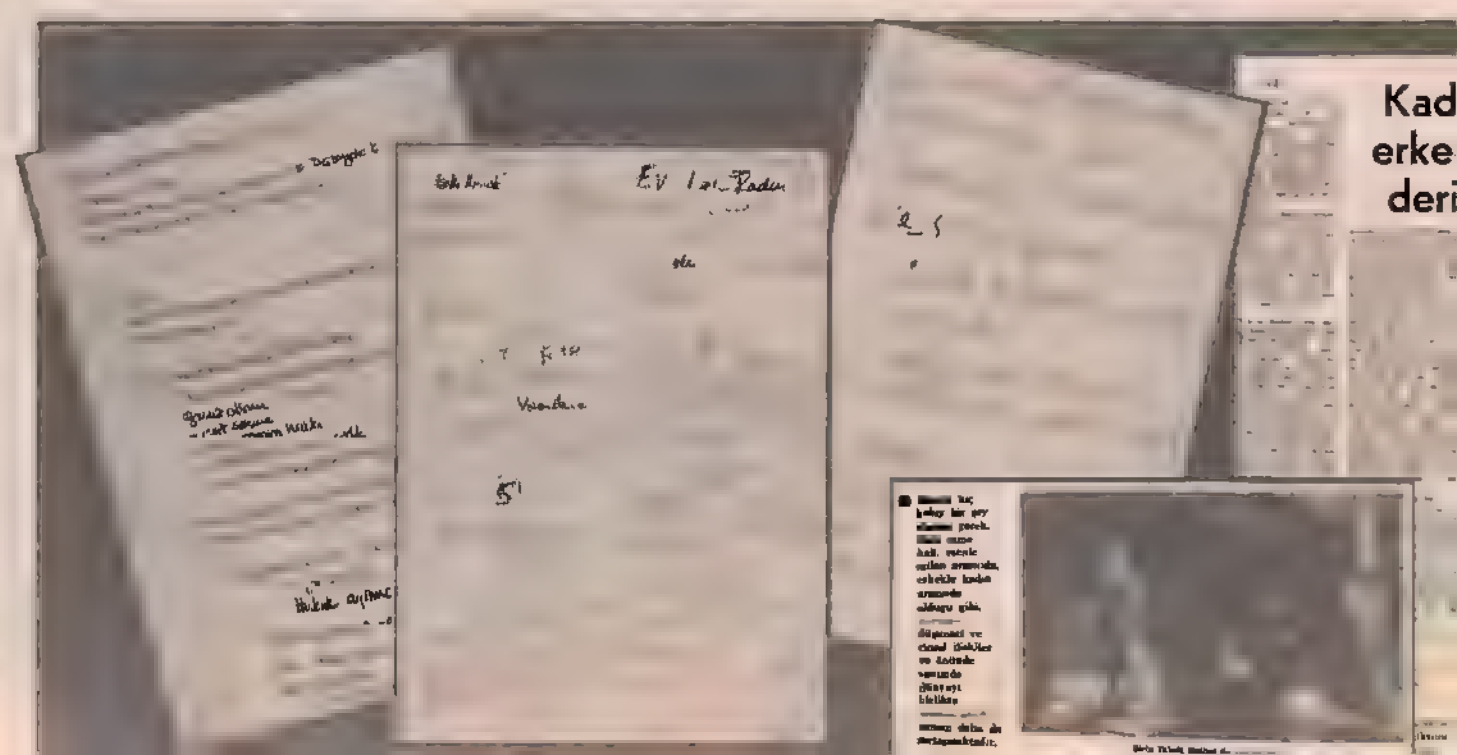

yalnızlığı baskılar ve sorunun kuramsal, tarihi, örgütsel çözümleme ve çıkış yollarını bulamadığı için kendi için bilince ulaşamayan kadın kesimine öncelikle seslenmelidir. Feminizmi bir düşünce ve hareket olarak en fazla destekleme durumunda olacak olan kadınlar bunlardır.

3. Çalışma tarzının ilkeleri belirlenir. Bu ilke kolektif çalışma ve işleyiş biçimidir.

Tartışmalar sonucu benimsenen çalışma modeli:

Yukarıda anlatılanlar ışığında, yayın perspektifinin oluşturulması ve uygulamaya geçilmesinin kolektif bir çalışmayı gerektirdiği açıktır. Kadrolaşma ilk sorun. Kadrolar iki yönde oluşacak. Feminizmi biz üretmeyip, büyük ölçüde başka toplumların deneylerinden yararlanacağımız için ilk önce bir çeviri grubu oluşacaktır. Ancak, feminist perspektif endişesi nedeniyle, rasgele çevirmenlere gidilmeyecektir. Kuşkusuz yer yer Yazko üyesi, veya çeviri dergisi çevirmenleriyle işbirliği yapılacaktır. Ama öncelikle, kadınlara, kadınların seslenmesi söz konusudur... Çeviri grubunun ilk toplantısı 12.1.1982 tarihinde yapılmıştır. Yaprak (Aydınlık gazetesinde kadın sayfası yetkilisi, İngilizce) Gül (Yazar, İngilizce) Feraye (Pedagog, İtalyanca), Şule (Sosyoloji, İngilizce) Aslı (Öğrenci, İngilizce ve Osmanlıca) Zeynep (Gazeteci, İngilizce) Gülnur (Felsefeci, İngilizce, Fransızca) ve Şirin (Siyasal bilimci, İngilizce, Fransızca) bu ilk toplantıya katılmışlardır.

...Çalışma gruplarındaki "temel anlayış politik-militan-feminist-amatör çalışma anlayışıdır... Burada ekip ve kolektif çalışma esasları göz önünde olacaktır".[5]

İki rapor arasında kalan bir ay içinde bu denli büyük değişikliğe yol açacak neler oldu?

Grup üyelerinin siyasal ve ideolojik arkaplanı neydi? Feminizm, sol eğilim taşıyan bu grupta nasıl belirmişti? Şimdi bu noktada, yukarda sözünü ettiğim Ekim 96'da benim evimde gerçekleşen üçlü anımsama-değerlendirme toplantısı tutanağından ve o yıllarda yazılmış mektuplardan yararlanacağım. Şirin ve Şule'yle birlikte o günleri değerlendirirken Şirin her zamanki serinkanlılığını ve alçakgönüllülüğünü elden bırakmadan "Şule'nin bizi çok Marksist ve bağnaz bulduğunu hatırlıyorum"[6] diyor ve devam ediyor:

"İlk toplantılarımızdan birinde - Şule gruba biraz daha geç katılmıştı- 'Ben hayretler içinde kaldım, çünkü hiçbir şey bilmiyorlar' dedi bizim grup için. Bizler Marksizm çerçevesi içinde düşünüyorduk. Benim tezim son derecede Marksist bir çerçeve içine oturuyordu. Engels'ten yardım alarak, hatta ona sırtımızı dayayarak kadının özgürlüğünü savunuyorduk. İlk biraraya gelen grubumuzda Marksizm'e bir direnç vardı ama bunun için bir dış faktör gerekiyordu. Bu faktörlerden biri Şule'ydi".

Benim anımsadıklarım da Şirin'i doğruluyor: "İlk grubumuzda açık bir şekilde feminizm Şule'den geldi. Bizler daha utangaç feministlerdik, daha doğrusu 'Marksizm ile feminizmi nasıl birleştirebiliriz' sorusuyla meşgulduk. Marksizm'in sınırlarından çıkmadan nasıl feminizm yapacaktık, herhalde en çok buna kafa yoruyorduk". Şirin iyi anımsıyor: "Bir gün hiç unutmam, Şule 'Bırakın şu Marksizm'i, daha özgür düşünelim' dedi Yaprağın evindeki toplantıda". Şule ekliyor: "Hatırlamıyor musunuz? Feminizm Marksizm'den büyüktür, diyorduk. Kadınlığın gücüne inanmalı, kadınlığımıza rağmen politika yapmamalı, kadınlığımızdan utanmamayı öğrenmeliyiz, diyorduk".

Şule'nin grubun potansiyelini değerlendirmesi Şirin'den farklıdır:

"Ben okuduklarımı ve dışarda doktora yaptığım sırada gördüklerimi anlatmaya başladım. Gruptaki herkeste bıçak kemiğe dayanmıştı, benim anlattıklarım sadece bardağı taşıran damla oldu. Kadınların hepsi isyana hazırdı, birşeyler arıyorlar ama bulamıyorlardı. Ben de sözünü ettiğim deneyimi gruba taşıdım. Grupta muazzam bir potansiyel vardı; bu birikim olmasaydı bu çıkışı yapamazdık".

Ortak olarak çevrilmesine ilk karar verilen eser, grubun eğilimlerini en iyi şekilde yansıtan İngiliz sosyalist feminist yazar Juliet Mitchell'in *Women's Estate*[7] adlı yapıtı oldu. Şule'ye göre: "Hepimizin bir Marksist çerçevesi vardı, hepimiz yanlıydık. Bu nedenle J. Mitchell bizlere yakın bir kitaptı". Ancak çeviri yapmaya başlamakla birlikte grup üyelerinin feminist hareket oluşturma coşkusu ve herbirinin beraberinde getirdiği yılların birikimini konuşma isteği kısa bir süre sonra çeviriyi bırakıp "kendimizi konuşalım" aşamasına ulaştı ve ilk bilinç yükseltme grubu böylece ortaya çıktı. Şule yine öncü tutumunu sürdürerek "Bu toplantılarda çeviri değil önce bilinç yükseltme yapalım" dediğini hatırlıyor:

"Ancak bu şekilde kenetlenmiş, kaynaşmış, kadın olmanın bilincinde bir grup olabilirdik. Müthiş bir heyecan vardı. Hepimiz saçlarımızı Afro yaptırdık. Afro saçlarımızla baştan aşağı isyanı ifade ediyorduk. Biz bir çekim alanıydık. Heyecanlıydık, renkliydik, yetenekliydik. Parasızlık dahil özel hayatımızdaki yığınla sorunumuzu paylaşabiliyorduk. Biz harekete geçiriciydik. Büyük bir isyan ruhumuz vardı. Yeni birşey yapıyorduk, yeni birşey söylüyorduk. O sıralarda çevremizdeki kadınlar bunun cazibesine kapıldılar[8] ve "Büyük Grup" oluştu".

Aynı günlerde Şule'nin çeviri yapmaya çok önemli bir itirazı daha vardı: "Ben 'çeviri yapmayalım' diyordum, 'feminizmin kendine özgü bir dili var. Öncelikle kavramları oluşturalım, dili yeniden yaratalım. Acele etmeyelim. Bir feminist literatür yaratabilmemiz için önce dili oluşturmamız gerekiyor' dedim sizlere. Herkes de çok uygun buldu ve bu fikre katıldı. Gerçekten de çeviriyi bırakıp tartışmaya başladık".

İşte, hem herkesin kişisel deneylerini anlattığı bilinç yükseltmenin gerçekleştiği, hem de ilk feminist kavramların oluşturulduğu dönem böyle başladı. "Cinsiyetçilik, kadın kurtuluş hareketi, cins ayrımı/ayrımcılığı" gibi ilk kavramların birlikte üretildiği dönem... Şule o dönemi "Hayatının en önemli ve en belirleyici yılı" olarak anıyor. Bu aslında hepimizin paylaştığı bir duyguydu.

(Devam edecek)

Yaprak Zihnioğlu

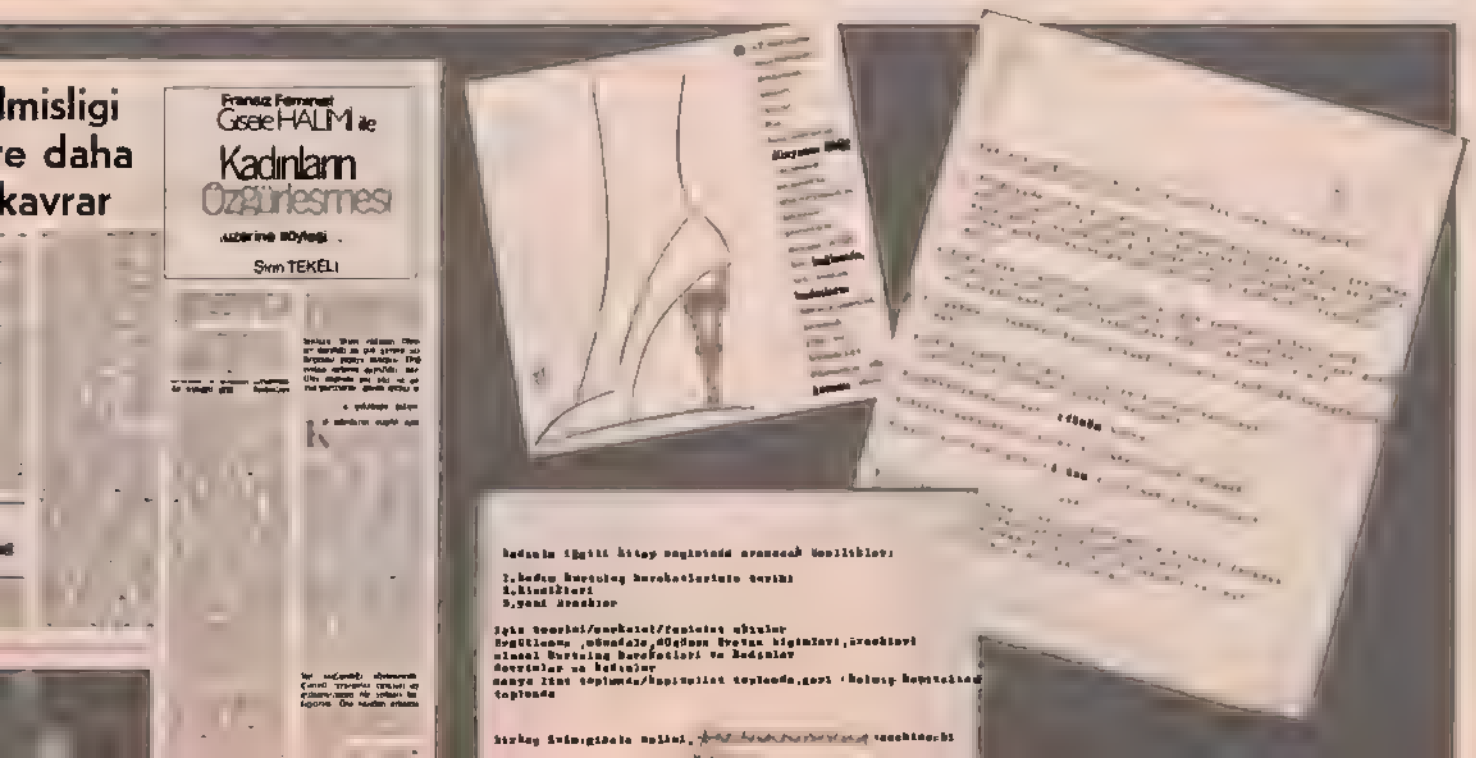

(1) Bkz. Yaprak Zihnioğlu. Feminizmin İlk Günleri - I (1981-1982); Öznel Bir Tarihçe Denemesi, *Pazartesi*, Eylül 1996.

(2) Türkiye'de tüm siyasal hareketler içinde herhalde, en fazla kırgınlık yaşanan hareket feminist harekettir. Bunda, kadınların feminist harekette, öteki hareketlerde yaşadıkları duş kırıklıklarının anımsatan herhangi bir davranış kalıbıyla ya da anlayışla karşılaştıklarında duydukları isyanın ve öfkenin çok büyük rolü olduğunu düşünüyorum. Kadın grupları kadınların yer yer, topluma ya da aileye duydukları öfkenin, ya da elinden alınmışlık duygusunun yarattığı gerilimin kaçınılmaz olarak yansıtıldığı alanlar da oldu. Yaşanan tüm zorluklara karşın kadınların bu duyarlılığı ve grupların ofkeyi taşıyabilme becerisi feminizmin öteki siyasal hareketlerden farklılığını oluşturan en önemli etken oldu. Türkiye'deki feminist hareketin bir başka özellığı kırgınlıkların kendisi gibi ifade edilmesiydi. Öteki siyasal hareketlerde çok ak raslanan kişisel kırgınlıkları siyasal ayrılıklar biçiminde ifade etmeye feministler yanaşmadılar. Ancak bu da, siyasal ayrılıkların çok fazla belirginleşmemesi gibi bir sonuç doğurmuş olabilir. Yine de övünçle sözü edilebilecek bir husus kırgınlıkların birlikte çalışmaya fazla engel olmamasıydı. Siyasal görüş ayrılıklarının birlikte eylemi engellememesi ise, yine yalnızca feminizme özgü bir uslup olarak Türk siyasal yaşamında yerini aldı.

(3) Şirin Tekeli, YAZKO "Kadın Dizisi" Hakkında Notlar ve Program Taslağı (Mustafa Kemal Ağaoğlu'na), 14.11.1981. Feminist Hareket Arşivi.

(4) Şirin Tekeli, Kadınlar ve Sorunları Dizisi ile İlgili Rapor 2 (Ahmet Cemal'e), 14 Ocak 1982. Feminist Hareket Arşivi.

(5) Burada dikkat çeken iki önemli nokta var. Birincisi Türkiye'nin siyasi tarihinde sağdan başlayıp sola uzanan yelpaze içinde yer alan "kadrolaşma" kavramının kritik edilmeden benimsenmesi. İkincisi ise feminizmin (o gün için) içerdeki feministlerce üretilmeyeceği ve başka toplumların deneylerinden yararlanılacağı vurgusu. İlk anlayış çeviri grubunun faaliyeti sırasında, daha önce sol örgütlerde çalışmış olan ve "kadro" sözcüğünün siyasal uzanımlarını deneyimleriyle öğrenmiş olanlar tarafından reddedilecektir. Bu konuda etraflı bir tartışma olmamakla birlikte daha sonraki çalışmalarda "kadro" terimi sonuçlaşerek kendiliğinden yok olur. İkinci konuya gelince, daha sonraki yıllarda rapordaki ifadenin tam karşıtı sergilendi ve Türkiye'deki feminist etkinlikler ve ideoloji, 80'den bu yana Türkiye'ye özgü koşullarda yeniden üretildi.

Önemli bir başka husus, bu raporda soyadlarının kullanılmamasıdır. Bu raporla birlikte, feministlerin soyadını (baba ya da kocaya ait olduğu için) reddedip yalnızca ismiyle varolma tutumunun ilk örneği karşımıza çıkar. Ancak ilerde göreceğimiz gibi YAZKO'ya 'kadın dizisi' grubundan öneri metni adlı raporda soyadları tekrar karşımıza çıkacaktır. Bundan böyle yazıda ben de yalnızca isimleri kullanacağım.

(6) "Feminizmin İlk Günleri" İçin Toplantı Tutanağı, 16 Ekim 1996, Etiler, Feminist Hareket Arşivi. 7. dipnota kadar yer alan tüm alıntılar bu tutanağa aittir.

(7) Grubun çevirisini yaptığı kitap daha sonraları Kadın Çevresi Yayınları tarafından basıldı: J. Mitchell. *Kadınlık Durumu*, 1985. Ayrıca kitabın girişinde bulunan Çevirenlerin Önsözü grubun birlikte çalışmasını değerlendirdiği tanıtıcı bir konuşmayı da içerir. Konuşmanın esas metni daha geniş olmakla birlikte kısaltılarak yayınlanmıştır.

(8) "Küçük grup" olarak toplandığımız o günlerde çevremizdeki kadınlardan büyük ilgi gördük. Mart ayının sonlarına doğru, çevremizde bizim çalışmalarımıza ilgi gösterenlerle tanışmak ve ne yaptığımızı anlatmak üzere Yazko'da bir cumartesi günü, bir tanışma toplantısı düzenledik. Bu toplantıya katılanların bir bölümü Nisan sonlarındaki Kadın Sorunları Sempozyumu sonrasında evlerde toplanmaya başlayan grubun üyelerini oluşturacaklardır. O günlerde aramızda ilk grubu "küçük grup" ve genişlemiş grubu ise "büyük grup" olarak adlandırmıştık.

Femini

Mısır'daki kadın hareketi tarihi sanki biraz Türkiye'dekini andırıyor. Kadına bazı yasal haklar getiren reformları temel alan ve Cumhuriyet'in kurucusu M. Kemal Atatürk'ü yücelten "laiklikten yana, çağdaş" kadın hakları savunucusu birçok kadın var Türkiye'de. Ve onlar kadın hareketini Cumhuriyet'le, Atatürk'le başlatıyorlar.

Mısır'da ne zaman kadın haklarından söz edilse, kadın hareketini başlatanlar olarak erkek isimleri sayılır. Örneğin modern reformist Muhammet Abdu, Gamal al-Din al-Afghani ve Kasım Amin bunların başında gelir. Ünlü bir hukukçu olan Kasım Amin 1899'da yazdığı *Kadının Kurtuluşu* (Tahrir al-Mara) ve *Yeni Kadın* (Al-Mara'al-Gidida 1891) adlı kitaplarıyla neredeyse ilk Mısırlı ve Arap feminist ilan edilir. Bu durum ne yazık ki kadın hakları mücadelesi veren birçok kadım etkilemesinin yanısıra, kadın hareketinin tarihini de saptırıyor. Oysa 19. yüzyılın sonlarına doğru Mısır'da kadın dergileri çıkaran, diğer yayınlarda kadın hakları ve kadının kurtuluşu üzerine yazılar yazan, kadının eğitim, iş ve aile konusundaki hakları için mücadele veren kadınlar var. Bu tarih ancak son zamanlardaki feminist kadın araştırmalarınca gün ışığına çıkartılıyor.

Türkiye'de kadın kurtuluş hareketi tarihi araştırmaları

PAPUA YENİ GİNE

Dayağa hayır!

"Biz karılarınız için para öderiz. Böylelikle onlara sahip oluruz. Canımızın istediği her an kayışla dövebiliriz onları..." Bu sözler 1987 yılında Papua Yeni Gine hükümetinde görevli bir bakana ait. Ülkede 1986 yılına gelinceye değin "evdeki terör" ve kadınlara yönelik şiddet konusu, kadınların çay toplantılarında ancak kendi aralarında gizlice konuşabildikleri "kişisel ve özel" bir konu olmaktan öteye gidemedi. Bu konudaki ilk ciddi adım 1986'da Yasal Reform Komisyonu tarafından başlatılan "Dayağa Hayır" kampanyası oldu.

Papua Yeni Gine'de eş dövme kanunlara aykırı olmasına karşın yaygın ve kanıksanmış bir olguydu. Haftalıkların ödendiği cuma günlerini izleyen her pazartesi, kadın banka memurlarım, sekreterleri, süpermarkette çalışan kasiyerleri, gözlerinin altında mor halkalarla ve şiş yüzlerle çalışıyor görmek olağandı. Morarmış gözler, patlamış dudaklar her cuma evde kimin patron olduğunu yumrukla hatırlatan sarhoş kocaların izleriydi.

Bir genç kıza tecavuz etmekle suçlanan bir bakanın mahkemeye yansıyan ünlü davasında, "Bu kişinin bu kızı daha önce çeşitli kereler dövmüş olduğu gerçeği" bakanın savunması olarak mahkemeye sunulmuş ve bu dayakların, erkeğin bu kızı eşi olarak gördüğünün bir kanıtı olduğu ve işte bu nedenle ona tecavüz etmiş olabileceği ileri sürülmüştü. Çunkü Papua Yeni Gine'de kadınlar eşlerinin "cinsel ilişki" teklifini geri çevirme hakkına sahip değiller.

Ülke bağımsızlığını kazandığından beri geçen yirmi yıl içerisinde sadece üç kadın parlamentoya girebilmiş ve günümüde bu sayı sıfır. 1980'li yıllarda, Ulusal Kadın Meclisi, kadın haklarıyla ilgili bir faaliyette bulunmak yerine, ülkedeki misyonerler tarafından oluşturulan İncil okuma, dikiş, nakış, yemek kursları düzenlemekle meşgul olmuştur. Ancak, kadına yönelik şiddet ve aile içi terör konularında endişe verici artışların meydana gelmesi hükümeti bu konuda birşeyler yapmaya zorladı ve Yasal Reform Komisyonu konuyu araştırmak ve çözümler üretmek üzere görevlendirildi. Komisyon salt bununla yetinmeyip kendi proje ve önerilerini de devreye soktu ve böylelikle daha sonra dalga dalga yavılacak bir toplumsal hareketin ilk adımları atılmış oldu. Bu arada, 1985 yılında Kenya'da II. Dünya Kadın Konferansı gerçekleşmişti. Dünyanın her yerinden kadınlar biraraya gelip görüş, fikir ve deneyimlerini paylaşmışlardı. Ve onlar örtülü perdeleri kaldırdıktan sonradır ki, başka yerlerde olduğu gibi, Papua Yeni Gine'de de aile içi şiddete karşı mücadelenin ivmesi arttı!

Tüm bu çalışmaların ağırlık merkezi, dayağa karşı bir halk eğitimi kampanyası olmuştur. Yasal Reform Komisyonu, 6 gönullü kadının kurduğu "Kadın ve Hukuk" Komisyonu ile birleşerek çeşitli belgeler, el ilanları, posterler ve video kasetleri hazırladı. Dayağın neden yanlış olduğu, dayak yiyen kadınların hukuktan nasıl yararlanacağı anlatıldı. Bu ilanların binlercesi ülkenin en uzak yerlerine değin dağıtıldı. Gençlerden oluşan bir tiyatro grubu, çoğu zaman günlerce yürüyerek köyleri dolaştı, oyunlar sergiledi, yöresel gruplara oyunlarım sahneye koymada yardımcı oldu. Ulusal radyo paneller, röportajlar, belgeseller ve eğitici oyun ve seminerlerle bu kampanyaya katıldı. Yerel gruplar şarkılar ürettiler. Bunlardan biri, daha sonra oldukça ünlenen bir reggae parçasıdır:Nöken Paitim Meri! (Karımı Dövme!). Hatta Katolik Kilisesi bu kampanyaya katılarak, evliliğe hazırlanan genç erkeklerin "eşlerini dövme hakkından" vazgeçmeleri ve dayak yiyen kadınların isterlerse kocalarını terk edebilecekleri uyarısını yaptı. Kasaba ve şehirlerde o günlere değin polisin izlediği "Evdeki teröre karışmama" tutumu da bu kampanyanın etkisiyle oldukça değişti. Kampanya 1991 yılma dek hız kazanarak sürdü. Ancak iç savaş sırasında, suç oranlarındaki genel artış ve ekonomik zorluklar bu çalışmaların önüne set çekti.

Bu geniş kampanya ile birlikte dayağın ne denli azaldığı, bu konudaki yaklaşımların ne ölçüde değişebildiğine ilişkin sonuçları yansıtan istatistikler mevcut değil. Ne var ki bu yolda ciddi mesafelerin alındığı da bir başka gerçeklik.

***The Nl Magazine*'den derleyen**
Nilgün Çetinalp Erentay

tlerin işi zor

Nadje Al-Ali otuz yaşında, yarı Iraklı Arap, yarı Alman asıllı bir kadın. Yedi yıl Mısır'da yaşadı. Kahire'deki Amerikan Üniversitesi'nde sosyoloji ve antropoloji okudu. Kahire'deki bir kadın örgütünde faal olarak çalıştı. "Modern Mısır Edebiyatında Kadının Yeri" adlı araştırması kitap olarak yayınlandı. Nadje şu sıra Kahire'deki laiklik yanlısı feministler hakkında doktora tezi yazıyor.

esas olarak 1980 sonrası ikinci dalga feminist hareketlenmeden sonra başladı. En son, "Kadının Sözlü Tarihi" adıyla bir çalışma yürütülüyor. Mısır'da daha sonraki feminist hareketlenme ne zaman oldu?

Kadınların yukarda sözünü ettiğim ilk faaliyetlerini İngiliz sömürgeciliğine karşı 1919'da verilen ulusal kurtuluş mücadelesi döneminde yürüttükleri çalışmalar izliyor. Geniş katılımlı kadın hareketliliği bağımsızlık mücadelesine paralel gelişiyor. Elbette bu da tesadüf değil. 1923 yılında kurulan Mısır Feminist Birliği'nin tanınmış kurucusu Hüda Şaravi ve diğer pek çok yandaşı, kadının kurtuluşu için verdikleri mücadelenin yanı sıra aynı enerji ve heyecanla bağımsızlık mücadelesinde de yer alıyorlar. Birçok diğer bağımsızlık savaşında yaşandığı gibi Mısır'da da hedefe ulaşıldıktan sonra, maalesef kadınlara verilen sözler unutuluyor. Ve o tarihlerden başlayarak feministler hep İslam kültürüne ihanet etmek ve Batı kültürüne özenmekle suçlanıyorlar.

Bugün feministlerin durumu nasıl?

Feministlerin sayıları fazla değil. Kadınların çok büyük çoğunluğu, aynı erkekler gibi günlük ekmek kavgasındalar. Ve ne yazık ki, bir kadın olarak özgül ezilmişliklerini de sorgulamıyor, sorgulayamıyorlar. Kadın hareketi içinde sayılabilecek kendine feminist diyen ya da demeyen kadınlar ise pekçok cephede mücadele ediyorlar: Bir yandan kadının ezilmesi ve sömürülmesini sürekli yeniden üreten ataerkilliğe, bir yandan devlet terörüne, bir yandan da politik İslama karşı... İslam köktendincilerinin sayısı fazla olmamakla beraber, toplumda İslamcı gerici güçlerin etkisi giderek artıyor. Yaşam tarzlarında dini esas almayanların alanı iyice daralıyor. Laiklikten yana feministler politik İslamcılara, kadın düşmanı değer, kural ve geleneklere, örneğin kızların sünnet edilmesine (klitorisin kesilmesi) karşı verdikleri mücadelede büyük güçlüklerle karşılaşıyorlar. Bugün Mısır'da bütün bu olumsuz gelişmelere rağmen kadın örgütleri, grupları ve tek tek etkin çalışma yürüten kadınlar var. Bu kadınların büyük bir bölümünü 70'li yılların öğrenci hareketinden ya da Komünist Parti'den gelen sol kökenliler oluşturuyor. Onların da büyük bir kısmı kapitalizmin ya da sınıfların ortadan kalkmasıyla otomatik olarak kadınların kurtulacağına artık inanmıyorlar. Birçok kadın ilerici, solcu erkeklerin de çifte ahlâk anlayışına sahip olduğunu ve evlerinde kadınları ezdiğini düşünüyor.

Kadın örgütleri ne tür faaliyetler yürütüyorlar?

Okuma yazma, temel öğrenim, mesleki eğitim, iş piyasasında erkeklerle aynı hak ve şansa sahip olma gibi geleneksel konuların yanı sıra boşanma, çokeşlilik, çocukların velâyeti ve miras hakkı gibi konuları da ele alıyorlar. Ancak eş ve aile ile ilgili konular İslama göre belirlendiği ve tabu olduğu için feministler bu alanlarda mücadelede büyük güçlük çekiyorlar. Örneğin aile içi şiddet yaygın olmasına rağmen fazla bir şey yapılamıyor. Son yıllarda Mısır'ın uluslararası konferanslara katılması kadınlar için de kimi kazanımlar sağladı. Örneğin aile içi şiddet konusu tartışılmaya başlandı. Konuyu gündeme getiren kadınlar yozlaşmış Batı'ya özenmekle suçlanıyorlar. Bazı kadınlar Batı'dan gelen her şeyi reddetmeyi yeğliyorlar, örneğin feminist sıfatını bile bu nedenle reddediyorlar. Ancak birçok kadın uluslararası konferanslar aracılığıyla diğer üçüncü dünya ülkelerindeki gelişmeleri görerek cesaret kazanmış durumda.

Hülya Eralp

İNGİLTERE

Deniz Kuvvetleri'nde cinsel taciz

Ordu gibi geleneksel olarak erkek alanı olan yerlere girme cesareti gösteren kadınların karşılaştıkları cinsel taciz ve aşağılanma diğer alanlara göre çok daha yoğun. Lesley Morris'in hikâyesi bunun tüyler ürpertici bir örneği.

Deniz Kuvvetleri'nden "Ruh hali müsait olmadığı" gerekçesiyle 1995 yılında atılan, Kraliyet Kadın Denizcilik Hizmetleri (WRNS -Women's Royal Naval Service) eski üyesi, yirmi üç yaşındaki Lesley Morris Savunma Bakanlığı'na karşı açtığı tazminat davasını kazandı. Lesley Morris'in atılmasına sebep olan olay, aşırı dozda parasetemol alarak intihar girişiminde bulunmasıydı. İntihar sebebi ise, Deniz Kuvvetlerinde görev yaptığı dört yıl boyunca maruz kaldığı ağır cinsel tacizdi. On yedi yaşında Deniz Kuvvetleri'ne katılan Lesley'nin ifadesine göre, erkek denizciler kendisine ve diğer kadın arkadaşlarına sürekli olarak, "pasaklı, pislik, yırtık, kaplumbağa" biçiminde hitap ediyor, tacizde bulunuyorlardı. Bir gün yerleri silerken üslerinden birinin ayağını iki bacağının arasına sokması, Lesley'nin ilk kez kariyerini sorgulamasına neden olmuştu. Şikâyette bulunması hiçbir sonuç vermemişti. Lesley beden eğitimi öğretmeni olmak istiyordu ve jimnastik salonundaki tek kadındı. Kendisine inanılmaz görevler veriliyordu. Ceza olarak, ıslandığı zaman tamamen şeffaf olan üniformasıyla yüzme havuzuna atlamaya zorlanıyordu. Ardından, "Üşüdün mü, meme uçların sertleşmiş?" gibi sorularla karşılaşıyordu. Bulaşıkları yıkarken, arkadan yaklaşan denizcilerin sürtünmelerine ya da göğüslerini sıkmalarına maruz kalmak ise gündelik olaylardandı. Kariyerinin tehlikeye girebileceği tehdidiyle, on sekiz yaşında, biri subay olmak üzere dokuz erkeğin önünde, bir erkeğe oral seks yapma taklidine zorlandı. Kendine güveninin ve kişiliğinin parça parça olduğunu söyleyen Lesley, intihara varan bir depresyona sürüklendi. Psikiyatr Dr. David Enoch Lesley'nin travma sonrası stres bozukluğu belirtileri gösterdiğini, tüm hayatını etkileyebilecek bir ruhsal yara aldığını ve terapi ya da başka yöntemlerle ancak kısmen düzelebileceğini söylüyor. Lesley'nin açtığı davayı kazanması ise umut verici. Lesley şöyle diyor: "Yaşadıklarım cehennem gibiydi ama bunları dile getirebildiğim, başıma ne geldiğini anlatabildiğim için mutluyum. Diğer kadın arkadaşlarımın da benim yaptığımı yapmalarını umuyorum. Onlara cesaret verdiğimi sanıyorum."

The Guardian, The Independent

İyi niyetli, ama başarısız bir çöpçatanın hikâyesi

Hiç çöpçatanlık yaptınız mı? Yaptıysanız, Bülent Ersoy'un deyimiyle ne kadar "namütenahi" bir eğlence, ne kadar zevkli bir uğraş olduğunu mutlaka biliyorsunuzdur. İşte, senarist Douglas McGrath'ın ilk yönetmenlik denemesi, Jane Austen uyarlaması "Emma" da bir çöpçatanın hikayesi, ama başarısız bir çöpçatanın...

19. yüzyılda Londra'nın güneyindeki Surrey'in küçük bir köyünde yaşayan bir grup insanın alabildiğine sakin hayatlarını resmeden filmde *Emma*'yı, bu ilk başrolünden önce yakışıklılık tanrısı Brad Pitt'i kapmış bulunan genç ve yetenekli orospu, ay afedersiniz, oyuncu Gwyneth Paltrow canlandırıyor. Daha önce oynadığı çeşitli ikincil rollerle oyunculuğunu kanıtlayan ve değişik aksanları başarıyla taklit etmesiyle de ünlenen Paltrow, yönetmenin, "İşte aradığım kız!" diyerek teklif ettiği ilk başrolünde, aslen Amerikalı olmasına karşın İngiliz ötesi bir aksanla mükemmel bir performans sergiliyor. *Emma* daki başarısıyla özellikle İngiliz basınının gözünde Oscar'ı çoktan hak eden Paltrow, ne yazık ki, Madonna gibi ihmal edildi ve aday bile gösterilmedi. Filmin 19. yüzyıl İngiltere'sini anlatmaktaki başarısı, hem yönetmenin deneyimli bir senarist olup Jane Austen'in eserini en iyi şekilde senaryolaştırmak için deliler gibi çalışmasından, hem de prodüksiyonun oyuncu kadrosunu oluşturmak, kostümleri yaratmak konusunda çok titiz davranmasından kaynaklanıyor. Paltrow da birkaç derste ok atmayı öğrenerek, dublörle çekilen at arabası sahnesini dublörden daha az hasarla bitirmeyi becererek çekim çalışmalarını renklendirmiş.

Film eleştirilerinde sıkça yer alan, sinemacıların "konu sıkıntısı" çektikleri için 18. ve 19. yüzyıl edebiyatından uyarlamalara sığındıkları iddiası pek doğru değil. Çünkü geçmiş dönemin edebi eserlerinden yapılan uyarlamalara, yapımcılar bugüne kadar finansal risk gözüyle bakıyorlardı. Fakat *Sense and Sensibility* gibi filmlerin kazandığı başarı, ki bu biz seyircilerin o dönemlerin aşklarına, ilişkilerine, hikâyelerine duyduğumuz ilgiden kaynaklanıyor, sinemacıları yüreklendirdi. Yoksa ünlü bir senarist, ilk yönetmenlik denemesine kalkışırken herhalde konu sıkıntısı çekmez. Çekiyorsa, zaten film çekmeye kalkışmaz. Filmin konusuna gelince...

Emma zengin bir babanın biricik güzel kızıdır. Aynı zamanda iyi kalpli, yoksullara yardım etmekten hoşlanan, herkesçe sevilen, seven, fakat zaman zaman kendi sınıfına ait olmayan geçkin bir kadını herkesin içinde küçük düşürmekten kendini alamayabilen, az buçuk şımarık bir Emma'dır. Hayatı o dönemde ona benzer tüm İngiliz kadınlarının yaptığı gibi, bahçelerde oturup çay içerek, korularda yürüyerek, ok atarak ve aşk meselelerine kafa yorarak geçer. Zeki bir kız olan Emma mühim bir meseleyi erken yaşta çözmüştür: Zengin kadınlar her zaman saygı görürler, bu yüzden iyi bir evlilik için acele etmelerine gerek yoktur. Emma çöpçatanlığın, kendisine koca aramaktan çok daha eğlenceli olduğunu da keşfetmiştir. Kurbanı da, hayatını kurtarmak ve daha fazla saygı görmek için iyi bir evliliğe, en nihayetinde sadece bir evliliğe ihtiyacı olan, saf ve çocuksu Harriet'tır. Emma, çöpçatanlık yapayım derken, -aslında tamamen iyi niyetlidir- önce Harriet'ı ayağına gelen kısmetten uzaklaştırır, sonra onu imkânsız hedeflere yönelterek aşağılanıp mutsuz olmasına neden olur. Genç Emma, film boyunca olgunlaşır ve iki şey için "Bir daha asla yapmayacağım!" der: biri çöpçatanlık, diğeri de kendinden zayıf olanları aşağılamak.

Bir pazar günü en yakın arkadaşımla seyrettim *Emma*'yı, çok eğlendim. Tam pazar günü seyredilecek yumuşacık bir filmdi. Tek şiddet sahnesi, Emma'nın kabalık ettiği sahneyi saymazsak, Emma ile Harriet'ın koruluklarda yürürken çingenelerin saldırısına uğramalarıydı. Bunun dışında o oğlan bu kızla beraber mi, gizhce nişanlanmışlar mı, onu buna, bunu şuna yapsak nasıl olur muhabbeti tatlı tatlı, zaman zaman esprili akıp gitti. İnsanların birbirlerine uzun uzun mektuplar yazarak iletiştiği, ait oldukları yerleri ve birlikte yaşadıkları kişileri şimdi olduğu gibi kolayca terk etmedikleri, çevrelerinin genişlese genişlese Londra'ya ya da Bath'a kadar gittiği bir dönemde, sonuçta Emma da, kendisine çok emeği geçmiş, dengi dengine, film boyunca seyircilerin en uygun aday olduğunu düşündüğü Mr Knightley'le (Jeremy Northam) evlendi.

Filmden çıktığımızda arkadaşım çöpçatanlık müessesesinin binlerce yıllık tarihinden dem vurup artık bu meseleyle daha çok ilgilenmek gerektiğini söyledi. Sonra da başarısızlığa uğramış ilk çöpçatanlık deneyiminin onu yıldırmasına izin vermeyeceğini belirtti. Çünkü iddia ettiğine göre, o doğru çöpleri çatmış, fakat çöpler gerizekalı çıkmış! Aklım hemen öteki gerizekalı çöpe gitti...

Yeşim

Picasso

Geçenlerde izlediğim *Picasso ile Yaşamak* isimli filmin bana düşündürdüklerini anlatmak istiyorum. Bu bir film eleştirisi değil, Picasso nun kadınlarla ilişkileri üzerine bir yazı. Picasso büyük ressam. büyük sanatçı, bütün dünya böyle kabul ediyor. Zaten çevresindeki kadınlar açısından felâket de bu büyüklükle doğru orantılı bir şekilde gelişiyor. Picasso kadınları çok seviyor, aynı zamanda çok sayıda kadın seviyor; yürek değil mangal sanki. Kadınların ortak özellikleri genç ve güzel olmaları. Picasso yaşlanıyor, ak saçlı, kel kafalı oluyor; sevgililer hep genç ve güzel olmaya devam ediyor. Sevgililerinden beklediği tek şey kendisini ömür boyu sevmeleri ve bağlı kalmaları. Kendisi inançsız olmasına rağmen (tebalarından inançlı olmalarını bekleyen ama kendisi inançsız olan bütün iktidar sahipleri gibi), onlara Kilise'de diz çöktürüp ömür boyu sadakat yeminleri istiyor. Picasso'nun terk ettiği kadınlar akli melekelerini ya tamamen ya da kısmen yitiriyorlar, yitirmeyenler de aptallaşmış vaziyette yaşıyorlar; o yemine sadık kalmanın bedeli bu. Terk ettiği sevgililerinden bir tanesi daha sonra düzenli olarak Picasso'nun ayak tırnaklarını kesiyor, saçlarını kesiyor, kağıtlara sarıp üzerine tarih yazıp saklıyor.

Françoise isimli sevgilisi inatla en çok dayanan sevgilisi oluyor, sürekli yanında, her isteğine boyun eğerek yaşıyor. Picasso çocuk istiyor, o iki çocuk doğuruyor, önceki sevgililerinden de çocukları var ama çocuklar aşk-

dan artakalmak

larının meyvesi değil de salatalığı gibi duruyorlar Picasso'nun hayatında. Sırasını savmış kadınlar orada burada berduş bir şekilde geziyorlar; hani neredeyse, Paris sokaklarında, aklını bozmuş, hayattan bezmiş ne kadar kadın varsa, Picasso'nun aşkından nasibini almış diye düşünesiniz geliyor. (Sadece Picasso tehlikesinden ötürü, insanın o tarihlerde genç ve güzel olup oralarda yaşamadığına şükredesi geliyor).

"Guernica" isimli ünlü eseri üzerinde çalışırken sevgilisi onu izliyor. O sırada bir numara önceki sevgilisi içeri giriyor, diğerini kıskanıyor ve kadınlar kavga etmeye başlıyorlar. Picasso onlara dönüyor, "Ben ikinizi de seviyorum, benim için problem yok. Siz aranızda anlaşın" diyor. Kadınlar birbirlerinin saçım onun için yolarken, o arkasını dönüp fırça darbeleriyle harikalar yaratmaya devam ediyor.

Picasso zaman zaman şehre gidiyor ve giderken artık Françoise'ı götürmüyor, ona atölyede sorumluluklar verip orada kalmasını istiyor. Paris'e gidip dostları ve yeni sevgilileriyle yaşıyor. Françoise bunlara tanık oluyor ve bir süre sonra ayrılmak istediğini söylüyor. Picasso için bu bıçaklanmak gibi bir şey oluyor; bağırıyor, ağlıyor, kalp krizi geçirir gibi yapıyor. Terk edilmek diye bir şeyi hiç yaşamıyor ve hiç düşünemiyor. İlk sorduğu soru, "Biri mi var?" oluyor. Başka türlü niye terk edilsin ki? Terk etmek ancak onun hakkı olabilecek bir davranış çünkü. Ona geri dönmesini söylüyor fakat yeni sevgilisini de, Françoise'ın yanında sarılıp öpmekten geri kalmıyor. Picasso kadınları çok seviyor, kadınlar da Picasso'yu çok seviyorlar. Fakat biraz düşününce, Picasso'nun kadınları sevmediği, kadınların kendisini sevmelerini çok sevdiği ortaya çıkıyor. Aşk zaten tartışmalı bir konu; o yüzden aka da konar boka da konar demişler. Fakat işin hasar kısmı uluslararası bir özellik taşıyor. Yani Picasso bana hiç yabancı gelmiyor. Paris ya da İstanbul, Picasso ya da Nazım, Françoise ya da Piraye, her büyük adamın arkasında aklı az çok kazaya uğramış bir kadınlar ordusu olması her halde Takdir-i İlahi değil. İlla da gerekiyorsa, onları uzaktan sevmek aşkların en güzeli belki de.

Dilek Afife

Cornflake Girl

Dipten derinden düşünceler

Adı Tori Amos. Kadın. Amerika'da yaşıyor. Yarı Kızılderili. Feminist. Ulusal Taciz Tecavüz ve Ensest Şebekesi adlı organizasyonun kurucularından. Üç yaşından beri piyano çalıyor ve piyanosu onun için dünyadaki en önemli şey.

Little Earthquakes ilk albümü. Aslında uzun süre hikâyelerini ve piyanosunu kabullenecek bir yapımcı aramıştı. Bulamayınca, kurduğu grupla zoraki bir "rock" albümü yaptı. Sonuç: derin bir hayal kırıklığı. Ama inat etti; rahatsız edici sözleri ve piyanosuyla hayal kırıklığını yaratıcılığa dönüştürmeyi bildi. *Little Earthquakes* hazırdı. İçe işleyen sesi, duyarlı sözleri ve "bösendorfer" piyanosuyla ilk tanışmamızdı bu. Kadınlardan, tecavüzden, tutkulu aşklardan sözediyor, sesini çok ustaca kullanıyor, çığlığından korkmuyordu. Tecavüze uğramış olduğu ve albümde çıplak sesiyle söylediği *Me and a Gun* adlı şarkıyı bunun için yazdığı ise sonradan anlaşılacaktı. Sonraki yılların önemli kadın ozanlarından biri olacağının işaretini veriyordu "debut" albümüyle.

Ardından *Under The Pink* geldi. Müziği büyümüş, olgunlaşmıştı. Başka bir kente giden sevgilisini görürlerse "merhaba" demelerini istiyor, gelmekte olanı durduramıyacağımızdan sözediyor, tanrıya, bir kadına ihtiyacı olup olmadığım soruyordu. Hikâyelerini anlatmaya devam etmişti, hüznü ve tedirinliği daha da arttırarak.

Şimdi ise *Boys For Pele* ile yeniden ve uzun süredir karşımızda. Aşk tanrısı Pele'ye ve tüm masallara adanmış bir albüm. Alıştığımız gibi piyano ve vokal ağırlıklı ama mandolinden trompete, klavsenden saksafona kullanılan enstrümanlarla renklendirmiş, sağlamlaştırmış müziğini. Aşkın ve katlanabilmenin sınırının ne olduğunu soruluyor. Yine kadınlardan söz ediyor; intihar eden, sadece "et" olan, babalarıyla hesaplaşan kadınlardan. Acıyı, bekleyişi, ayak diremeyi ve kırılganlığı da ekliyor.

Adı Tori Amos. Kadın. Amerika'da yaşıyor. Yarı Kızılderili. Feminist. Ulusal Taciz Tecavüz ve Ensest Şebekesi adlı oranizasyonun kurucularından. Üç yaşından beri piyano çalıyor ve piyanosu onun için dünyadaki en önemli şey. Sahnede çok etkileyici. Piyanosunu sevişir gibi çalıyor ve seyircileriyle paslaşarak kadın hikâyeleri anlatıyor. Kimi eleştirmenlere göre 90'larm müziğinin temsilcisi. Tutkulu, edepsiz, cesur ve kadınsı. Ama en önemlisi; mırıldanırken ya da bağırırken, ağlarken ya da fısıldarken, susarken ya da anlatırken içten, sahici. Kendini söz yazarak ifade etmeyi seviyor ama bunun bir terapi olduğunu düşünenlerden değil. Varoluşun acısını sorgulamak, derinlerde olanı keşfetmek için yazıyor. Masallara, aşka ve kadınlara inanıyor. Kendi dinini yaratacak kadar çok günahı olduğunu düşünüyor. Katılmak için yeterince günahımız var mı?

Özgür Sevgi Göral

Aşkın celladıyla tanışın

"Terapistler, insanların kendi sorunlarını nasıl kendilerinin yarattıklarını fark etmelerini sağlayacak teknikler geliştirmek zorundadırlar."

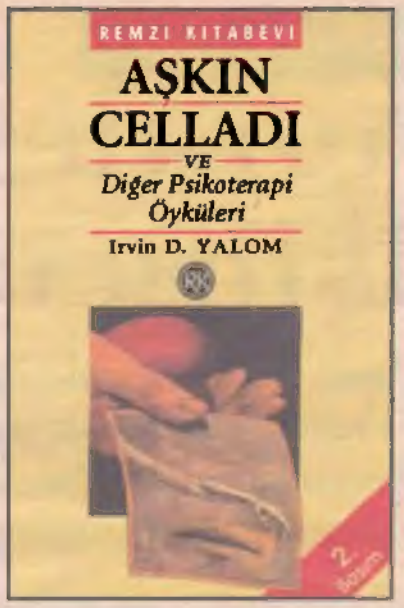

Psikoloji yani ruh bilim üzerine ne düşünüyorsunuz? Yani çok güncel de. Herkes herkesin psikolojisi üzerine konuşuyor, tahliller yapıyor. Gerçi bilim alanında, son yüzyılda kendini kabul ettirebildiği için bu ilgiyi hakediyor haketmesine de, hâlâ tartışmalı yöntemleri var. Biraz da insanın kendisini, yakınlarını, yani insanları daha iyi tanımasını sağlıyor. "Biraz da" diyorum çünkü bu alan kültürden kültüre farklılık gösteren bir şey, bir yerlerde normal kabul gören bir anlayış başka bir yerlerde suçluluk duygusuna yolaçabiliyor. Bizim buralarda ise pskiyatriste gitmek henüz aleni yaşanan, ihtiyaç duyulan bir şey değil, ama konuyla ilgiliyiz. Ard arda basılan psikiyatri kitaplarından belli oluyor ki okur-yazarlarımız konuyu takip ediyor. Bu alanda yazılmış kitaplar hızla Türkçeye çevriliyor. *Aşkın Celladı* da böyle bir kitap. Kitabın yazarı Irwin D. Yalom, Amerikalı ünlü bir psikiyatrist. Bilimsel kitapları var. *Aşkın Celladı*'nda ise, on hastasının hikayesini anlatıyor. Gerçek hayat hikayelerini. Yardım için terapiye yönelen ve varoluş sancılarıyla cebelleşen on kişiyle tanıştırıyor bizi. Hikâyelerin tümünde aynı çığlık duyuluyor "istiyorum". Kendinden otuzbeş yaş genç bir erkeğe duyduğu saplantısal aşktan vazgeçemeyen yaşlı bir kadın "sonsuza dek genç olmak istiyorum" diyor. Yaşayan iki oğluyla ilişkileri tartışmalı bir başka kadın ölen kızım geri istiyor. Bir başkası ise açmak cesaretini bulamadığı üç mektubun sancılarıyla kıvranırken "Hiç yaşamadığın çocukluğumu, annemi, babamı istiyorum" diye haykırıyor. Yani insanlar hep "istiyor". Ne çok istek, ne çok özlem diyorsunuz hem de hepsine ayrı ayrı hak vererek. Yalom'un satırlarını okudukça yalnızlık, ölüm korkusu, yaşama amacını yitirme gibi aslında hiçbirimizin tamamen kaçamayacağı belki de hep elimize, ayağımıza dolanan temel insanlık kaygıları üzerine düşünceleri tartışıyorsunuz. Hastalarıyla ilişkisi içinde hastalarla ve Yalom'la tanışıyorsunuz. Hastalar -aslında onlara hasta demek gerekmiyor, hepimiz bu tür duygular içinde bocalıyor, tartışıyor, kararlar alıp veriyoruz, yani yaşıyoruz, işte bu yaşamlar- ayrı ayrı ilginizi çekiyor, birinde mutlaka kendinizi buluyorsunuz. Ama en önemlisi Yalom'la tanışmak. "Aşık olan hastalarla çalışmaktan hoşlanmam," diye söze başlıyor ve şöyle devam ediyor; "Bu belki kıskançlıktandır; çünkü ben de aşkın büyüsüne kapılmayı çok isterim. Belki de aşk ve psikoterapi temelde uyuşmadığından. İyi bir terapist karanlıkla savaşır ve aydınlanmayı arar, oysa romantik aşk gizemle beslenir ve incelendiğinde ufalanıp dağılır. Aşkın celladı olmaktan nefret ederim." Kitabı okurken görüyorsunuz ki hiç de aşkın celladı olmuyor. Mesela kanserden ölmek üzere olan bir hastası ölürken "Teşekkür ederim" diyor Yalom'a "Hayatımı kurtardığınız için teşekkür ederim." Bunu nasıl sağlıyor, bu aşkı nasıl yaratıyor; biraz hayatın kendi içinde biraz da Yalom'da gizli. Kitabına yazdığı önsözde ipuçlarını bulabilirsiniz, mesela sorumlu kelimesi nasıl çeşitli biçimlerde kullanılabilirse Yalom da Sartre'ın tanımını tercih ettiğini anlatıyor "Sorumlu olmak 'yaratıcısı olmak' demektir, yani her birimiz kendi yaşam planımızın yaratıcısı olmak durumundayız" Bunun farkına varmak ne demek bir düşünsenize? Yani bunu düşünmeyebilirsiniz de insanların sorumluluk almaya direnmeleri gibi. Yalom'un dediği gibi "terapistler, onların-insanların- kendi sorunlarını nasıl kendilerinin yarattıklarını fark etmelerini sağlayacak teknikler geliştirmek zorundadırlar" Bizim buralardaki uzmanlar bunun farkında mı acaba? Her neyse. Yalom önsözünü de şöyle bitiriyor; "Biz psikoterapistler yalnızca anlayışla kafa sallayıp hastalara kendi sorunlarıyla sebatla mücadele etmelerini öğütleyemeyiz. Onlara siz ve sizin sorunlarınız diyemeyiz. Bunun yerine bizden ve bizim sorunlarımızdan söz etmeliyiz, çünkü yaşamımız, varlığımız daima ölüme; sevgi yitirişe; özgürlük korkuya ve gelişme ayrılığa perçinlenmiştir. Biz hepimiz, bu işin içinde birlikteyiz." Sıradan bir kitap değil yani. Hayatın içinde okuma keyfini bilen herkesin tad alabileceği bir kitap *Aşkın Celladı*. Hani hararetle tavsiye edilecek cinsten.

asuman

Aşkın Celladı
ve Diğer Psikoterapi Öyküleri
Irvin D. Yalom
Çeviren: Handan Saraç
Remzi Kitabevi

Cezayir'de bir feminist

Hem İslamcılara, hem askerlere karşı.

Yalnızca bizim değil, bütün dünyanın gözü Cezayir'de. Özellikle geçtiğimiz Ramazan ayı boyunca vahşi katliamlar oldu. Kimin kimi öldürdüğü belli değil artık ama kesin olan birşey var ki Cezayir'de insanlar katlediliyor, en çok da kadınlar. İşte Cezayir'de yaşayan hem de sürekli olarak ölümle tehdit edilen bir kadının anlattıkları; *Cezayir'de Kadın Olmak. Le Nouvel Observateur* dergisi yazı işleri yöneticisi Elisabeth Schemla'nın yaptığı söyleşi Halide Mesudi'nin gözüyle Cezayir'in resmini çekiyor. Üstelik eski kareler de var. Cezayir neler yaşadı, neler yaşıyor?

Halide Mesudi, kendisiyle konuşan gazeteciye "Eğer siyaset psikolojisi denen şeyi, yani bugün kabaca otuz ile elli yaş arasında olanların bireysel ve kolektif kişilik yapılarının anlamıyorsan, burada olup biteni hiç anlamayacağına iddiaya girerim" diyor ve daha başka birçok şeyi anlatıyor, açıklıyor; "Berberi kültürel hareketi dışında 1980-81'den beri evrensel ilkelerin yürürlüğe konması için tek parti rejimini sorgulayanlar kadınlar ve yalnız kadınlar oldu." İlginizi çekmemesi imkânsız. Kuran okuyan, kitabın arka kapağındaki tanımla "Kendini Voltaire'in ve İbn Rüşd'ün kızı olarak tanımlayan Halide Mesudi, matematik öğretmeni, Cezayir'de yaşıyor. Laik, cumhuriyetçi ve feminist; cinslerin eşitliği ve yurttaşlık hakları için, Cezayirli kadınları köleleştiren Aile Yasasının kaldırılması, ülkesinde demokrasinin yerleşmesi için mücadele ediyor. 1993'de İslami Selamet Cephesi tarafından ölüme mahkum edildi." Halide Mesudi; "Cezayir'de yaşadığımız gibi, ideolojik çatışmaların çok sert olduğu ölüm kalım durumlarında siyasi bir hasmı karalamak için elden gelen herşeyin yapılması mübahtır."diyor ve ekliyor "Oysa ben, varolan siyasi güçlerin hepsi tarafından düşman görülüyorum, çünkü İslamcılara da, FLN'ye de, bugün işbaşında olan askerlere de karşıyım ve ülkem için gerçek bir cumhuriyetçi demokrasiyi savunuyorum." Çocuğu yok, bu nedenle ülkesinde kaçak yaşayabildiğini düşünüyor. Saçının kılına bir zarar gelse, erkek kardeşlerinin ve akrabalarının bunun hesabını soracaklarını söylüyor. Tanışmak istemez misiniz? Üstelik de bu kadar sözü geçen bir ülke hakkında birinci ağızdan bilgi sahibi olursunuz.

Cezayir'de Kadın Olmak
Halide Mesudi
Söyleşi: Elisabeth Schemla
Fransızcadan çeviren: Şirin Tekeli
Metis Yayınları

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağınıza ***Pazartesi*** ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU

Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 1.200.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 600.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM.
Döviz hesabı: Asuman Bayrak, Türkiye İş Bankası, Taksim Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1052 / 30100 / 3184936

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay **Pazartesi**'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan kadın Vakfı Frauen-Anstiftung (FAS) destek vermektedir.

ajanda

ETKİNLİK

• 3 Mart, saat 19.00, "Medya feminizme nasıl bakıyor?" Medya İzleme Ortamı Seminerleri.

Göçerler salı etkinlikleri
• 4 Mart, "Kadın" *Pazartesi*'den de katılımcılar olacak.
• 11 Mart, "Kadın Portreleri", Dia gösterisi Sevi, Sevil, Şirin.
• 18 Mart, "Yaşam" Dia Gösterisi, Eda, Ekin, Murat, Şevket, Tuğba.
Miralay Nazım Sokak, No. 36/3, Kadıköy, İstanbul.

• 6 Mart Perşembe, saat 19.00, "Feminist Araştırma Etiği ve Medyaya Bakış." Aynur İlyasoğlu, Ayşe Durakbaşa.

• 8 Mart Cumartesi, saat 18.00, "Dünya Kadınlar Günü." Medya İzleme Ortamı Seminerleri.

• 12-14 Mart, "Günümüzde Kadın: Kadın Araştırmaları ve Feminist Eleştiri." Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü. Fındıklı Konferans Salonu

• 13 Mart Perşembe, saat 18.30, 19.15, 20.00. Dia Gösterisi. Hacer Karanlık, Yüksel Ersertel. İlkbahar'da Fas, Sonbaharda Mısır. Aksanat, Zambak Sokak, İstiklâl Caddesi, İstanbul.

• 13 Mart Perşembe, saat 19.00-21.00 "Kimlik Tartışmaları" Meltem Ahıska
Seçmeler aktardığımız seminerler her pazartesi, perşembe ve cumartesi oluyor. Toplumsal Araştırmalar Kültür ve Sanat İçin Vakıf. Başağaçeşmesi Sokak, No.17, Galatasaray, İstanbul.

• 22 Mart Cumartesi, saat 14.00. "Türk Tiyatrosunda Kadın: Afife Jale'yi Yeniden Tanımak." Öykü Potuoğlu. Mor Çatı, İnönü Caddesi, Nispet Sokak, No. 6/5, Elmadağ, İstanbul.

GEZİ

Göçerler gezileri pazar yürüyüşleri
2 Mart Kabakoz
9 Mart Saraylı, Lütfiye arası
23 Mart İlimbey köyü
29-30 Mart Edirne ve çevresi (otel konaklamalı)
Tel: 026.414 4 74

Gezievi gezileri günübirlik geziler
2 Mart Pazar, Soğukpmar Mağarası
8 Mart Cumartesi Büyükada (Bu gezi kadınlara özel.)
9 Mart Pazar Deliklikaya
16 Mart Pazar Doğançay
21 Mart Cuma Büyükada, Aya Yorgi (Bu gezide dolunay olacakmış.)
23 Mart Pazar Kızılkaya (Yalova)
30 Mart Pazar Nacaklı, Sudüşen (Yalova)

Haftasonu gezileri
1-2 Mart Safranbolu
8-9 Mart Bozcaada
22-23 Mart Safranbolu
29-30 Mart Cunda Adası
Tel: 022. 245 50 86

PANO

• *Pazartesi* Ankara bürosundan haberler
15 Mart Cumartesi 8 Mart değerlendirmesi ve okur toplantısı.
22 Mart Cumartesi "Adam beni niye bıraktı" adlı söyleşi. Konuşmacı Sündüz Haşar.

• Almanya'da eğitim gören öğretmenden İngilizce ve Almanca dersleri.
Tel: 0212.669 00 59

• Belkıs, tutup da 7 Mart günü evlenilir mi hiç? Mutluluklar.
Nimet

• Asuman arkadaşımızın tedavisini büyük bir özveriyle gerçekleştiren yüce insan, büyük doktor, eşsiz tıp mütehhasısına teşekkür ederiz. Sağolsun, varolsun, elleri dert görmesin.
***Pazartesi* kızları**

TOPLUMSAL TARİH
SAYI 39
MART 1997

OSMANLI BASININDA YÜZ YIL ONCE BU AY *YÜCEL DEMİREL* • BURSA'DA KADIN İŞÇİLERİN 1910 GREVİ *NICOLE A. N. M. VAN OS* • YAZAN, YAZILAN, SİLİNEN VE YENİDEN YAZILAN ÖZNE: SUAT DERVİŞ'İN KİMLİKLERİ *SALİHA PAKER - ZEHRA TOSKA* • SELMA SELİM SIRRI VE "BEDİİ RAKSLAR": MODERN BİR DANS TÜRÜNÜN ANLAMI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER *ARZU ÖZTÜRKMEN* • 1934'TE BASINDAKİ TARTIŞMALAR: KADINLAR MİLLETVEKİLİ SEÇİLİRKEN... *AYŞEN DOYRAN* • KADINLAR İÇİN İSTANBUL REHBERİ: 1930'LARIN ŞEHRİNDE EDEBİYAT EŞLİĞİNDE BİR GEZİNTİ *EMRE YALÇIN - SABAHAT YALÇIN* • "ALAFRANGA BİR HANIM" *FATMA TÜRE* • KADIN HAREKETİNDE BİR ÖNCÜ: *KADINLAR DÜNYASI*: KADINLAR NE İSTİYOR? *IŞIK ÖZEL* • *KADIN DERGİLERİ BİBLİYOGRAFYASI*'NA KATKI: *KADINLIK HAYATI CÜNEYD OKAY* • MUHTEŞEM HÜRRELER *MUSTAFA ŞAHİN* • KİTABİYAT: OSMANLI TOPLUMUNA FARKLI BİR PENCERE AÇAN KİTAP: *HAREM-İ HÜMAYUN* *FATMAGÜL BERKTAY* • KADIN TARİHİNİN EVRENSELLİĞİ AÇISINDAN ŞEMSEDDİN SAMİ'NİN *KADINLAR* RİSALESİ *AYŞEGÜL YARAMAN BAŞBUĞU*

TÜRKİYE EKONOMİK VE TOPLUMSAL TARİH VAKFI

8 MART KADIN ÖZEL SAYISI

BİRYAY BAYİLERİNDE • ABONE: ALTI AYLIK - 1.500.000 TL. • ADRES: YILDIZ SARAYI ARABACILAR DAİRESİ, BARBAROS BULVARI 80700 BEŞİKTAŞ-İSTANBUL • TEL: (0212) 227 37 33 FAKS: (0212) 227 37 32

bu 8 mart başka olsun

emeğimize, bedenimize, kimliğimize,
sözümüze sahip çıkmak için,
erkek egemenliğine, sömürüye, savaşa karşı
sesimizi yükseltmek, başımızı kaldırmak için,
kadınlar artık örgütlü
çünkü yalnızken mutsuz, suskun,
ama birlikte güçlüyüz.
gücümüzü yan yana koymak, birleşmek,
örgütlenmek için bütün kadınlar
Kadın Mitingi'ne!
bulunduğumuz her yerde biraraya
gelelim, örgütlenelim. kadın kurtuluş
hareketinin örgütlülüğünü yaratmak için
bir başlangıç olan mitingde buluşalım.

kadınlar
dayağa, tacize, tecavüze, namus
cinayetine, bekâret kontrolüne,
özelleştirmeye, savaşa, kıyafet
yönetmeliklerine, kürtajın
yasaklanmasına, berdele, başlığa,
kumalığa, soykırıma yönelik
kısırlaştırmaya, ev köleliğine, emek
sömürüsüne, zoraki anneliğe, aile
reisliğine, sermayenin evde sömürüsüne,
erkek egemenliğine

karşı

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu)
Asuman Bayrak, Ayşe Düzkan, Filiz Koçali,
Nesrin Tura. (Görsel Yönetmen) Semra Emre.
(Arşiv) Ayşegül Ulus. (Halkla İlişkiler) Aşkım Tekgül.
Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu)
Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu,
Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç,
Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun,
Nural Yasin, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu.
Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler):
Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer,
Semra Can. (İllüstratör): Rana Mermertaş.
Adres: Abdullah Sokak, No: 9, Beyoğlu,
Taksim, İstanbul.
Tel: (0212) 249 59 58, 256 98 14
Ankara Büro: Konur 2 Sokak, 53/ 10.
Tel: (0312) 419 09 95
Baskı: özer yayıncılık Ltd. Şti.,
Hadımköy, İstanbul.
Dağıtım: Bir-Yay.